LATVIEŠU KARAVĪRU FRONTES LAIKRAKSTS
21. (61.) num. 28. maijs 1943. g.
(2. gads)

DAUGAVAS VANAGI

AIZPILDĀMIE ROBI

Karavīrs, kas pēc ilgākas prombūtnes frontē tagad uz īsu laiku ierodas Rīgā dienesta darīšanās vai atvaļinājumā, neievēros nekādu sevišķu pārmaiņu šīs pilsētas sejā. Tāpat kā senāk viņš redzēs ļaužu rosmi un steigu ielās, it īpaši rītos un pēcpusdienās. Lai viņš ietu kurp iedams, iegrieztos kādā iestādē, uzņēmumā, teātrī vai kino, nekas ārēji neliecinās par kaut kādām pārvērtībām un pārmaiņām mājās palikušo ikdienas gaitās un valodās. Līdzīga aina pavērsies arī citās mūsu pilsētās un laukos. Vienīgais, ko varbūt pamanīs karavīrs, kurš ilgāku laiku bijis projām no savas zemes un savām mājām, ir tas, ka tagad daudz vairāk vīru un jaunekļu būs uzvilkuši savu goda tērpu — karavīra uniformu.

Pirmā mirklī var likties dīvaini, ka tomēr ikdienas dzīve visās savās norisēs nav apstājusies, bet šķietami tanīs pašās sliedēs rit tālāk. Dīvaini tādēļ, ka gandrīz katrs karavīrs, aiziedams no savas personīgās un privātās dzīves, atstāj aiz sevis lielāku vai mazāku robu. Pēdējā laikā šo robu nāca klāt visai liels skaits. Vienam otram varbūt arī pašam likās, ka aiz viņa palikušais robs būs grūti aizpildāms. Un tomēr ikdienas dzīve rit savu līdzšinējo gaitu, bez tādām pārmaiņām, kuras iespējams saskatīt jau pašā pirmajā mirklī. Kā tas gan iespējams un izskaidrojams?

Bez šaubām, šis jautājums savā būtībā ir diezgan komplicēts un sarežģīts, bet necentīsimies to iztirzāt visos sīkumos un detaļās. Viena lieta ir skaidra — lai fronte sekmīgi varētu cīnīties, arī aizmugurē jābūt disciplīnai un kārtībai, darba tempam visās karam svarīgās nozarēs ir jārit uz priekšu bez traucējumiem un kavēkļiem, vēl straujākā tempā kā miera laikos. Lai to panāktu, ir atmests nost viss liekais un nesvarīgais, vienkāršojot un atslogojot tos darbus, kas domāti tieši frontei. Ir savāktas visas darba rezerves, kāpināta darba intensitāte, izlietoti dažādi racionālizācijas līdzekļi un paņēmieni un beidzot ir piesaistīts šo robu izlīdzināšanā vēl viens faktors, tieši par kuru gribam šoreiz runāt — sievietes darba spēks.

Kas pats nav redzējis darba apstākļus Vācijā, tas neticēs, cik lielus daudzumus karam svarīga darba spēj paveikt sievietes rokas. Arī latviešu sievietes tagad jau neskaitāmās vietās ir stājušās un stāsies vīriešu vietās. Gan jaunus, gan arī agrākos pienākumus veicot, viņas visiem spēkiem gādā, lai ne brīdi neapstātos tie darbi un pienākumi, kas kara laikā guvuši izcilus nozīmi. Tādēļ arī fakts, ka mūsu ikdienas dzīve var ritēt tālāk samērā maz sašaurinātos apstākļos, ir lielā mērā latviešu sievietes panākums.

Viņu darbs un pūles ir pelnījušas, lai karavīrs, vērodams dzīvi aizmugures apstākļos, nepaietu tām garām bez atzinīga vārda. Tādos momentos, kādi redzami pašreizējā karā, nedrīkst būt nekādas starpības starp dzimteni un fronti uzlikto pienākumu pildīšanas ziņā. Laikā, kad uzvaras izcīnīšana to prasa, kad arvien lielāki un atbildīgāki kļūst vīru pienākumi, arī mūsu sievietes uzdevumiem jātop arvien lielākiem. Šinī ziņā vēl paveras daudzējādas iespējas, kaut gan ar to nebūt nav sacīts, ka līdz šim laikam latviešu sieviete nav darījusi nekā pozitīva kopējās lietas labā. Gluži otrādi, darīts ir un krietni daudz, bet visi apstākļi liek darīt vēl vairāk. Tādēļ neviens karavīrs nebūt nebūs pārsteigts, ja arī latviešu sieviete tur, kur vajadzīgs, atstās savu līdzšinējo darba vietu, lai sāktu strādāt tur, kur viņa spēj darīt vēl vairāk uzvaras sekmēšanai.

Ja vienai otrai varbūt sākumā liksies, ka tai nodarīta liela pārestība, ka viņa, pāriedama pie cita, varbūt «vienkāršāka» darba, daudz zaudē no sava daiļuma un sievišķīgā pievilcības aureola, tad šīs sievietes vāji pazīst savus karavīrus un viņu uzskatus. Karavīrs, kurš devies lielajā cīņā, ir laimīgs, ja arī viņa sieva, līgava un māsa ziedo savus spēkus tam pašam mērķim. Tikai kopīgi pārvarētas grūtības, centienu tuvība, dzīves un cīņas nopietnības izprašana spēj radīt tos pamatus laimīgai kopējai dzīvei, no kuras savukārt atkarīga visas mūsu tautas nākotne.

Latviešu cīnītājam nav vajadzīgas izpušķotas un bezpalīdzīgas kafejnīcu dāmiņas, bet gan sievietes ar darbā un grūtībās rūdītām rokām un sirdīm. Tas nekas, ja mūsu sievietēm rokas būs kļuvušas cietākas, viņas pašas karavīra sirdij būs kļuvušas divtik dārgas un tuvas.

Tādēļ latviešu sieviete, darīdama savu darbu kopējās uzvaras labā, lai atceras: jo grūtāks un netīkamāks tai varbūt šķietas šis darbs, jo tuvāk viņai domās un garā ir latviešu karavīrs, un viņa sirds vēlējumi pavada to dzimtenē un svešumā, lai pēcgalā abi — vīrietis un sieviete sasniegtos viens cīņās, otrs darbā rūdītās rokas mūža derībai.

FRONTINIEKI ATPŪTAS BRĪDĪ

DV uzn.

Reālu atbalstu

Jau otro pavasari no boļševiku varas atbrīvotā zemē latviešu zemnieks kaisa zelta graudus, lai rudenī sagaidītu bagātu ražu ne tikai sev un pilsētniekiem, bet galvenā kārtā tiem, kuri nemitīgi cīnās austrumos par labāku nākotni. Zobens varoņu rokās būs tas, kas dos uzvaru un nesīs mieru arī mūsu sviedriem slacītā zemē, bet arklam jārūpējas par to, lai zobena cilātājam nepietrūkst fiziskā spēka un izturības cīņā līdz uzvarai.

Bet ne visām lauku sētām pašreiz ir zemes arāji. Daudzi tūkstoši no mūsu laukiem ir aizgājuši brīvprātīgi cīņā pret boļševismu. Šajās lauku sētās nereti pietrūkst padoma zemes strādāšanas, mēslošanas, sēšanas, lopu ēdināšanas u. c. agronomiskos jautājumos. Tādēļ agronomiskiem darbiniekiem, savas amata gaitas izpildot, pēc iespējas biežāk jāiegriežas cīnītāju saimniecībās, sniedzot norādījumus un padomus dažādu saimniecības lietu kārtošanā.

Otrs svarīgs jautājums ir darba spēks. Mēs zinām, ka kara apstākļu ietekmē šinī ražošanas periodā laukos izjūtams darba roku trūkums. Tas jo sevišķas grūtības rada tām ģimenēm, kurām spēcīgākie darba darītāji pašreiz atrodas frontē. Arī neparedzēti gadījumi, kā slimības, nelaimes gadījumi un taml. atsevišķām saimniecībām var radīt lielākus sarežģījumus kārtējo lauku darbu savlaicīgā veikšanā. Kāds šajā ziņā ir mūsu pienākums? Mūsu kopīgs pienākums ir gādāt, lai nebūtu tādu saimniecību, kur ģimenes galvam vai kādam no ģimenes locekļiem cīnoties frontē, darba roku trūkuma dēļ darbi paliktu nedarīti vai arī padarīti ar lielu nokavēšanos.

Šajā ziņā labu darbu ir darījušas pagasta darba spēka sadalīšanas komisijas, piešķirot iztrūkstošo darba spēku pirmā kārtā frontinieku saimniecībām. Labu priekšzīmi rāda arī tie pagasti, kuri organizētā veidā šo pavasari nākuši talkā frontinieku piederīgiem zemes sastrādāšanā un apsēšanā. Tomēr šeit lielākais uzdevums vēl priekšā. Jau normālos apstākļos ikvienā saimniecībā ir lielāki darba sastrēguma brīži. Tie parasti nav sējas laikā, bet gan sakņaugu retināšanas, siena, labības un rušināmo augu novākšanas laikā un labības kulšanā. Šinīs darba periodos frontinieku piederīgiem jāsniedz iespējami lielāka palīdzība.

Labu priekšzīmi šajā darbā grib dot Rīgas apriņķa brīvprātīgo organizācijas komiteja. Rīgas apriņķa pagasti aicināti vienmēr ziņot par darbu sastrēgumiem frontinieku piederīgo saimniecībās, lai nekavējoties sniegtu nepieciešamo palīdzību, jo daudzi Rīgas uzņēmumi un iestādes labprāt grib nākt talkā frontinieku saimniecībām darbu atvieglošanā.

Tā kā lielākam cilvēku skaitam uz vietas grūti sagādāt uzturu, traukus un naktsmītnes, un lielas darba grupas, sevišķi neizdevīgos laika apstākļos ne katrreiz sevi attaisnojušas, palīdzība varēs notikt arī nelielās grupās vai arī ar individuālu izpalīgu nosūtīšanu uz ilgāku laiku. Katrā atsevišķā gadījumā sīki noskaidros saimniecību vajadzības, un palīdzību dos atkarībā no vietējiem apstākļiem un izteiktās saimniecību vēlēšanās.

Lai palīdzībai nebūtu tikai gadījuma rakstura, bet tā būtu ilgstoša, reāla un atsevišķām saimniecībām dotu lielāku ieguvumu, gādības un izpalīdzības saistības starp uzņēmumu vai iestādi un saimniecību pastāvēs vismaz līdz pilnīgai ražas novākšanai. Tas būtu līdzīgs pasākums jaukai tradicijai — uzņemties gādību vai t. s. krusttēvu pienākumus frontinieku pilsētnieku daudzbērnu ģimenēm, kas mūsu zemē atradusi dzīvu atsaucību.

Pašreizējie apstākļi uzliek zināmus ierobežojumus dažādu ražošanas līdzekļu iegādē. Sēklas, mākslīgos mēslus, mašīnas, pakavus, smēreļļas u. c. nepieciešamus materiālus piešķir sadales kārtībā. Dibināta prasība ir, lai minēto un citu ražošanas līdzekļu un materiālu sadales iespējamību robežās citādi līdzīgos apstākļos priekšroku dotu tām ģimenēm, kuru piederīgie ir cīnītāji.

Šāda frontes cīnītāju piederīgo atbalstīšana dos ne tikai materiālu ieguvumu, bet zināmu gandarījumu un prieku arī tiem latviešu vīriem, kuri ieročiem rokās cīnas par mūsu labāku nākotni.

Kopīgiem spēkiem veicami pienākumi karavīru labā

Jauno latviešu leģiona pulku komandieriem un viņu tuvākiem palīgiem nākas rūpēties arī par vienību locekļu kultūrālo vajadzību apmierināšanu. Zinot karalaika ietekmē radušās grūtības, šinī ziņā vēlams sabiedrības atbalsts. Vispirms jāsagaida vienību krusttēvu atsaucība.

Kā palīdzēt? Līdzīgi bijušiem laikiem pie vienībām paredzēts noorganizēt klubus. To iekārtošanā krusttēvi un pārējā sabiedrība var daudz darīt, dāvinot nevien naudas līdzekļus, bet arī mēbeles, traukus, grāmatas un citus iekārtas piederumus. Lai šinīs mītnēs karavīri atpūtas mirkļus varētu pavadīt tīkamāk, vēlamas arī, dažādas spēles, kuras var sagādāt labvēļi.

Būdami dziesmu mīļotāji, mūsu puiši, kā tas jau notiek līdzšinējos bataljonos, labprāt kādreiz gribēs sapulcēties vienkopus un kopīgi padziedāt. Tāpēc vajadzīgi dziesmu krājumi un notis. Kamēr vēl nav oficiālu izdevumu, tamēr šādus krājumus var izgatavot provizoriski, izmantojot rotatorus vai līdzvērtīgas pavairošanas ierīces. Jau diezgan veca tradicija, ka katram pulkam vai pat mazākām vienībām ir īpašas dziesmas. Šādas dziesmas var izvēlēties no jau pazīstamām, taču daudz patīkamāk, ja kāds skaņradis kādu jaunu maršu vai dziesmu veltī noteiktai latviešu vienībai. Tā komponistiem radusies cildena iespēja sniegt savu tiesu tēvuzemes sargiem. Ar prieku un pateicību tiks pieņemti arī mūzikas instrumenti.

Kā šādu atbalstu sagādāt, pirmo piemēru jau rādījusi Rīgas apriņķa policija, rīkojot īpašu koncertu kura atlikums — 2300 RM jau nodots pulkv. Skaistlauka komandētam leģiona pulkam. Atzīmējams, ka, savstarpēji vienojoties, saziņā ar vienības vadību, arī vairākas iestādes vai uzņēmumi var uzņemties krusttēva pienākumus.

Sētas, kas aicina atpūtā ievainotos

Starp apriņķu vadītājiem, kas mūsu redakcijai paziņojuši atpūtā laukos uzņemamo veseļotājos skaitu, pirmo vidū jāatzīmē arī Tukuma apriņķa vecākais A. Banga, kurš ir viens no pastāvīgiem latviešu karavīru atbalstam domāto pasākumu čaklākiem sekmētājiem.

Tukuma apriņķa 14 pagasti aicinā veseļotājos atpūtā 106 saimniecībās. Aizupes pagastā frontiniekus vēlas uzņemt L. Saulīte «Rudiņos», J. Balodis — «Krumešos», E. Bolšteins — Pūces dzirnavās un F. Kalviņš — «Leļos»; Annenieku pag.: K. Fēlers — «Kambaros», Z. Gulevska — «Dīķos», E. Plezers — «Zemgaļos», O. Strautmale — «Ražās» un K. Plepermanis — «Rogās»; Bikstu pag.: L. Meijers — «Ķiļos», A. Sindere — — «Muldās», M. Neimane — «Krūtaiņos» un U. Veinbergs — «Jojās»; Blīdenes pag.: T. Bērziņš — «Vecvagaros», J. Villa — «Zīles», M. Miežana — «Ivantos», A. Ivana — «Dzidrupēs» un J. Bercis — «Biržos»; Dzirciema pag.: J. Bērziņš — «Zinkos», A. Klancbergs — «Klangšās», M. Selivanovičs — «Gaisiņos», L. Zālamana — «Dreimaņos» un A. Didrichsons — «Jaunzemjos»; Grenču pag.: J. Ķeniņš — «Gudrājos», A. Heidemanis — «Zemturos», F. Zeidenbergs — «Jaņķos», K. Celms — «Ciemkalējos» un L. Jansons — «Vaķos»; Irlavas pag.: A. Ardens — «Lielteltos», J. Venteris «Jākās» un F. Stūre — «Salnājos»; Jaunpils pag.: H. Šmits, «Gravās», J. Grabis — «Brandavos», A. Biete — «Purmaļos», A. Mozers — «Vīzuļos», A. Pēpulis — «Ievaltos», K. Reichmanis — «Dzelmēs» un V. Liepa — «Liepās»; Lestenes pag.: R. Lācis — «Loģos», P. Berlāns — «Rūjās», J. Keijens — «Kārkļos», Fr. Kaktiņš — Lapsiņās» un K. Jansons — «Dailēs».

Karavīru bērni Siguldā

Gādājot par latviešu frontes cīnītāju bērnu vasaras atpūtu, Sociālā departamenta bērnu aizgādības daļa Siguldas tuvumā ieguvusi kādu īpašumu, kurā patlaban remontē un uzpoš telpas atpūtas nama vajadzībām. Tanīs uzņems frontes cīnītāju, kritušo karavīru un kara invalidu bērnus no 6—11 g. v. Vietas 45 bērniem. Mītne atrodas netālu no Siguldas centra, Gaujas krastā, ļoti jaukā apkārtnē. Uzturu gatavos īpaša saimniece, bet par nama iemītnieku audzināšanu rūpēsies vairāki skolotāji. Domāts arī par uztura normu palielināšanu. Atpūtas nama darbību paredzēts atklāt jūnija sākumā. Bērnu vecākiem, kas savus mazos vēlas nodot šinī atpūtas namā, tie jāreģistrē organizācijas komitejā.

Palīdzība karavīru saimniecībām

Jau iepriekšējā mūsu laikraksta numurā ziņojām, ka uzsākts organizēt palīdzību frontes cīnītāju lauksaimniecībām. Lai šis darbs būtu plānveidīgs, nodrošinot lietišķu palīdzību īstā laikā un vietā, tā noorganizēšanai un vadīšanai, kā arī kontrolēšanai, esam pieaicinājuši lietpratējus. Virsvadība uzticēta agr. P. Treijeram. Viņa darba svētību latviešu frontes karavīri pilnā mērā jau baudījuši, saņemot prāvos atbalstus no Rīgas apriņķa brīvprātīgo organizācijas komitejas, kurā Treijers vada agronomiskās palīdzības nozari. Tāpēc viņš arī vispirms grib nodrošināt ar darbaspēku Rīgas apriņķa karavīru saimniecības. Ar apzīmējumu «Karavīra saimniecība» jāsaprot visas lauksaimniecības, kuras īpašnieks, tā dēls vai cits galvenais darba veicējs ir frontē.

Tas ir apriņķa vecāko un to tuvāko līdzdarbinieku goda pienākums, lai arī viņu daļā visas karavīru saimniecības būtu pietiekami apkoptas. Pilsētu un bieži apdzīvotu vietu tuvumā tas panākams, dodoties palīgā iestāžu un uzņēmumu darbiniekiem, bet citu lauku ļaudīm savstarpēji izpalīdzoties pēc principa — kaimiņš kaimiņam. Tas viss ir paveicams, vajadzīga tikai laba griba. Lai atvieglinātu palīdzības darba noorganizēšanu, tuvākās dienās visi apriņķa vecākie saņems lietpratēju izstrādātus norādījumus par to, kā atbalstīt karavīru saimniecības. Ļoti ieteicams, lai apriņķu vecākie šos norādījumus piesūta visām pagastu valdēm, tā sekmējot palīdzības savlaicīgu noorganizēšanu.

Pirmie sēši

Nedēļas sākumā uz «Daugavas Vanagu» veseļotājos karavīru vasaras mītni Burtniekos devās pirmie ciemiņi. Tie ir 6 latviešu frontes cīnītāji, kas pēc kaujas laukā gūto ievainojumu sadziedēšanas slimnīcā saņēmuši mēnesi atvaļinājuma veselības uzlabošanai.

Mītni oficiāli paredzēts atklāt 6. jūnijā, aicinot piedalīties arī Latviešu leģiona ģenerālinspektoru, kā arī Latviešu Karavīru Palīdzības vadību un rosīgākos latviešu karavīru lietas atbalstītājus.

Krusttēvu skaits vairojas

Kļūstot lielākām karavīru rindām, audzis arī to ģimeņu skaits, kas gaida sabiedrības atbalstu. Tāpēc ir patīkami konstatēt, ka vairojas labvēļu skaits, kas gatavi uzņemties krusttēvu pienākumus frontinieku bērnu pulciņiem. Krituša frontes cīnītāja E. Bērziņa ģimenē krusttēva pienākumus uzņēmušies prof. Jankovska sanatorijas un 1. internās klīnikas darbinieki, bet garnizona draudzes dāmu komiteja pastāvīgā gādībā ņēmusi krituša kapr. I. Surveļa piederīgos. Palīdzēdama šiem no jauna pieteikušamies krusttēviem rast viņu vēlējumiem atbilstošas apgādājamo ģimenes, organizācijas komiteja sekmē krusttēvu institūta mērķus.

Latgales sveicieni frontei

Apsveicama Rīgas radiofona doma atsevišķas latviešu karavīru pusstundas veltīt mūsu zemes apgabaliem, sniedzot mūziku, dziesmas un citus priekšnesumus no 50 novadu dēlu un meitu darinātiem krājumiem. Tā aizvadītās svētdienas raidījums bija veltīts Māras zemes dēliem frontē. Līdz ar dzimtenes meitenes skanīgajām vārsmām ezeru zemes romantiku un īpatnības pauda Latgales mūzikas darbinieka Jāņa Ivanova komponētās un aranžētās dziesmas, ko dziedāja latgalietis Tālis Matīss. Raidījumā ar tradicionāliem radio sveicieniem apmainījās tikai frontes cīnītāji latgalieši un viņu tuvinieki dzimtenē.

Cīnītāja bērnu ziedojums

Atsaucoties frontes cīnītāju aicinājumam, matu griežamās mašīnas, bārdas skujamos nažus un citus piederumus organizācijas komitejā nodevuši: rūpnieks G. Ērenpreiss, L. Inberga, K. Veidemanis, J. Krastiņš un A. Lasmanis. Starp ziedotājiem bija arī krituša cīnītāja Barona dēli Bruno un Harijs. Viņi norāda, ka tēva bārdas skujamie rīki vairāk vajadzīgi frontē. Smalkmechaniķis Prižgins ārpus kārtas salabojis bojātos piederumus, lai tos nekavējoties varētu nosūtīt.

VILIS CEDRIŅŠ

Latvijas robežas

Spulgāk zib pusnaktī Auseklis bāls,
Gaišāka saule tek apvārsnim pāri,
Ieraugot robežas, staro kur tāls,
Latvijas plašums ar kuplu ik āri.

Austrumos Daugavas ūdeņi dun,
Rimdami jūrā ar Ventu un Gauju.
Ziemeļu kalnos deg varoņu guns,
Dienvidu līdzenums viļņo uz pļauju.

Dzeltāni vanagi aplidot grib
Tālino robežu vēzieniem možiem.
Vēl nav līdz pusei, kad gurdeni zib
Lejup tie dusēt aiz pilskalniem spožiem.

Sidraba brieži gar robežu sāk
Aulēkšiem joņot un dimdināt tāles.
Noreibst tie smaržās un gurdeni nāk
Krastos, kur aijā tos ezera zāles.

Ceļniekam Latvijas robeža māj
Teiksmainā gaismā kā dimanta gredzens.
Iet viņš tai apkārt, bet brīnumā stāj:
Kurpes ar zeltainiem putekšņiem sedzas.

Cilts, kuŗai asinīs varoņu guns,
Celsies pār mūžiem, šīs robežas skauta.
Kamēr vien Daugavas ūdeņi dun,
Ziemeļu gredzenā diža augs tauta.

PALĪDZĪBA KAŖAVĪRAM

Jaunnodibinātā latviešu frontes cīnītāju un viņu apgādājamo atbalstītāja organizācija nosaukta par Latviešu Karavīru Palīdzību. Tās statūti nosaka, ka Karavīru Palīdzība savu iespēju robežās sniedz materiālu, kulturālu un visāda cita veida atbalstu kā latviešu karavīriem un kārtības sargiem, kas cīnās pret boļševikiem, tā arī viņu ģimenes locekļiem. Noteikts arī, ka organizācijas pabalsts pienākas visiem latviešu dēliem, kas ierindoti cīņā pret boļševismu, vienalga, pie kādas karaspēka daļas viņi pieder vai kādā ieskaitīti par izpalīgiem. Tas pats attiecas uz visiem ārstiem, māsām un palīgspēkiem, kas nodarbināti kara sanitārā dienestā. Organizācija atbalsta ievainotos, slimos, sakropļotos un darba spēju zaudējušos karavīrus, māsas un viņiem pielīdzinātos, viņu ģimeņu locekļus, kā arī kritušo un no karadienesta sekām mirušo pakaļpalicējus.

Atzīmējams, ka Latviešu Karavīru Palīdzības pabalsts ir tikai papildu piešķīrums likumos un rīkojumos paredzētam atbalstam un tiesības uz to nevienam nepastāv.

Pastāvošo vispārējo noteikumu robežās Latviešu Karavīru Palīdzībai ir tiesība: pieaicināt biedrus; sarīkot atklātas ziedojumu vākšanas un mantu loterijas; pieņemt mantojumus un novēlējumus naudā vai kustamā un nekustamā mantā; sarīkot priekšlasījumus, koncertus, teātru izrādes un labdarības vakarus; iekārtot un uzturēt darbnīcas karavīriem nepieciešamo apģērbu un citu priekšmetu pagatavošanai; nodibināt un uzturēt frontes teātrus un kinoteātrus; gādāt par frontes laikrakstu izdošanu, kā arī izplatīt grāmatas un žurnālus starp apgādājamiem; iekārtot un uzturēt karavīru mītnes, atpūtas namus un sanatorijas karavīru un viņiem pielīdzināto vajadzībām. Organizācijas līdzekļi sastādās no biedru naudām, ienākumiem, ko dod izrīkojumi, pasākumi un īpašumi; ziedojumiem, mantojumiem, novēlējumiem u. c.

Karavīru Palīdzība sastāv no biedriem un goda biedriem. Par biedriem var būt abu dzimumu personas, ne jaunākas par 18 gadiem, kuņu tiesības nav ierobežotas. Biedrus uzņem priekšsēdis vai pilnvarotais pēc viņu rakstveida lūguma. Pēc ģenerālsekretāra priekšlikuma priekšsēdētājs var uzņemt par goda biedriem personas, kas ievērojamā kārtā sekmējušas karavīru lietu. Izņēmuma gadījumos goda biedri var būt juridiskas personas un uzņēmumi.

Karavīru Palīdzības goda prezidijs sastāv no priekšsēdētāja un trim locekļiem; viņus ieceļ ģenerālkomisārs. Organizācijas vadītāja persona ir tās priekšsēdētājs, ko ieceļ iekšlietu ģenerāldirektors. Priekšsēdētājs no biedru vidus sev izrauga vietnieku. Tekošo darbību vada priekšsēdētāja iecelts un iekšlietu ģenerāldirektora apstiprināts ģenerāldirektors. Katrā novadā, apriņķī, pilsētā un pagastā darbojas viens organizācijas pilnvarotais. Karavīru Palīdzības uzdevumu veikšanai pilnvarotais pieaicina sev līdzstrādniekus. Katrā karaspēka daļā darbojas organizācijas sakarnieks, ko ieceļ daļas komandieris.

Karavīru Palīdzības pārvaldes darbs norisinās atsevišķās nozarēs, kuņu skaitu un piekritības robežas noteic priekšsēdētājs. Nozaru vadītājus pēc ģenerālsekretāra priekšlikuma ieceļ priekšsēdētājs.

14. jūnijs — sēru diena

Arī šogad 14. jūnijs izsludināts par tautas sēru un izsūtīto tautiešu pieminēšanas dienu, kurā notiks piemiņas dievkalpojumi un aizlūgumi, kā arī uzņēmumos, iestādēs un organizācijās — svinīgi piemiņas akti u. t. t. Piemiņas dienas organizēšanu iekšlietu ģenerāldirektors uzdevis īpašai komitejai, kurai par priekšsēdētāju iecelts Sabiedrisko lietu departamenta direktors Ž. Unāms, par viņa vietnieku — biedrību nodaļas vadītājs O. Freivalds un locekļiem — TP organizācijas direktors R. Liepiņš, Pašvaldības departamenta direktors J. Zankēvics, Baznīcu un konfesiju departamenta direktors J. Birģelis, Rīgas pilsētas vecākais P. Dreijmanis, «Tēvijas» atbildīgais redaktors P. Kovaļevskis, AS Propagandas daļas vadītājs mag. iur. K. L. Vanags, LJO štāba šefs kapt. A. Mateass un Lauksaimniecības savienības pārstāvis agr. T. Dzediņš.

Reģistrē virsniekus un instruktorus

Iekšlietu ģenerāldirektors ģen. V. Dankers ar rīkojumu noteicis, ka visiem bij. Latvijas armijas un flotes aktīviem un rezerves virsniekiem, administratīviem un sanitārvirsniekiem, dzimušiem 1884. gadā un jaunākiem, kā arī armijas un flotes aktīviem un rezerves instruktoriem, administratīviem un sanitārinstruktoriem (arī bij. Latvijas karaskolas kadetiem), dzimušiem 1892. gadā un jaunākiem, jāreģistrējas savā policijas iecirknī līdz š. g. 5. jūnijam. Šis rīkojums neskar karavīrus, kas dien Latviešu ⚡⚡ leģionā agrāk nodibinātos bataljonos un vācu karaspēka vienībās, kā arī tos pilsoņus, kas jau paspējuši reģistrēties šī gada pavasarī izdarītā reģistrēšanā. Rīkojuma nepildītājus sodīs pēc kara laika likumiem.

Sporta BALSS un ATBALSS

Dažādu kara apstākļu ietekmē radušos īpatnību dēļ nācies grozīt Latvijas futbola meistarnosaukuma izcīņas kārtību, paveicot to ne divos, bet vienā riņķī. Šādos apstākļos katras sacensības rezultātam ir divkārt lielāka nozīme. Tā arī izskaidrojama uzmanība, ar kādu meistarsacīkšu ievadījumā cīņījās visas vienības, neriskējot zaudēt ne punktu, kam tagad tik izšķirīga nozīme. Visas tris pirmās kārtas sacensības, ievērojot to intriģējošo nozīmi kā pirmās, tā arī pēdējās vietas dēļ risinājās lielo cīņu noskaņā, klātesot vairākiem skatītāju tūkstošiem. Abas divas mūsu slavenākās vienības RFK un Olimpija, kurām loze bija vēlējusi satikties jau pašā pirmajā cīņā un ievadīt meistarsacīkstes, sacensību beidza ar neizšķirtu 3:3 rezultātu; meistarvienība ASK pēc pamatīgas izsviedrēšanās tikai ar 1:0 pārspēja RV; LDzB ar Jelgavas sporta biedrību cīnījās neizšķirti, atstājot atklātu jautājumu par meistarsacīkšu tabulas pēdējā vietā palicēju

Kamēr vēja dēļ olimpieši velti pūlējās attīstīt ierasto zemo kombinācijų spēli, tamēr kluba vīri, risinot spēcīgas un pusaugstas piespēles, radīja bīstamus draudus pretinieka vārtu priekšā un galvenais — prata šo priekšrocību racionāli izmantot. Tāpēc par diezgan lielu pārsteigumu daudzajiem skatītājiem, kuriem spriežot pēc līdzšinējās cīņās redzētā, liepājnieki šķita ievērojami pārāki. RFK jau līdz puslaika vidum bija ieguvis 3:0 pārsvaru. Runājot par sacensības tālāko risinājumu, gribas uz RFK attiecināt sakāmvārdu — Kas daudz grib, tam maz tiek — Piemirsuši sākumā tik svētīgo uzmanību, kluba puiši pārāk pārgalvīgi triecās uz pretinieka vārtiem, it kā gribēdami iegūt vēl 3 vai pat vairāk vārtus, tā sagādājot sezonas lielāko pārsteigumu. Tas deva iespēju Olimpijai atgūties un sakārtot spēkus mērķtiecīgam uzbrukumam pretinieka cietoksnim. Plus vēl klāt kluba aizsardzības maza neuzmanība — tikai ne vārtsarga Brieža, kas strādāja bez kļūdām — un puslaiks beidzās ar klubam daudz nelabvēlīgāku rezultātu 3:2. Otrais puslaiks risinājās — būt vai nebūt noskaņā, — tempu pārmaiņus kurinot gan vienai, gan otrai vienībai. Kādas neatlaidīgas uzbrukuma virknes nobeigumā Olimpijai izdevās pārspēt pretinieka aizsardzību un līdz ar to panākt 3:3 neizšķirtu rezultātu. Tad arī liepājnieku spēki sāka apsīkt un no atkal nadzīgi uzbruka klubs, tomēr laika un laimes trūkuma dēļ neizdevās rezultātu paaugstināt.

Olimpijas sniegums katrā ziņā nepiederēja labākajiem, ko tā šogad Rīgā rādījusi. Arī vārtsargam Lazdiņam šī diena nebija sevišķi laimīga. Tanī pat laikā RFK rādītais patīkami pārsteidza. Ja tās ir vienības izdevīgā pārkārtojuma sekas, tad klubs līdzīgi ar citām spēcīgākām vienībām var lolot cerības iegūt Latvijas meistarnosaukumu ko tas valkājis jau 7 gadus. Olimpija cīnījās parastajā sakārtojumā, bet RFK sastāvs bija šāds: vārtos — Briedis; aizsardzībā — Volgasts un Lauks; pussargos — Rusmanis, Pidriksons un Lidmanis; uzbrukumā — Prūsis, Plaše, L. Freimanis, Krupčs un K. Freimanis.

Augstspriegums valdīja kā laukumā, tā arī skatītāju solos, sākoties ASK un RV sacensībai. Pirmā darbojās saskaņotāk un enerģiskāk laukuma vidū līdz pat 16 m līnijai, kamēr otrie — apdraudēja pretinieka vārtus ar bīstamiem caurgājieniem. Visumā nenoliedzami pārāks bija ASK, ja neievēro tā uzbrucēju nekādi neattaisnojamo vilcināšanos pretinieka vārtu priekšā. Rezultātā meistarvienības vīri ne reizi neprata un nespēja pārspēt RV vārtnieku Bebri. Visskumjākie šīs sacensības beigās bija RV vīri, jo viņi gan ieguva sacīkstēs vienīgos vārtus, bet tomēr laukumu atstāja kā zaudētāji, jo, diemžēl, šo vienīgo reizi viņi bumbu ieraidīja savos vārtos. Paši labākie vīri laukumā bija Ārens un Bebris, kas, ar olimpisku mieru likvidēdami visneatlaidīgākos pretinieka uzbrukumus, atkārtoti apliecināja, ka tie savās vietās pašreiz visā Latvijā ir pirmie. Ir skaidrs, ka šīs abas vienības arī turpmākajās meistarsacīkšu sacensībās var pretendēt uz vislabākiem panākumiem.

Vairāk kā vēlams, lai spēlētāju un skatītāju nervu, kā arī pašas lietas labā šādu nozīmīgu sacensību vadību uztic tiesnešim, kuņa neitralitāte pat šķietami nav apšaubama, ko nevar sacīt par tiesneša izvēli tikko pieminētai sacensībai.

Cik spēdami, pūlējās LDzB un jelgavnieki, jo loze bija iepatikies jau pirmajā sacensībā kā vienai tā otrai vienībai izvairīties no bīstamās pēdējās vietas, kuras dēļ jāatstāj virslīga. Taču tas tomēr vēl nenotika, jo sacensība beidzās neizšķirti. Negribas būt pravietim, bet tā vien šķiet, ka kuņa no abām minētām vienībām kādu cīņu paveiks neizšķirti, tā var lolot cerības palikt virslīgā.

Pirmās līgas meistarsacīkšu turpinājumā tikās abas šīs klases spēcīgākās vienības Daugavieši ar vācu karavīru vienību LwP. Pirmie lai sirsnīgi pateicas laimei, ka viņi spēja laukumu atstāt tikai ar neizšķirtu rezultātu 2:2, jo spēles gaita rādīja, ka Daugaviešiem jāzaudē. Bolderāja uzvarēja US ar 2:1, Ausekļis—Vytis ar 3:0 un Slokas sporta biedrība—Amatieru ar 5:2.

K. Z.

Kopīgo cīņu dižais panākums

Plecu pie pleca ar vāciešiem, veicot smagu cīņu pret boļševismu, latviešiem spilgti atmiņā uzaust 1919. gada 22. maijs, kad Baloža latviešu brigāde, Baltijas landesvērs un Dzelzsdivīzija kopējā sekmīgā cīņā atbrīvoja Rīgu. Latviešu vienības uzbruka frontes kreisā spārnā, gar jūrmalu, bet majora Flečera vadītie vācu spēki tanī pat laikā pasāka triecienu pret Rīgu. Labi pārdomātais uzbrukums bija tik spējš un spēcīgs, ka boļševiki nespēja tam pretoties un pameta pilsētu, nepagūdami pat uzspridzināt stratēģiski svarīgos Rīgas tiltus u. c.

Vajādama bēdzējus ienaidniekus, pirmā Rīgas tiltus jau pēcpusdienā pārgāja Manteifeļa priekšējā vienība. Tās komandieris ar brīvkungu fon Mēdemu un saviem vīriem steidzās uz Citadeli, lai atbrīvotu ieslodzītos politiskos. Plintniecei izšaujot, pie vārtiem Manteifels krita. Taču uzdevums bija veikts. Bija glābtas Citadeles gūstekņu, tiklab vāciešu kā latviešu dzīvības.

Šinī dienā nākas pieminēt arī leitnantu Leo Šlageteru, kas toreiz ar lielgabalu stāvēja uz Lībekas tilta un ar savu drosmīgo rīcību, piedaloties niknajās cīņās, palīdzēja gūt izšķirīgo uzvaru.

Tanī pat laikā dziļā bijībā mēs godinām kapteini Zoltu, kuņa varoņdarbs ir labākais apliecinājums, cik latviešiem mīļa sava tēvuzeme un cik daudz tās dēļ viņi gatavi ziedot.

Pēc kādas vētrainas nakts 18. maija rītausmā viņa rotai, kas galvenokārt sastāvēja no jaunkareivjiem, uzbruka desmitkārtīgs boļševiku pārspēks — 2 bataljoni, lai iznīcinot kāpās ierakušos latviešus, nokļūtu Baloža brigādes aizmugurē. Traģiskākais tas, ka mirklī, kad bija jāstājas preti naidnieka pārspēkam, pietrūka municijas un apstājās darboties sabojājušies ložmetēji. Taču kapteinis Zolts nebija paradis griezt muguru naidniekam. Stājies savu vīru priekšgalā, viņš devās prettriecienā un durkļu cīņā padzina boļševiku tūkstoti pāri kāpām. Varonīgais kapteinis un daļa viņa vīru gan krita, bet frontes stāvoklis bija glābts un bija radusies iespēja jo drīzi atbrīvot Rīgu.

Gādības pasākuma sekmes

Lai pārrunātu līdzšinējā atbalstīšanas darbā gūtos pieredzējumus un apspriestu, kādā virzienā gādība paplašināma, Liepājas latviešu karavīru ģimeņu aizgādības virsnieks kapt. Volbergs bija aicinājis kopējā sanāksmē uzņēmumu un iestāžu vadītājus, kas uzņēmušies krusttēvu pienākumus par ģimenēm, kuņu gādnieki krituši vai cīnās austrumu frontē.

Uzrunājot sapulcējušos, kapt. Volbergs ar atzinību pieminēja Gaļas fabrikas vadību, kas savas apgādājamās ģimenes iepriecinājusi ar malku un katru dienu tām izsniedz pusdienas no sava kopgalda, kā arī regulāri viras kaulus un veļas mazgājamo pulveri. Arī Piensaimnieku savienība apgādājusi savu ģimeni ar malku un ik dienas izsniedz tai pienu. Vispārējās tirdzniecības sabiedrības Liepājas direkcija, kura uzņēmusies aizgādību par divām kritušo karavīru ģimenēm, tām izsniegusi pārtikas produktus, dāvanas Lieldienu svētkos, malku, naudas veltes un pusdienas no kopgalda. Pilsētas valdes tirdzniecības nodaļa savas apgādājamās ģimenes bērnus iepriecinājusi ar saldumiem, grāmatām, apaviem, drēbēm un rotaļu spēlēm, «Liepājas maiznieks» ar malku, apģērbiem, klikatiņām un pārtikas produktiem, bet pārējie krusttēvi ar naudas veltēm. Kuplākās ģimenes gādnieks ir Liepājas apsardzības rota. Līdz šim iestāžu un uzņēmumu gādībā atrodas 19 kritušo karavīru ģimeņu. No tām par trijām krusttēva pienākumus uzņēmusies patērētāju biedrība «Centība».

Tautas veltes ievainotiem

Izmantojot brīvo laiku, kas radies pēc pirmā pavasara darbu sastrēguma, daudzi lauku ļaužu pārstāvji apmeklē ievainotos frontes cīnītājus galvaspilsētas karavīru lazaretēs.

Ar 60 saiņiem, kuros bija cepumi, olas, lauku maize, pīrāgi un citi gardumi, Saukas TP iecirknis māc. Straumes vadībā apdāvināja ievainotos Ludzas ielas lazaretē. Šie ciemiņi bija atveduši arī 11 kannu piena. Balgales pag. ev.-lut. dr. dāmu komiteja bija sagatavojusi un Rīgā atvedusi veltes 200 karavīriem, kuras sadalīja ievainotajiem Sarkaņkalna lazaretē. Balgaliešu dāvanas, kuņu starpā bija arī vīns, nodeva dāmu komitejas priekšniece K. Prince. Iecavas lauksaimniecības biedrības mājturības sekcijas un turienes TP pārstāvji apdāvināja 37 ievainotos kara slimnīcā. Saiņus, kuros bija cepti putni, olas, garšīgi cepumi un citi labumi, nodeva M. Vilensone. Ievainotos Aleksandra Augstumu slimnīcā ar cepumiem, olām un augļu sulām apdāvināja Kraukļu pag. lauksaimniecības biedrības pārstāvji M. Allases vadībā. Kazdangas lauksaimniecības biedrības mājturības sekcijas priekšnieces M. Šēferes vadītā delegācija apmeklēja 90 frontē cietušo karavīru Rīgas pisētas I. simnīcā, nododot ievainotajiem saiņus, kuros bija olas, cepumi, sviests, papirosi, ceptas karpas, kā arī grāmatas.

Liela daļa ziedotāju karavīrus apmeklējusi jau vienu, divas vai pat vairākas reizes. To starpā atzīmējami arī Asītes pagasta iedzīvotāji. Atkārtoti apmeklējot Rīgu, turienes TP iecirkņi un Nīckrāces TP delegācija Asītes pag. vecākā F. Rituma vadībā apmeklēja un apdāvināja 180 karavīru veselības atgūšanas rotā, nododot veseļotājiem 800 olu, 5 kannas piena, cepumus u. c. Madlienas Zādzenes tautskolas skolotāja A. Gūtmane līdz ar 6 skolēniem apmeklēja 110 karavīrus Rīgas pils. I. slimnīcā, apdāvinot ievainotos ar olām, cepumiem, vizbulītēm u. c. Kopīgu velti ievainotiem cīnītājiem bija gatavojuši Viesienas pašvaldība, lauksaimniecības biedrība, piensaimnieku biedrība, TP un patērētāju biedrība. Visu savākto Rīgā nogādāja īpaša delegācija pagasta vecākā K. Āboliņa un A. Gulbītes vadībā, apdāvinot 100 veselības atgūšana rotas karavīrus ar olām, cepumiem, speķi, sieru un papirosiem. I. pils. slimnīcas iemītniekus aizvadītajās dienās apmeklēja arī Rozēnu pag. iedzīvotāju pārstāvji E. Čečiņas vadībā, apdāvinot ievainotos ar olām un citiem gardumiem. Atzīmējams, ka rozēniešu velti ievainotie karavīri saņēma jau piekto reizi.

Līdz ar lauku ļaudīm, kuriem šinī ziņā rocība lielāka, pa laikam ievainotos slimnīcās apmeklē arī galvaspilsētas uzņēmumu un iestāžu darbinieki, iepriecinot cīnītājus ar veltēm, kas viņiem vairāk pa spēkam, — dziesmām, grāmatām, rakstāmlietām, papirosiem u. t. t. Lielu prieku Ludzas ielas lazaretes iemītniekiem sagādāja gumijas fabrikas «Varonis» darbinieku sagatavotās veltes, ko nodeva 2 fabrikas darbinieces.

Kā vienmēr, arī iepriekš minēto lauku ļaužu delegācijas sameklējot, norādot slimnīcas un citādi, daudz palīdzējušas organizācijas komitejas brīvprātīgās darbinieces M. Celmiņas vadībā.

GODINA RĪGAS ATBRĪVOTĀJUS

Brāļu kapos Rīgā un Vācu karavīru kapos pagājušo sestdien ieradās daudzas delegācijas un, noliekot vainagus, godināja latviešu un vācu kritušos cīnītājus, kas piedalījās cīņās 1919. g. 22. maijā, atbrīvojot Rīgu no boļševikiem. Svinīgajā brīdī Brāļu kapos bija pulcējušies arī Kalpaka bataljona locekļi. Vairākas delegācijas nolika vainagus. Nolikdams vainagu pie svētā uguns altāra, kur goda sardzē stāvēja latviešu karavīri, Rīgas pilsētas komandants teica: «Vācu bruņoto spēku pavēlnieka Austrumzemē vārdā nolieku šo vainagu par godu kritušiem varoņiem. Austrumzemes vācu civilpārvaldes vārdā varoņu piemiņu godināja, nolikdams vainagu, oberšturmbannfīrers Dr. Kaps. Jelgavas novada komisārs brīvkungs fon Mēdems, kopā ar Landesvēristu tradiciju apvienības vadītāju Fokrotu nolikdams krāšņu krāšņu ziedu vainagu, teica: «Baltijas landesvēra un vācu brīvkorpusa vārdā — kritušajiem ģenerāļa Baloža cīņas biedriem.» Pēc tam vainagus nolika iekšlietu ģenerāldirektors ģen. O. Dankers, ģen. R. Bangerskis un Kalpaka bataljona pārstāvis inž. B. Einbergs, kā arī Arodsavienības vadītājs A. Roja.

Landesvēristu tradiciju apvienības rīkotais svinīgais brīdis pie Vācu karavīru kapu pieminekļa, kura pakājē savā laikā guldīti 428 kritušie landesvērişti, pulcināja kādreizējos landesvēra locekļus no vācu bruņoto spēku, Austrumzemes civilpārvaldes un citu vācu iestāžu darbinieku rindām, Hitlera Jaunatnes locekļus un lielāku skaitu civiliedzīvotāju. Parādot godu kritušajiem, vācu bruņoto spēku pavēlnieks Austrumzemē nolika sarkanu rožu vainagu, sacīdams: «Vācu bruņotie spēki šajā dienā atceras 1919. g. 22. maijā kritušos vācu un latviešu varoņus.» Dziļā klusumā pie pieminekļa devās pārējie delegāciju vadītāji — oberšturmbannfīrers Dr. Kaps, NSDAP pārstāvis Valters, Landersvēristu tradiciju apvienības vadītājs Fokrots, Rīgas pilsētas komisāriskā lielvecākā pārstāvis Dr. Vindgasens un citi. Tāpat vainagus nolika iekšlietu ģenerāldirektors ģen. O. Dankers, ģen. R. Bangerskis, inž. B. Einbergs, A. Roja un citi.

Būvbataljons devies uz fronti

Šinīs dienās no kādas latviešu izpalīgu apmācības vietas uz austrumu karalauku devās kāds latviešu būvbataljons. Pirms dažām nedēļām tas saformējās no piekritīgo, kara laikam nepieciešamo nozaru lietpratējiem — latviešu jaunekļiem, kas beiguši arodskolas, technikumus, vai arī studē. Bataljona uzdevumos ietilpst armijas vajadzībām nepieciešamo būvdarbu veikšana piefrontes joslā, kā arī to aizstāvēšana ar ieročiem rokās.

KAŖA DAINU DĀRZOS

Lietpratēji spriež, ka lielāko tiesu no mūsu tautas dainām sacerējusi sieviete. To, liekas, arī apstiprina fakts, ka to dainu skaits, kas apdzied kaŗu un karavīru, nav nekāds kuplais. No 60.000 līdz šim rediģētām un izdotām pamatdainām tikai kādas 400—500 attiecas uz kaŗu un karavīra gaitām. Tanī pašā laikā mīlestība, derības un precības apdziedātas pāri par 4000 dainās, vedības — 3700, kāzas — 3700, jauniešu dzīve — 4000, augums, tikums, apģērbs — 4000, ģimene — 3600 dainās u. t. t. Pat mitoloģisko (600), Jāņu (1000) un bēru dziesmu (700) skaits krietni pārsniedz kara dainu skaitu.

Tas arī dabiski, jo karš un kara gaitas nebija sievietei tuvāk pazīstams daiļradīšanas novads. Zīmīgi arī tas, ka no minētām 400 kara dainām lielākais skaits un tieši raksturīgākās un daiļākās attiecas uz karavīra līgavu un māti, kurām savi lolojumi jāizvada karā un jāsagaida no tā atgriežamies atpakaļ. Tāpat pēc kara dainu satura spriežams, ka tās nav pārāk vecas. Iespējams, ka tās lielāko tiesu sacerētas 18. un 19. g. s. pirmā pusē, kad mūsu zemi tiešās kara vētras vairs neskāra. Vispārīgi, tāpat kā pārējām dainām, arī kara dainām vecums grūti nosakāms, jo tās savā izteiksmē ir spilgti dzejas darbi, kuros mazāk liriski un konkrēti fakti maz minēti. Simtām dainu min karavīru, viņa kumeļu un zobenu, bet par pārējiem ieročiem, apģērbu vai apbruņojumu, kas raksturotu laikmetu, tanīs ziņu ļoti maz. Tās dainas, kur minēti bisenieki, lodes, bruņas, medāļi, kāds īpašs apģērba raksturojums, var saskaitīt pie vienas rokas pirkstiem. Bet tā jau ir lirikas būtiska pazīme, ka tanī daudz kas apvienojas vienā dzejiskā apzīmējumā, jo vēl šo baltu dienu modernos kara ieročus liriķi apvieno dzejiskajā vecu vecajā zobenā un šķēpā. Vienīgi balādēs un episkā dzejā dzejnieki min ložmetēju, lielgabalu, mīnumetēju, granātu, durkli, blindāžu, ierakumus (Aleksandrs Čaks, Pēteris Atspulgs), bunkuru, tanku un lidmašīnu (mūsdienu jaunie dzejnieki). Kara dainas nekādi neizdalās no visu citu dainu lielā pulka, būdamas ar visām to izteiksmes raksturīgajām iezīmēm. Arī garāku dziesmu šai dainu novadā nebūs vairāk kā citos. Viss lielais vairums ir parasto četrrindu vārsmu, greznā hiperboliskā izteiksmē, kuņa visspilgtāk apbur mūs dziesmās, kuras dzied par karavīra līgavu vai māti.

Ka kara dainas visumā neatšķiŗas no pārējām, to varbūt var izskaidrot arī tā, ka kaŗu un karā iešanu latvietis uzņēmis tāpat kā citus savas dzīves un mūža neatvairāmus posmus un gaitas. Un ja citas gaitas iemūžinātas dainu lirikā, tad karš nevarēja būt nekāds izņēmums. Bez tam latvietis karā tikai gāja, nevis vadīja to. Tie laiki, kad cīnījās Tālivalda, Visvalda, Rūsiņa, Viestura un citu latviešu karavadoņu pulki, bija aizgrimuši tālā pagātnē, un dziesmas no tiem pazudušas gadsimteņu jūklī, jo bija taču posmi, kad vienā otrā mūsu zemes novadā pēc bargiem kaŗiem un sērgām nepalika ne tikai kāda dziesmu kopēja un zinātāja, bet pat nevienas dzīvas dvēseles. Bet tanī laikā, kad tapa kara dziesmu lielākā daļa, latviešu arāji ar saviem kumeļiem kalpoja zviedru un krievu kara kungiem un tos iedalīja mazās vienībās vai pat pa vienam svešu karavīru rindās. Tāpēc arī kara dainas runā par individuālo karavīra likteni un gaitām, aiz kuŗām gan, tāpat kā aiz zobena citi ieroči, bieži jāsaprot viss karavīru kopums.

Lai plašākai sabiedrībai darītu pieejamas kara dainas un ar tām varētu iepazīties mūsu karavīri, apgāds Zelta Ābele izdevis īpašu kara dainu krājumu, ko sakārtojis Jānis Rudzītis. Krājums iedalīts pēc temām un sākas ar tēvuzemes apdziedāšanu, kurā dainu dziesminieks pratis atrast tik brīnišķīgus vārdus savas sētas, dzimtenes un tēvuzemes skaistuma, miļuma un bagātības raksturojumam. Tas ir mantojums, kuņu lemts aizstāvēt karavīram.

Neskaitāmos variantos sazaro dziesma par zīles vēsti, kas nes aicinājumu uz kaŗu, lai apsargātu tēvuzemi. Tas ir lielākais notikums, un daudzas dziesmas, sākdamās ar šo vēsti, tūlīt arī apdzied tālāko, jo karavīra liktenis ar to ir izšķirts — viņš cīnīsies un vai nu kritīs vai pārnāks. Tāpēc karavīra izvadīšanu apdzied tā misijas cienīgi.

Visi krūmi, žagariņi
Sakā manu kumeliņu;
Visas ciema zeltenītes
Pušķo manu zobentiņu.

Protams, tēvs, māte un līgava jauno gaitu gājēju pacildina līdz dzejiskam spožumam vai visdziļākām atvadu sāpēm:

Es karā aiziedams,
Līgavai roku devu;
Piebirst man pilna sauja
Līgaviņas asarām.

Aiziedams karavīrs slēdz savu sirdi akmenī vai cērt cirvi ozolā, kas ir uzticības zīme tēvuzemei un izturības mudinājums tuviniekiem. Māsa remdē savu sirdi, vērdamās brāļa zobenā un dod līdzi padomu:

Ej, bāliņ, kara vidu,
Nepieguli krievu meitu!
Guļ' pie sava zobentiņa,
Kā pie savas ļaudaviņas!

Karavīrs savam uzdevumam jau sen sagatavojies, un kad viņš dziedādams aizjāj karā, «pār purviem, pār mežiem Ozols krita skanēdams». Gatavošanās darbos piedalās ne tikai tēvs, māte un māsa, bet arī līgava:

Zinādama sazināju,
Kurš būs mans arājiņš:
Tam baroju kumeliņu,
Tam pušķoju cepurīti,
Tam apjozu zobentiņu,
Tēvuzemi aizstāvot.

Izvadot līgavaini karā, viņa solās to pacietīgi gaidīt mājās un būt tam uzticīga. Tāpat kā mūsdienu meitenes, arī viņa sapņos un domās dzīvo līdzi karavīra gaitām un ir lepna uz to:

Zīlī zied linu lauks
Ar zīlīem ziediņiem;
Tā zied mans bāleliņš
Tālu tālu svešumā,
Tēvuzemi vaktēdams,
Karodziņu turēdams.

Šie motīvi aptver ¾ visas grāmatiņas. Karavīrs pats savas gaitas apdzied ar tikpat augstu pacildinājumu, ar kādu viņa atvadīšanos apdziedājusi māsa un līgava:

Karavīra māļu vieta
Līdz saulītes spožumam,
Paša Dieva gaiļi dzied
Zobentiņa rādzītē.

Ir dažas dainas, kas pieskaras grūtajai dzīvei karalaukā, kur «lodes, skrotis vietu taisa, Zobens klāj paladziņu», bet tās domātas mājiniekiem, lai tiem pastāstītu par cīnītāja ikdienu. Par sevi karavīrs nebēdā un vairākās dainās uzsver, ka «dzelzis kalta man miesiņa, Tēraudiņa dvēselīte». Viņš neplātās arī ar savu varonību, bet īsos vārdos sevi raksturo:

Līdz pusīti vien pavilku
Sav' tērauda zobentiņu,
Jau sabēga sveši ļaudis
Kā zvirbuļi kaņepēs.

Ja kaujas iznākums nav latviešu karavīram labvēlīgs, viņš to uzņem aukstasinīgi un žēlo vairāk savu kumeliņu nekā sevi pašu, apzinādamies, ka mirt par tēvuzemi ir augstākais pagodinājums karavīram, kuŗa dvēseli pieņem pats Dievs:

Labāk mani karā kāva,
Ne celiņa maliņā;
Lielu kungu karā kāva,
Suni ceļa maliņā.

No tālienes, savas fantazijas uzburtos tēlos koši karavira gaitas zīmē arī māsa un līgava, dzejiskos un skopos vilcienos izteicot lietas, kas prasītos garu ziņojumu no karalauka:

Šķitu rīta ausekliti
Vakarā uzlēcam:
Bāliņš savu zobentiņu
Krievmalē vicināja.

Šām dainām, kas runā par krievu zemes dedzināšanu un cīņām ar krieviem, jābūt vienām no visvecākām, jo vēsture rāda, ka sirojumi un gājieni uz austrumiem beidzās jau 18. g. s. sākumā, kad Vidzeme nonāca krievu cara Pētera 1. virsvaldībā. Tas attiecas vai nu uz latviešu sirotāju gaitām 13. gadsimtenī aiz Veļikajas upes, kur kādreiz bija Latvijas — Krievijas etnografiskās robežas, vai arī uz vēlākām ordeņa cīņām ar krievu kņazu un caru kaŗapulkiem, kurās piedalījās arī latvieši. Ka daļa šo dainu radusies ordeņa laikos vai vēlāk, to rāda šī dziesma:

Bisenieki, strēlenieki
Mani īsti bāleniņi,
Sašaudīja krievu pili
Deviņos gabalos.

Dziesmas, kur minēti bisenieki, varēja rasties tikai 15. g. s. un vēlāk, kad sāka lietot musketes, un būs vedamas sakarā ar kara gājieniem pret Jāni Briesmīgo. 13. vai 14. gadsimtenī noteikti būs radusies šī daina:

Tumšs bija, gaišis tapa,
Vai uzlēca mēnestiņš?
Vai tie mani jaunbrālīši
Krievu zemi dedzināja,
Krievu zemi dedzināja,
Krievu naudas gribēdami?
Tie negrib krievu naudas,
Tie grib savu tēvuzemi,
Tie grib savu tēvuzemi,
Tēva bērus kumeliņus.

Latviešu sirojumi krievu un citās zemēs nekad nebija laupīšanas gājieni, jo iekarošanas tendences latvietim būtiski svešas. Tās bija atmaksas par izdarītiem svešu sirotāju postījumiem tēvuzemē. To apstiprina arī Indriķa un Atskaņu chronikas.

Varētu domāt, ka atgriezies karavīrs plaši apdziedās savas cīņu gaitas un sacerēs veselas balādes, bet latviešu senais dzejnieks paliek līdz galam uzticīgs lirikai, īsam, tēlainam pavēstījumam, kas reizē raksturo piedzīvoto un pārdzīvoto:

Jūs ļautiņi, nezināt,
Kādu zemi es staigāju:
Ogļu zemi, zvirgzdu zemi,
Raudas nāca staigājot.

Karavīrs nelepojas ar cīņām un uzvarām, viņš ir pildījis tikai savu pienākumu — tēvuzeme aizstāvēta, karš ir galā un viņš ir atgriezies mājās. Lai pateicība uzticīgiem gaidītājiem un kumeļam, kas to iznesis cauri kauju brāzmām:

Kumeliņa galvu glaudu
Ar abām rociņām,
Tas iznesa auguminu
Caur deviņi zobentiņi.

Aiz sava ieroča, aiz sava kumeļa slēpdamies, latviešu karavīrs raksturo savu kautrīgumu. Par viņa sniegumu cīņā lai runā citi. Un vispirms tā ir visu mūsu karavīru māte, sieviete, kas savus dēlus dainās apvijusi ar spožu un mūžīgu slavu, ņemdama tikai pašu zīmīgāko un pateikdama to tā, kā neviens cits pasaulē nav mācējis pateikt.

E. R.

Jāņa Plēņa kokgrebumi «Kara dainām»

DAŽOS VĀRDOS

● *Latvijas ģenerālkomisārs paziņojis, ka jau nākamās nedēļās sagaidāmas svarīgākas pārmaiņas darba spēka izvietošanā, iekļaujot kara saimniecībai nepieciešamākos darbos vīriešus, kas dzimuši no 1912.—1918. gadam. Darba pārvalde izlems un noteiks darbiniekus, bez kuriem iestādes un uzņēmumi nekādā gadījumā nevar iztikt kara svarīgu saimniecisku apstākļu dēļ.*

● *Ar austrumu reichsministra pretimnākšanu nopelnu bagātākiem latviešu strādniekiem dota iespēja ilgākā bezmaksas ceļojumā apmeklēt Lielvāciju. Pirmie 15 strādnieki no dažādiem Latvijas uzņēmumiem šinīs dienās jau devušies ceļā.*

● *Iekšlietu ģenerāldirektors ar rīkojumu noteicis, ka šinī vasarā visiem iestāžu darbiniekiem jānostrādā lauku darbos 6 nedēļas, ieskaitot šajā laikā arī šī gada atvaļinājumu. Lauku darbiem noteiktais laiks jānostrādā līdz 10. novembrim, nepārtraukti vai pa daļām atsevišķos posmos, kas nedrīkst būt īsāki par vienu nedēļu. Šajā laikā darbinieks saņem no dienesta vietas savu kārtējo atalgojumu. Darbinieks pats var izraudzīt lauku saimniecību, kurā viņš vēlas strādāt. Ja tas tādu neatrod, tad to norāda darba pārvalde. Atlīdzība par paveikto darbu aprēķināma pēc noteikumiem par lauksaimniecības darba spēka atalgojumu.*

● *Nepilnu 2 mēnešu laikā Latvju jaunatnes organizācijas locekļu skaits visā Latvijā sasniedzis 3800.*

● *Nākamās dienās sagaidāms piekritīgo iestāžu uzaicinājums 1925. gadā dzimušiem jauniešiem brīvprātīgi pieteikties lauku darbos. Uzaicinās tikai vīriešus. Šī uzaicinājuma iemesls ir pēdējā laikā laukos stipri jūtamais darba spēka trūkums, jo daudzi brīvprātīgi pieteikušies leģionā, vācu bruņotajos spēkos par izpalīgiem, darba dienestā u. t. t. Dažam labam zemkopim tādēļ nav iespējams darbus veikt tādā mērā, kā to prasa kara saimniecība. Ieskaitot darbā minētā gada gājuma jauniešus, būs iespējams palīdzēt latviešu zemniekam viņa atbildīgajā darbā.*

● *J. Kadiļa apgāds un «Latviešu baleta» teksta autors dir. G. Štāls nodevuši Kultūras un sabiedrisko lietu departamentam 3000 RM ar novēlējumu šo summu sadalīt divi līdzīgās prēmijās un piešķirt: apgāda prēmiju par izcilāko latviešu baleta kompoziciju un G. Štāla — par labāko latviešu baleta choreografiju. Pirmā prēmija piešķirta baleta «Mīlas uzvara» komponistam prof. J. Mediņam, bet otrā — baleta choreografam O. Lēmanim par baletu «Mīlas uzvara» un «Rudens».*

● *Neparastu jubileju — 50 gadu aldara gaitās maija vidū atzīmēja Rīgas alus darītavas «Aldaris» 2. nodaļas vadītājs aldaris Roberts Caune. Atzīmējams, ka šis uzņēmīgais latvietis, kas cēlies no 16 bērnu ģimenes, visu savu mūžu veltīdams sīkstam darbam, no jauna pierādījis, ka amatam ir zelta pamats. Prāvo teorētisko un praktisko zināšanu krājumu viņš noslīpējis Berlinē, mācīdamies augstākā aldaru skolā.*

TĒVUZEMES NOVADOS

● *Svētīgu darbu latviešu frontes cīnītāju ģimeņu atbalstīšanā ģimenes dienā veikusi Liepājas apriņķa policijas 2. iecirkņa TP kopa. Ar prāvām naudas veltēm apdāvinātas 7 ģimenes. Medzes pag. TP iecirknis izsniedzis pabalstu 15 daudzbērnu ģimenēm, Kalētu pag. — 8, Asītes — 9, Vecpils — 4, Dunikas — 4 un Purmsātu pag. — 4 ģimenēm.*

● *Asītes pagasta TP talcinieki apkopuši un izdaiļojuši latviešu frontes karavīru un boļševiku aizvesto saimniecības. Līdzīgi svētīgu darbu veikuši Pērkones pagasta ļaudis.*

● *Labu paraugu sporta dzīves vadītājiem rādījusi Cēsu sporta biedrība, nododot latviešu ⚡⚡ leģiona kultūrālo mērķu sekmēšanai Cēsīs rīkotā futbola zibensturnīra atlikumu. Tā arī sportisti rod iespēju atbalstīt mūsu tēvuzemes sargus.*

● *Frontes cīnītāju atbalstīšanā Kurzemē vieni no rosīgākiem ir Liepājas apriņķa iedzīvotāji. Pašaizliedzīgi viņi saziedojuši daudz mantu, ar kurām pagasta iedzīvotāju pārstāvji mērojuši tālo ceļu līdz Rīgas un Jelgavas slimnīcām. Vairums dāvanu saiņu tomēr ceļojuši uz fronti. Līdz šāgada 15. maijam Liepājas apriņķa iedzīvotāji saziedojuši 3103 sainīšus. Visvairāk sainīšu karavīriem nodevuši Ezeres lauksaimnieki — 757, Gaviezes — 350 un Bārtas — 323.*

● *Rūpējoties par strādājošo apgādi ar normētām pārtikas precēm, Liepājas patērētāju biedrība «Centība» iekārtojusi savus veikalus Liepājas operas un drāmas teātra personālam, kā arī «Liepājas kokā», muciņu fabrikā un sērkociņu fabrikā strādājošiem. Šos veikalos atļauts iepirkties vienīgi tur strādājošiem un to ģimenes locekļiem.*

● *Gaujas krastā pie Raiskuma tilta atrodas Cēsu atpūtas un dziedniecības iestāde tuberkulozes slimniekiem. Šī sanatorija šogad atskatas uz 25 gadu darbu. Labais klimats, skaistā apkārtne un priekšzīmīgā ārstēšana tuberkulozes slimniekiem, kas tur ierodas no visas Latvijas, dod vislabākās izredzes uz izveseļošanos. Patlaban sanatorijā uzturas 120 privātu slimnieku un 40 tuberkulozes slimo kara invalīdu.*

● *Lai pilnā mērā nodrošinātu Rēzeknes iedzīvotājus ar savlaicīgu medicinisko palīdzību, turienes iestāžu un organizāciju pārstāvji lūguši Veselības departamentu pilsētā atvērt jaunu aptieku. Palielinot arī farmaceitu skaitu, jaunajai un abām līdzšinējām aptiekām būs pa spēkam gādāt, lai pilsētas iedzīvotāji varētu saņemt medikamentus katrā laikā.*

● *Sporta biedrība nodibināta Varakļānos, tā radot iespēju arī turienes jaunatnei nodoties veselību stiprinātājām sporta nodarbībām, ko vadīs īpaši sagatavoti lietpratēji. Biedrībai, ko vada Arturs Mednis, jau ir volejbola un futbola vienības, kā arī itin prāva šachistu saime.*

● *Siena ielā, kur vēl pagājušā gadā rēgojās pussagruvušie Liepājas sīkumtirgus palievenį, tagad sazaļojuši dārzāji. Lai gruvešu vietā radītu labu dārzsaimniecību ar daudzām dobēm un lecektīm, šis darbs jaunā pasākuma īpašniecei — Liepājas vispārējai tirdzniecības savienībai prasījis daudz pūliņu. Tie tomēr nav taupīti rūpēs par iedzīvotāju apgādi ar dārzājiem un sakņaugu dēstiem. Dārzniecībā sadīguši ap 10.000 tomātu, 50.000 kāpostu, kā arī liels skaits kāļu, biešu, selerīju dēstu.*

● *Negants negaisa viļņis maija dienās gājis pāri Trapenes pagastam, izpostot 5 saimniecības. Viesulis bijis tik spēcīgs, ka ēkām atrautie jumti un baļķi nesti pa gaisu vairāk simtu metru. Dravnieku māju saimnieks, kas vētras brīdī bijis pagalmā, viesuļa rauts, pacelts gaisā un aiznests vairāk simtu metru līdz tuvējam mežam, kur nokritis bezsamaņā. Vairākas dzīvojamās ēkas līdz pusei nojauktas un sagāztas.*

Izdevniecība «DAUGAVAS VANAGI»
Atbildīgais redaktors ZIEDONIS KRASTIŅŠ
Redakcija Hans'a fon Manteuffel'a (Citadeles) ielā 4.
Tālruņi: atb. red. un redakcijas sekret. 24252; redakcija 21431 un 22654. Tek. rēķ. pastā 1276.
Iespiests «Rīgas spiestuvē», Majora Fletcher'a (Muitas) ielā 1.

Karš sauszemē, jūrās un gaisā

Atsisti ienaidnieka triecieni

Austrumu frontē pēdējā nedēļā visumā notikušas tikai vietēja rakstura kaujas, kuŗu mērķis pa lielākai daļai bija izlūkot pretējās puses spēkus, to grupējumu un nolūkus, traucēt to darbību vai arī uzlabot savu poziciju stāvokli. Kubaņas priekštilta pozicijas austrumu daļā, dienvidrietumos no Krimskajas, 18. maija rīta ausmā boļševiki sāka spēcīgu uzbrukumu, lai atgūtu savas 14. un 15. maija vācu uzbrukumā zaudētās pozicijas. Pēc ļoti spēcīgas artilerijas sagatavošanas uguns uz priekšu devās boļševiku tanku trieciena viļņi, bet veselas aviācijas eskadriļas apbēra vācu pozicijas ar īstu bumbu krusu. Uzbrukums tomēr saplaka vācu un rumāņu atvairīšanas ugunī. Sašauti vairāki duči boļševiku tanki, no kuŗiem 15 iznīcināti vienas vienīgas vācu divīzijas iecirknī. Starp iznīcinātiem tankiem atrodas vairāki «Kļim Vorošilov» tipa — 50 t smagie, ļoti labi apbruņotie milzeņi. 19. maijā boļševiki uzbrukumu atjaunoja, mēģinot izlīdzināt iepriekšējo dienu zaudējumus ar svaigām rezervēm. Vācu aviācijas nemitīgie uzbrukumi un labi tēmētā artilerijas uguns tomēr izklīdināja ienaidnieka spēku koncentrācijas, līdz ar ko ciņas šajā rajonā sāka atslābt. Nākošās dienās Kubaņas tiltagala pozicijas rajonā nolija spēcīgs negaisa lietus, kas līdzenajā apvidū radīja īstus plūdus. Zaudējumu un laika apstākļu dēļ boļševiki šeit raidīja uzbrukumā tikai niecīgus spēkus, kas bez grūtībām atvairīti. Neraugoties uz mākoņaino laiku, stipri vācu aviācijas spēki tomēr bombardēja boļševiku artilerijas pozicijas un kaŗaspēka sakopojumus.

Frontes vidusdaļā atvairīti daudzi ienaidnieka vietēja rakstura uzbrukumi. Stiprāki uzbrukumi atvairīti 18. maijā pie Ļisičanskas un Izjumas, bet 20. maijā pie Slavjanskas, dienvidos no Suchiņičiem un ziemeļos no Cholmas. Frontes ziemeļu daļā turpinājās artilerijas divkaujas. Vācu smagā artilerija apšaudīja militāri svarīgus mērķus Ļeņingradā un satiksmes līnijas dienvidos no Ladogas ezera. Stipri aviācijas spēki vairākkārt bombardēja svarīgas ierīces Ļeņingradā. Visā austrumu frontē vācu aviācija sekmīgi pabalstīja kājnieku ciņas, dienās bombardēja ienaidnieka kājnieku un artilerijas pozicijas, bet naktīs turpināja postīt ienaidnieka aizmugures satiksmes līnijas. Vācu iznīcinātāji izjauca boļševiku aviācijas mēģinājumus pārlidot fronti. 22. maijā vien ienaidnieks zaudēja 23 lidmašīnas.

Angļu un ziemeļamerikāņu aviācija vairākkārt uzlidoja Vācijas un okupētiem rietumu apgabaliem, nometot savas bumbu kravas pa lielākai daļai dzīvojamos kvartālos. Izpostītas daudzas ēkas un civiliedzīvotāji cieta zaudējumus. Stipri uzbrukumi 19. maijā vērsās pret Flensburgu, 21. maijā pret Vilhelmshafenu un Emdeni, bet 23. maijā pret Dortmundu. Šajos uzlidojumos notriektas daudzas ienaidnieka lidmašīnas; tā 19. maijā vācu iznīcinātāji un zenītartilerija notrieca 14, 21. maijā — 17, bet 23. maijā — 33 ienaidnieka lidmašīnas, galvenā kārtā četrmotorīgus bumbvedējus. Vācu ātrie bumbvedēji naktīs uz 19., 20., 22. un 23. maiju sekmīgi uzbruka atsevišķiem militāriem mērķiem Londonas apgabalā, Barnmutā, Hastingā un citās Dienvidanglijas vietās. No minētiem uzlidojumiem neatgriezās 3 vācu lidmašīnas.

Ziemeļamerikāņu aviācijas uzbrukumi vairākkārt vērsās pret Dienviditalijas salām un pilsētām. Civiliedzīvotājiem nodarīti zaudējumi un zenītartilerija vien notrieca 16, bet 19. maijā itaļu un vācu iznīcinātāji notrieca 13 ienaidnieka lidmašīnas.

Vācu zemūdenes Ziemeļatlantikā smagās kaujās nogremdēja, galvenā kārtā no stipri apsargātām ienaidnieka kuģu karavānām, 10 kuģu 55.000 brt koptilpumā. Torpedēti vēl 4 citi kuģi, kuŗu nogrimšanu stiprās atvairīšanas dēļ nebija iespējams novērot.

Ziemeļķīnā — Šansi, Hopejas un Honanas provincēs 22. maijā sekmīgi noslēgušās japāņu 20. aprīlī uzsāktās iznīcināšanas operācijas pret Čangkaišeka un komūnistisko bandu spēkiem. Ienaidnieks šajās kaujās zaudēja ap 8.077 kritušus. Japāņu gūstā krituši 11.928 čunkingas kaŗavīri un saņemti lieli kaŗa materiālu krājumi.

Aleutu salu grupā, Atu salā, 12. maijā ziemeļamerikāņi uzsāka desanta operāciju. Pēc spēcīga gaisa spēku uzbrukuma un kaŗakuģu artilerijas uguns sagatavošanas ienaidnieks uzsāka 3 vietās desanta izsēdināšanu. Divās vietās šie mēģinājumi sabruka japāņu atvairīšanas ugunī, bet trešajā, neraugoties uz nodarītiem zaudējumiem, amerikāņiem izdevās tomēr izcelt desantu, apmēram vienas pastiprinātas divīzijas apmērā. Nelielie japāņu krasta aizsardzības spēki pēc sīvām cīņām nākošās dienās bija spiesti atiet un nocietināties klinšu grēdās. 19. maijā amerikāņi ievadīja niknu uzbrukumu galvenai kaujas līnijai salas dienvidrietumu iecirknī. Uzbrukums sabruka japāņu atvairīšanas ugunī. 20. maijā japāņu spēki jau pārgāja pretuzbrukumā, kuŗā atguva augstienes ziemeļaustrumos no Masakras līča. Cīņas salā vēl turpinās.

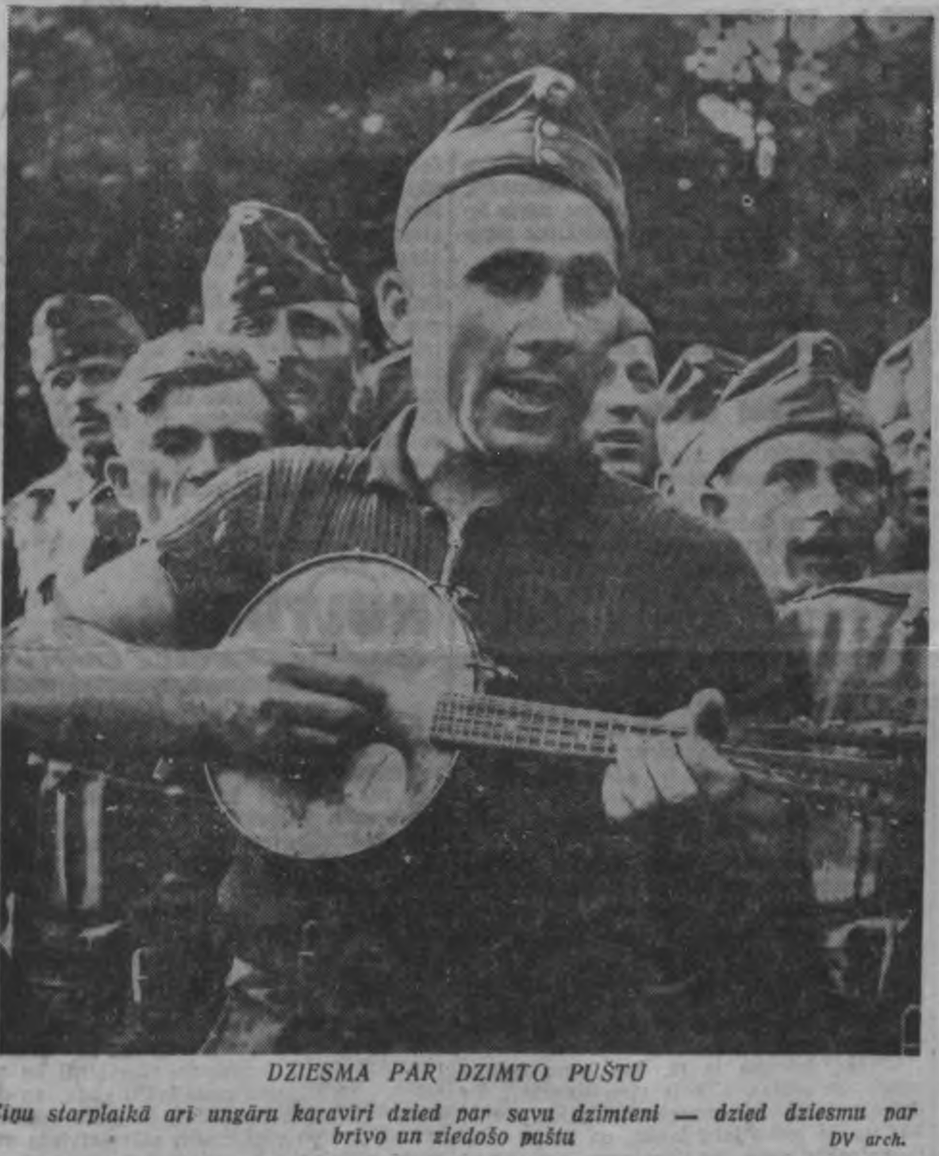

DZIESMA PAR DZIMTO PUŠTU

Ciņu starplaikā arī ungāru kaŗavīri dzied par savu dzimteni — dzied dziesmu par brīvo un ziedošo puštu *DV arch.*

Ņujorka kaŗa ēnā

«Kad es, kādā Ņujorkas viesnīcā paēdis pusdienas, palūdzu otru tasi kafijas, apkalpotāja mani uzlūkoja ar pārmetuma pilnu skatu: — Vai tad jūs, jaunais cilvēk, nezināt, ka ir karš? — Un tikai tad man atkal atausa atmiņā baigie mēneši Gvadalkanarā.» Tā raksta amerikāņu lidotājs pulkvežleitnants Mengrums žurnālā «American».

Atgriežoties no frontes, dzīve Ņujorkā tiešām var škist ārēji nemainījusies, tuvāki vērojumi tomēr rāda ko citu. Piemēram, Argentīnas žurnālisti, kas apceļojuši Savienotās Valstis, izsakās, ka tomēr arī Ņujorkā stingri jūtama kaŗa ietekme. Kāds no žurnālistiem, salīdzinot pašreizējo Ņujorku ar pirms 4 gadiem redzēto, atzīst, ka starpība ir prāva. Agrāk gaismas plūdu pārskalotās Ņujorkas ielas tagad vakaros grimušas tumsā, un krēslā spīd vienīgi sarkanās un zaļās satiksmes signālu ugunis. Agrāk pārpildītais Brodvejs tagad gluži vientulīgs, un arī laikā, kad beidzas teātru izrādes, tas tikai drusku atdzīvojas. Benzīna trūkuma dēļ privātie automobiļi gandrīz pilnīgi nozuduši.

Vēl jo lielākas ir pārmaiņas ņujorkieša ikdienas dzīvē, kuŗas pavišs caurbraucējs mazāk ievēro. Toties šīs kaŗa ietekmētās ikdienas rūpes un trūkumus atspoguļo karikatūras amerikāņu presē. Piemēram, olu trūkuma dēļ radies īpašs spekulantu tips, ko amerikāņi nosaukuši par «Hoarder»; tāpat prese un karikatūra vēršas pret cita veida spekulantiem. Karš licis pazust arī zīda zeķēm, kuŗas vēl 1941. gadā lietoja 80 proc. sieviešu. Turklāt prese nemitīgi uzsver, ka šie ierobežojumi esot tikai ievadījums tam, kas vēl nākšot, kad rezerves krājumi galīgi izsīkšot.

Ņujorkas stāvoklis vēl samērā izdevīgs, salīdzinot, piemēram, ar Čikagu, — tādēļ, ka Ņujorkā maz kaŗa rūpnīcu. Līdz ar to nav iedzīvotāju pieplūdums pilsētā, bet gan iedzīvotāju skaita samazināšanās. Tādēļ Ņujorkā nav dzīvokļu trūkuma, kas Čikagā, Vašingtonā un kaŗa rūpniecības centros dažuviet kļuvis gluži nepanesams. Toties ņujorkiešiem atkal cita liksta: atrodot darbu ārpus Ņujorkas, viņiem jāmocās ar lielām satiksmes grūtībām. Apakšzemes un elektriskais dzelzceļš, tāpat autobusi vienmēr stāvgrūdām pilni, jo pilnīgi trūkst privāto mašīnu, kas agrāk pārvadāja uz darbu un atpakaļ miljoniem ņujorkiešu.

Amerikāņu prese sūdzas par tikumu pagrimšanu un noziegumu bīstamu savairošanos. Tas attiecas tikpat uz skolu jauniešiem, kas atsevišķā gadījumā spējīgi turpat skolā nošaut savu skolotāju, tāpat uz 17—19 gadu veciem jauniešiem, kas nodarbojas ar laupīšanām, slepkavībām un zādzībām. Jauni zēni kļūst par suteneriem, organizējas veselas jauniešu noziedznieku bandas. Žurnāls «Time» vērtē, ka noziegumu skaits Ņujorkā pēdējā gada laikā tomēr pieaudzis tikai par 10 procentiem, turpretim pilsētās, kur radušies jauni kaŗa rūpniecības centri, noziegumu skaits divkāršojies. Tāpat sabiedrība uztraukusies par venerisko slimību izplatīšanos. Armijas vadība gan paskaidrojusi, ka amerikāņu armija pašlaik šinī ziņā, kā arī alkoholisma izplatības ziņā atrodas vislabākā stāvoklī nekā jebkad agrāk, tomēr slimības gadījumu skaita pieaugums kopš 1939. gada par gandrīz 38 procentiem radījis nopietnas bažas. Par morāliskās pagrimšanas cēloni uzskata aplamo propagandu, sevišķi veicinot formas tērpa pielūgšanu. Šāda kaŗa laika psicholoģija ļaujot vaļu instinktiem, un lielās algas bruņošanās rūpniecībā veicinot ģimenes saišu sairšanu.

Meklējot psicholoģisku pretsparu un izlīdzinājumu dažādajām kaŗa laika problēmām, vērojama kāda savdabīga parādība literātūrā. Tā nosaukta par «Escapeliterature» un bēg no visas šīs kaŗa laika psicholoģijas, bēg no kaŗa ziņu krustugunīm. Kaut gan jau kopš gadiem sludināts, ka amerikāņu tautai jākļūstot cietai, «tough», tomēr vidusmēra amerikānis visu kaŗa jezgu lāga nespēj panest. Argentīniešu žurnālisti īpaši ievērojuši, ka Ņujorka gandrīz vai nerunā par kaŗu, katrā ziņā runā mazāk nekā par pēckaŗa problēmām. Savienoto Valstu prese gan ir domās, ka šī parādība mainīšoties, tikko pašu kaŗaspēks gūšot uzvaras. Arī filmu sabiedrības, kas kopš 1942. gada sākuma bija metušās uz kaŗa filmu masveida ražošanu, tagad pārgājušas, līdzīgi kā literātūra, uz «Escape»-filmām, bēgot no visa, kam sakars ar kaŗu. Šīm «bēgšanas filmām», tikpat liela piekrišana, kā mūzikālām rēvijām un gerlu uzvedumiem.

Šī tieksme bēgt, izvairīties no kaŗa noskaņojuma — literātūrā, filmā un ikdienas dzīvē — šķiet, arī izskaidro sākumā pieminēto amerikāņu lidotāja piezīmi, ka Ņujorkā kaŗu nejūtot. Amerikāņu ģenerāļi, vērojot šīs parādības, tomēr dibināti jautā, vai tā esot īstā pieeja un veids kā tautu padarīt «cietu» un sagatavot izturībai.

Maiskis komandē angļu filmu darbnīcas

«Evening Standart» ziņo, ka Denhamas filmu darbnīcās nesen uzņemta filma, kuŗai pēc autora domām «jāveicina angļu un boļševiku saprašanās». Filmā starp citu tēlots kāds boļševiks, kurš pirmo reiz ierodas Anglijā. Kad nu aktieŗi nopūlējušies šo boļševiku pareizi attēlot, skatuves strādnieki domājuši, ka Staļina pavalstnieks jārāda citādi. Ne režisors, nedz arī autors strādnieku pieprasītajiem grozījumiem nav pievienojušies, bet tad tie izsaukuši boļševiku vēstnieku Londonā žīdu Maiski un žīdam nedz autors, nedz arī režisors nav uzdrošinājies pretoties. Boļševiks galu galā filmā attēlots tā, kā to iedomājušies skatuves strādnieki.

Boļševiki pūš miglu acīs, bet...

Boļševiku laikraksts «Pravda» pārsteidzis pasauli ar vislielāko no visiem lielajiem žīdu un boļševiku propagandas blefiem. Proti, paziņots «komūnistiskās internacionāles izpildkomitejas lēmums», ka «komūnistiskā internacionāle kā komūnistiskās kustības vadītājs atsevišķās valstīs atbrīvots no saviem līdzšinējiem pienākumiem».

Pats par sevi saprotams, ka šis jaunākais boļševiku propagandas manevrs, aiz kuŗa jūtams Ruzvelta un viņa žīdu palīgu pirksts, visā pārējā pasaulē izraisījis tikai smieklus. Jo vai gan kāds ticēs, ka boļševiki nopietni ņemtos likvidēt internacionāli, kas patiesībā ir visa boļševisma un komūnistiskās pasaules revolūcijas pamats. Vissavienības komūnistiskās (boļševiku) partijas statūtos taču pateikts, ka šī partija ir tikai «komūnistiskās internacionāles sekcija». Bet tas nav svarīgi. Neviens saprātīgs cilvēks visā pasaulē tikpat nav noticējis un nenoticēs šim blefam. Un ja tagad visiem skaidrs, ka būtībā itin nekas negrozīsies. Kā parasts pie boļševikiem, grozīsies tikai izkārtne, un līdzšinējos internacionāles uzdevumus, proti, žīdu un boļševiku varas izplešanu pa visu pasauli uzņemsies Moprs vai kāda citādi nosaukta organizācija, pie kam pati darbība un darba paņēmieni ne par matu negrozīsies.

BRĪVPRĀTĪGO VĒSTULES

Tikko nobeidzu lasīt kādu sējumu, kas mani dziļi iespaidojis. Palasījos vēstules ko citu zemju SS ieroču brīvprātīgie saņēmuši no mājām un ko tie sūtījuši mājiniekiem.

Daudz un dažādas mājinieku bēdas šais vēstulēs attēlotas gluži klaji un bez aplinkiem. Bet no citām vēstulēm tikpat skaidri redzams arī, ka brīvprātīgais, īsts kaŗavīrs būdams, atvaira mājinieku aizspriedumus. Pats viņš jau pilnīgi ieaudzis jaunā pasaules uztverē, jau pilnīgi pārvērties lepnā un spītīgā savas un savas zemes nākotnes un laimes izcīnītājā. Daža laba no vecāku mājas sūtīta vēstule neslēpj rūgtumu par jaunā laika parādībām, kas tur vēl nav atzītas vai arī pārprastas.

«Bet Jūsu vēstules manu pārliecību tikai vēl vairāk stiprinājušas un es ar vēl lielāku sparu nododos savam uzdevumam,» raksta kāds holandietis «Es atgriezīšos kā uzvarējis jaunās Eiropas izcīnītājs.»

Daudzas vēstules pauž sirsnīgu bērnu mīlestību vecākiem:

«Zinu, māmiņ, ka Tev grūti manu soli pilnībā izprast. To jau arī nevaru prasīt. Gribētos tikai, lai Tu tādēļ savam dēlam nedusmo un arī turpmāk mīli viņu tāpat kā viņš mīl Tevi. Tā Tu manu cīņu darīsi daudz vieglāku un skaistāku.»

Kāds cits pārliecinātā mīlestībā raksta tēvam Šveicē:

«Jo redzi, tēt, visas Eiropas tautas šodien cīnas pret pasaules žīdiem, pret cilvēku brīvības apspiedējiem. Vai tad pats neesi jau diezgan bieži jutis šo sabotieŗu varu. Mums visiem tagad svēts pienākums visiem spēkiem šo Eiropas cīņu atbalstīt. Vienalga, vai esam kaŗavīri, vai strādājam pie arkla vai fabrikā, katram savi pienākumi jāveic līdz nāvei. Tāpēc paliksim uzticīgi Vadonim, arī tad, ja dažkārt klājas grūti. Tagad jācīnās. Bez cīņas nebūs arī dzīves. Un tici man, vēl nekad savā mūžā neesmu juties tik brīvs un tik priecīgs kā tagad.»

Kāds brīvprātīgais no Zviedrijas raksta šā:

«Ceļos krītot jāpateicas Dievam, ka neesmu par vecu, lai varētu būt kaŗavīrs Eiropas kaŗaspēkā, lai varētu pats piedalīties Eiropas nākotnes jaunuzbūves nodrošināšanā. Mums jāmācās saprast tos spēkus, kas mūs vieņo un kas mūs skalda. Tev jāsaprot, ka man un līdz ar mani miljoniem citiem dzīve zaudētu jēgu, ja nacionālsociālisms neuzvarētu, bet Eiropu atkal saskaldītu.»

Kāds norvēģis saslimis ar dzelteno kaiti, bet liedzas iet uz lazareti: «Jo ir taču tik grūti atstāt savu vienību. Esmu tur tā ieradis. Šī rota ir mana māja un kaŗabiedri mani brāļi.»

Rūpju māktai norveģu mātei, kas līdz dēlu: «Necenties taču tikt frontē, paliec pie auto braucējiem,» dēls sašutis atbild:

«Vai tad tu domā, ka krist var tikai frontē. Es varu cīnīties tāpat kā mani biedri un, ja būs lemts, tāpat varu arī krist. Boļševiku granāta šķaidīja manu auto, tagad neesmu vairs braucējs, bet vienkāršs kājnieks. Un par ilgām pēc mājas nedomāju Neilgošos tikt mājās, kamēr nebūsim uzvarējuši.»

Dāņu brīvprātīgais, kurš arī cīņas karstumā nav aizmirsis ģimenes svētkus, saņēmis kādu vēstuli:

«Vecāki bija ļoti iepriecināti, aizgrābti un pateicīgi par SS aizgādības vadītāja atsūtīto ziedu pušķi. Vēl daudz vairāk kā krietnā naudas summa, ko vecāki saņēma, viņus aizgrābj tas, ka militāra iestāde sūtījusi ziedus un sirsnīgu vēstuli tādēļ, ka viņu dēls frontē to tā līdzis.»

Kad SS vadītāja pakāpi ieguvušie brīvprātīgie kopā ar biedriem no SS vienībām un citām kaŗaspēka daļām Berlīnes sporta pilī vaigu vaigā redzēja Vadoni, tad viņi pacilāti rakstīja mājiniekiem:

«Redzēt Ādolfu Hitleru un dzirdēt viņu runājam, bija liels pārdzīvojums. Šķita, ka varenais spēks, ko izdveš viņa klātbūtne, tāpat kā spēcīgā skaidrā runa skartu katru atsevišķi. Šī uzruna bija neaimirstams pamudinājums un stiprinājums jaunajos virsnieku pienākumos. Runa pauda valstsvīra ģenialitāti un kaŗavadoņa pārākumu. Tajā sajutām uzvaras pārliecību un drošu apņēmību, kāda var būt tikai cilvēkam, kas cīnās par taisnīgu lietu.

Sāpīga, bet tomēr lepna ir kādas Šveices mātes vēstule, kas beidzas šādiem vārdiem:

«... Un tomēr esmu lepna, ka mans dēls upurējis savu dzīvību tādam Vadonim un tādai tautai, kas šā upuŗa vērta. Mana sirsnīgākā vēlēšanās būtu bijusi, kaut arī viņš būtu piedzīvojis Vācijas uzvaru.»

Un kāda cita šveiciete, kas, viņpus vācu robežām dzīvodama, skaidri izpratusi nākotni, raksta savam dēlam:

«Kaut arī esmu māte, kas par saviem dēliem raud, ja tie neatgriežas, tad tomēr vēlētos, kaut man būtu tūkstots dēlu un visi cīnītos Vācijas pusē, lai uz visiem laikiem izcīnītu uzvaru. Kas gan notiktu, ja Vācija neuzvarētu!»

«Bet pienāks diena, ka noslēgs visus rēķinus,» raksta mājinieki kādam dāņu brīvprātīgajam. «Vienīgais, kurš spēj reālizēt visu laiku lielāko miera plānu, ir dižais reformātors Ādolfs Hitlers. Esi lepns uz to, ka drīkstēji piedalīties šajā vēstures vislielākajā cīņā.»

Jā, pienāks diena, kad noslēgs visus rēķinus. Arī latviešu kaŗavīri to zina un drošā paļāvībā raugās Eiropas tautu nākotnē.

800.000 tonnu no skaidrām debesīm

Dabas dīvainības un rekordi Padomijas telpā

Padomju savienības telpa ir tik ārkārtīgi plaša, ka tajā atrodamas visatšķirīgākās dabas īpatnības, sākot no arktiskajiem apgabaliem līdz pat subtropiem. Tādēļ arī šajā milzumplašajā telpā sastopamies ar visdažādākām ģeografiskām un citām dabas dīvainībām.

«Apdullušā» kompasa adata

Dzirdēts jēdziens ir tā sauktā Kurskas anomalija. Kurskas apgabalā kompasa adata vairs nerāda pareizi, pie kam kļūda ir katrā vietā citāda, un atšķirība no normālā ziemeļu dienvidu virziena aptveŗ visus lielumus starp 0 un 360 gradiem. Ir pat tādas vietas, kur kompasa adata izturas pavisam dīvaini: tā tiecas nostāties pilnīgi vertikāli. Kopš 1923. gada urbumos noskaidrots, ka dziļākie zemes slāņi šinī apgabalā slēpj magnēta rūdas krājumus. Viens šāds magnēta rūdas slānis konstatēts 160 m dziļumā, bet tā kā tas vien nespētu panākt tik stipru magnētisko anomaliju, tad jādomā, ka vēl dziļāk zemē atrodas milzīga magnētiska metalla masa.

Turkmenistanā, dienvidos no Arala ezera, atrodas Karakuma tuksnesis. Šeit zinātnieki vasarā konstatējuši temperātūru līdz 75 Celsija gradiem, kas uzskatāms par karstuma rekordu.

Aukstuma un spiediena poli

Turpretim Sibirijas pilsētā Verchojanskā, kuŗas vidējā janvāŗa temperātūra ir 50,5 gradi zem nulles, 1892. gada janvārī konstatēs 67,8 gradu liels aukstums. Gadiem ilgi skolas bērni visā pasaulē mācījās, ka Verchojanskā atrodas tā sauktais zemes aukstuma pols, bet nu jau labu laiku Verchojanska šo titulu zaudējusi, jo Oimekonā, Indigirkas upes augšgalā, vairākkārt novērots 78 gradu aukstums. Tur dzīvojošie apmēram 1000 cilvēku ar saviem ziemeļbriežiem šo bargo aukstumu pārcieš it labi, bet pret aukstumu citkārt ļoti izturīgie Sibirijas poniji šeit tomēr aiziet bojā.

Sibirijā atrodas arī zemes «visaugstākā spiediena pols». Barnaulas pilsētā pie Obas upes 1900. gada janvārī meteorologi novērojuši 808,7 mm gaisa spiedienu. Normāli gaisa spiediens ir ap 760 mm, un parasto mājas barometru skālas iedalījumi parasti nesniedzas tālāk par 780 vai 790 mm.

Ezers, kas «apgāzās»

Savs īpatns «rekords» pieder arī oirotu apgabalam Altaja kalnājos: šī ir tā vieta uz zemes lodes, kas atrodas vistālāk no jūras. Lai no šī apgabala galvaspilsētas Ulalas sasniegtu Indijas vai Kluso okeānu, Ziemeļu Ledus jūru vai Melno jūru, jāmēro vismaz 3000 km gaŗš ceļš.

Arī Eiropā, protams, ir kāda vieta ar vislielāko attālumu līdz jūrai, bet to veltīgi meklēt Eiropas sirdī. Tā atrodas tuvu Eiropas austrumu robežām, 1646 m augstajā Jamantaua kalnā, Urālu kalnāja dienvidu daļā. Baškiru valodā šo Dienvidurālu augstāko kalnu sauc Ļaunais kalns. No šejienes attālums līdz Azovas jūrai vai līdz Barenta jūras līčiem ir 1550 km, līdz Ziemeļu jūrai divkārt lielāks, bet līdz Atlantijas okeanam pat trīstik gaŗš.

Pasaules lielāko ezeru sarakstā Baikala ezers atrodas septītajā vietā, bet ūdens daudzuma ziņā to pārspēj vienīgi Kaspijas jūra. Ar Baikala ezera ūdeni visai Eiropai varētu pārsegt gandrīz divarpus metra biezu ūdens kārtu. Ezera dziļums sasniedz 1520 m, un tā dibens dziļākajā vietā ir 1050 m zem jūras līmeņa. Tik liela padziļinājuma zemes garozā, izņemot okeanu dibenus, nav nevienā kontinentā. Viena no Baikala ezera īpatnībām ir arī tā ūdens lielā caurredzamība: cilvēka acs bez pūlēm var redzēt cauri 40 m biezam ūdens slānim.

Savas īpatnības netrūkst arī Ladogas ezeram. Tas pieder pie nedaudzajiem ezeriem, kas ģeoloģisko norišu gaitā ir «apgāzies». Savā laikā ezera ūdens notecēja Somu jūras līcī uz rietumiem, pie Viborgas. Bet, zemei atbrīvojoties no ledus laikmeta ledus masām, zemes virspuse pacēlās, — pie tam ne visur vienādi. Ziemeļos, kur ledus noslogojums bija lielāks, zeme pacēlās vairāk. Tā pamazām ezera notekas kritums samazinājās, līdz ūdens sāka tecēt atpakaļ ezerā. Tad Ladogas ezerā sāka ietecēt arī Saimas ezeru apgabala ūdeņi no Somijas, un tā kā ezera dienvidu krasts ir zemāks par agrākās notekas apgabalu, dienvidos radās jauna ezera noteka — Ņeva, kas liekos ezera ūdeņus tagad novada Somu jūras līcī pie Ļeņingradas. Tādā kārtā Ladogas ezers ir sagāzies uz dienvidiem.

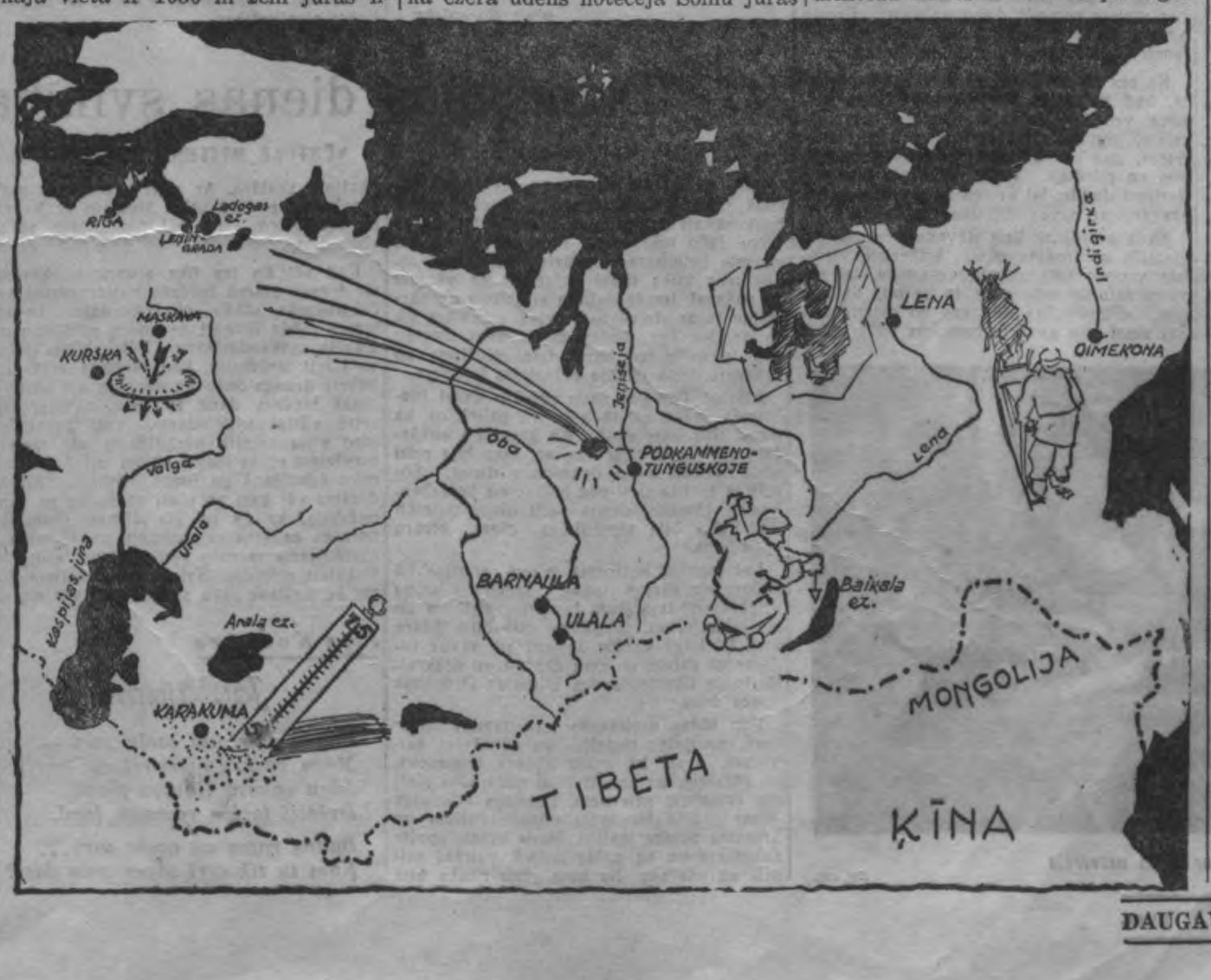

Mamuti «ledusskapī»

Vācu pētnieki 1821. gadā Aļaskā uzgāja neparasta veida ledus masas — tās neatradās vis, kā parasti, zemes virspusē, bet bija apraktas zem mālu un oļu kārtām, gluži kā kāds akmens slānis. Tādēļ to nosauca par «akmensledu». 70 gadu vēlāk milzīgas šāda ledus masas atrada Ļenas ielejā. Daži no šiem nekad nekūstošā ledus slāņiem bija vairāk nekā 100 m biezi, un zemes slāņos virs šī ledus atrada labi uzglabājušos mamutu ķermeņus. Mamuti te gadu tūkstošiem bija gulējuši uz ledus, un to gaļa bija uzglabājusies tik svaiga, ka turienes mednieki ar to dažkārt baroja savus suņus. Ir skaidrs, ka akmensledus slāņiem jābūt vismaz tikpat veciem kā virskārtai, kur atradās mamuti, un šis ledus tātad saglabājies no diluvija ēras.

Beidzot varam pieminēt vēl vienu rekordu Sibirijas telpā. 1908. gada 30. jūlijā Jeņisejas upes vidus apgabalā bija jūtama zemes trīce, ko pavadīja zibens un pērkons. Šī dabas katastrofa bija sadzirdama 1000 km attālumā, un pat vēl 600 km attālumā gaisa spiediena vilnis gāza no kājām cilvēkus un dzīvniekus. Uz zemes bija nokritis meteors, laikam vislielākais, kāds jebkad konstatēts. Precīzi tas nav noteicams, jo meteora nokrišanas vietu uzgāja tikai 1927. gadā. Pie Podkameno Tunguskojes dziļi zemē ietriecies tūkstoš gabalos sadrupušais debess ķermenis, kas sastāv no akmens, dzelzs, niķeļa un platīnas. Meteora svaru zinātnieki vērtē uz 800.000 tonnu. —č.

GAIŠŠ NOVADS VESETAS LĪČOS

Caur egļu mežiem un alkšņu krūmiem apaugušām pļavām jautri guldzēdama steidzas Aiviekstes pieteka Veseta, apvīdama Dienvidvidzemes augstieni. No Vestienas skaistā Kālu ezera sākdamās, savā tecējumā Veseta sniedz ceļotājiem un sporta mīļotājiem tīkamas ainas. It īpaši skaistā rotā upe tērpjas pie Kalna dzirnavām, kur krasti top mežaini un līčos pavasarī zied pļavu pukes un trīc lakstīgalu dziesmas. Veseta ir īsta kalnu upe, bagāta krācēm un pat vairāk metru augstiem ūdens krituminem. Šīs vietas iecienījis mūsu sudrabotais lasis, un tāpēc nav brīnums, ka ap Vilku mežu Vesetas krastos redz daudz spiningotāju, kamēr mežā mājo vēl mūsu garšu dzīvais krāšņums — stirnu āzis.

Vietalvas novads, kuram cauri tek Veseta, daudziem nostāstiem bagāts. Pēc dažām zīpām Vietalvas nosaukums radies no tam, ka še agrākos laikos rakta alva. Vēl tagad Vesetas krastos atrodamas lielas, dziļas bedres, kas apstiprina' nostāstu īstenību.

Pirmās zīņas par Vietalvu minētas pirms 500 gadiem, kas Rīgas arkibīskaps Promolds 1361. g. Vietalvu dāvinājis Ergļu baronam Tīzenhauzenam. Vietalvā un tās apkārtnē auguši un darbojušies ievērojami mūsu atmodas laikmeta darbinieki — Juris Kalniņš, Jankavu Andrejs, Auseklis, kā arī P. Siliņš-Bangpūtis, A. Veispāls, Andrievs Niedra, Ed. Zeibots, P. Gruzna, Pērsietis un pēdējā laikā J. Sārts, A. Iksens, V. Ambainis u. c. Pag. gadsimteņa 80. gados vienīgi Vecpiebalga kultūrālās rosības zīņā sacentās ar Vietalvu. 1870. g. 10. maijā vietalvieši dibina Labdarības biedrību, kas ir viena no pirmajām visā Latvijā. Vietalvieši sevišķi lepni ar sudraba liru, ko viņu koris ieguvis II Vispārējos dziesmu svētkos kā pirmo godalgu.

Vietalvas apkārtne ir kalnaina. No Lazdukalna it labi saredzami Madonas raidstacijas torņi. Saulainās dienās pie apvāršņa saredzama arī pati Krustpils un Jāņukalna baznīcas tornis, ko nemīrstīgu padarījis Pāvils Gruzna romānā «Bursaki». No teikām, kas tiek stāstītas par Vietalvas ezeriem, sevišķi interesants ir nostāsts par Zvanu ezeru, vai, kā vēl to sauc — Palsīti. Pretī šim ezeriņam kalnā bijusi veca koka baznīca ar divi zvaniem. Kādreiz baznīca sabrukusi, un abi zvani pa stāvo nogāzi ievēlušies ezeriņā. Vienu zvanu izvilkuši, bet tā mēlei bijusi aptinusies melna čūska. Šo ezeriņu dzejnieks Eduards Zeibots, kalpodams savu teologa kandidāta gadu pie Kalsnavas un Vietalvas mācītāja Debnera, apdzejojis balādē — «Zvanezers«.

Īpatnēja ir Vietalvas baznīca, kas savas architektūras zīņā ir vairāku stilu mistrojums. Baznīcas kokā grieztie ērģeļu izgreznojumi līdz ar veco laiku sudraba kristāmo bļodu nemti Pieminekļu valdes aizsardzībā. Šai baznīcā spredikojis arī populārais mācītājs, rakstnieks Andrievs Niedra. Vecie vietalvieši Niedru atceras vēl šodien kā lielisku runātāju, kas vienkāršiem vārdiem spējis draudzi aizkustināt līdz asarām.

Nostāsti vēsta, ka kādreiz baznīcas sienas vidū radusies plaisa. Tā draudējusi pāršķelties divi daļās. Patronāti sasaukuši sēdi un aicinājuši architektu novērst nelaimi. Pēdējais arī apņēmies. Baznīcas pamati bijuši iekārtoti tā, ka, izsitot no tiem akmens kīli, plaisai vajadzētu izzust. Svinīgā kīļa izdzīšana paredzēta svētdienā dievalpojuma laikā, kad baznīca bijusi dievlūdzēju pārpildīta. Dievu lūdzot un ērģelēm skanot, kīlis izsists un plaisa patiešām aizvērusies. Noticis brīnums! Visi meklējuši architektu, lai to godinātu, bet tas bijis nozudis, jo pēdējā brīdī sācis šaubīties, vai lieta izdosies. Vēlāk noskaidrojies, ka šis vīrs bijis no Cēsīm izaicinātais baznīcu cēlājs Jānis Meņģelis.

Vietalva populāra arī ar saviem skaistajiem kapiem. Tur kapu svētkus rīko katru gadu augusta pirmajā svētdienā. Līdzīgi Aglonai un Krāslavai Latgalē, šai dienā uz Vietalvu plūst pa visiem ceļiem dievlūdzēji no tālas apkārtnes, lai satiktos reiz gadā ar radiem un sērstu kopā ar veļu valsti aizgājušiem. Pēc dievkalpojuma, kad zilajās debesīs izskanējušas dziesmas un dzīvos apreibinājušas ģlokšu smaržas, Vesetas līci sākas tradicionālie zaļumu svētki, kur dzīviba un prieks pacelas pāri kapsētas klusumam.

Osvalds Akmentiņš

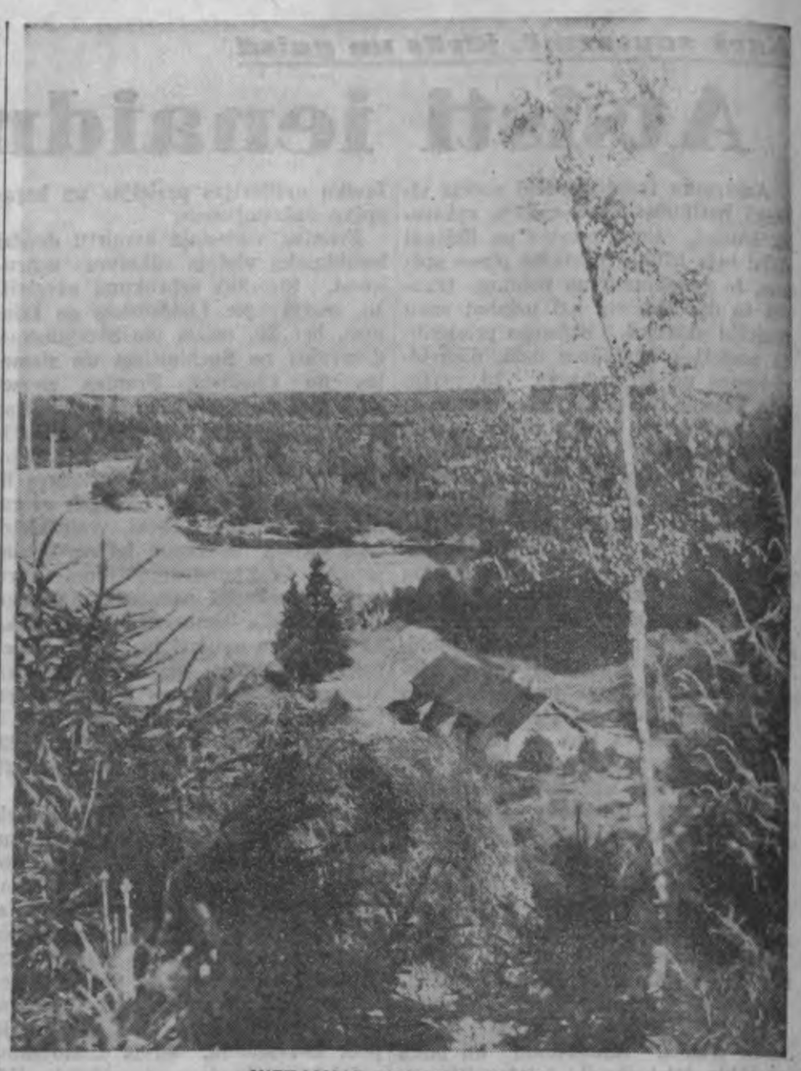

VIETALVAS NOVADA AINAVA

DV arch.

Viesos pie majora E.

RAKSTS NO FRONTES

Tiekam piedalīti majora E. bataljonam. Ir patīkami justies nopelniem bagātas vecākas vienības viesiem. Nevar palikt neievērota arī paša majora reizē elegance, vienkāršība un sirsnība. Tā mēs jau pirmā dienā te varam justies kā mājās. Taču neesam nākuši, lai radītu kādu viesību idilli, bet gan lai draudzību nostiprinātu cīņās. Nekas cilvēkus nevar tā tuvināt un vienot, kā kopīgs liktenis. Visstiprākā par visām ir — ieroču brālība.

Jau tanī pašā dienā pēc lielākas partizānu bandas novietnes rajona sasniegšanas, dodamies pastiprinātā izlūkošanā. Vairāk kā stundas gājiens dienvidaustrumu virzienā. Purvāja malā izkaisītās viensētas tukšas, jo ļaudis sabēguši mežā. Bridiens pa purvu līdz ceļiem ūdenī. Uz salām šejienieši uzcēluši skuju būdas.

Kādā no tām māte ar trim bērniem. Vīrieši, mums tuvojoties, aizbēguši. Būdā četras guļamlāvas, iemūrēta arī krāsns. Apkārtējie krūmi piebāzti drēbēm un produktiem. Pagalmā virs ugunskura pakārts liels zupas katls. Viss tas liecina, ka te mituši daudzi cilvēki. Šādu būdu pa purvu salām daudz. Salasījuši to iemītniekus, vedam viņus atpakaļ uz mājām, bet meža mājokļus aizdedzinām.

Līdzīgs stāvoklis ir arī vairākās sādžās. Boļševiku banditi to iedzīvotājus aplaupījuši un terorizējuši, beidzot izdzenot no mājām. Tie savu rīcību motivējuši ar to, ka jau pēc divām nedēļām karš būšot beidzies ar boļševiku uzvaru. Un tā marta sākumā bijis jāizvācas uz ātrumā saslietām skuju būdām. Tos, kuri negribējuši šim ārprātam paklausīt, banditi piespiduši ar ieročiem. Rezultātā — mierīgie zemes rūķi pazaudējuši visu savu iedzīvi. Ziemas salā mazi bērni, sievietes un sirmi tēvi glābj tagad kailu dzīvību zem klajas debess! Šos nelaimīgos apsēdusi kāda lielāka banda. Ir apmēram uzzināts, kurā vietā meklējams šo laupītāju pereklis. Vai banditi tur vēl mitinās, nav zināms. Parasti tie, karaspēkam tuvojoties, laižas lapās. Sevišķi vēl tad, ja tuvojas «zaļā nāve», kā viņi dēvē latviešus. Šo jautājumu atrisināt ir nākošās dienas uzdevums.

Ir skaidrs marta rīts, kad rotas dodas ceļā. Zēni jau izmetušies svārkos, lai būtu ērtāk. Ejot caur ozolu birzi, tālumā dzirdamas rubeņu bungas. Zemi sedz ziedošu sūnu paklājs. Augstu pie zilā debess juma dzied cīruļi.

Gabaliņu šini pusē kanālim priekšgrupa apstājas. Ir zināms, ka aiz grāvja stāv bandītu posteņi. Tiem tuvojamies uzmanīgi. Tiešām — krūmos aiz lielā grāvja nozūd vairāki stāvi. Tiem pakaļ dodam dažas patšautenes kārtas un strauji pārejam kanāli. Apšaudīšanos izdzirdis, priekšgrupai pievienojas arī pats majors. Ejam caur biezu mežu, kur uz ceļa dubļos redzamas riepu sliedes. Tātad banditi nav arī bez smagiem ieročiem. Aiz meža nāk retiem krūmiem apaugusi pļava, kas drīz pāriet atklātā purvā. Tie ir šejienes plašie zāļu purvi ar grīšļu, kārklu un sīku bērziņu veģetāciju. Pavasaros un rudenos pat augstākos ciņus sedz ūdens. Tālākvirzīšanās ar pajūgiem nav iespējama.

Zēni ņem smagos ieročus uz pleciem. Sākas gājiens pāri purvam. Pēc pusstundas bridiena pa ūdeni sasniedzam kādu kanāli, netālu no mežmalas. Ar grūtībām pārbrienam to pa improvizētām laipām. Tikko priekšgrupa tuvojas mežam, ienaidnieks atklāj uguni. Tomēr ir jau par vēlu. Mūsējie atbild ar labi tēmētiem šāvieniem, kas banditu rindās rada zaudējumus. Majors personīgi ar grupu karavīru pārgājis purvu virzienā no mums pa kreisi — aiz meža-sarga mājas. Viņam iznāk atklāt uguni pārsteigumā bēgošiem ienaidnieka spēkiem no flanka. Tas banditos sacel īstu pāniku. Kanāli vēl nepārnākušie galvenie spēki turpat no slapjā purva atklāj minumetēju uguni, tēmējot vairāk boļševiku aizmugurē. Laupītāju nometnē rodas galīgs apjukums, un tie izklīst uz visām pusēm.

Kad abas rotas izvēršas ķēdē, lai sāktu meža «ķemmēšanu», atliek pievākt tikai trofejas. Vispirms vairāki steigā pamesti pajūgi ar dažādām mantām. Vairums siltu virsdrēbju, bet ir arī municijas kastes. Atrodot minas, skats meklē pēc šo granātu metēja ieroča. To vēlāk atrod ierušinātu zemē. Turpat krūmos brokasta galds — uz ugunskuriem melni nokvēpušās piena transporta kannas ar tikko vārītu gaļas zupu. Pānikā bēgot, dažas kannas apgāzušās un saturs izlijis zemē. Kādā no vezumiem pamatīgas ermonikas, radio uztvērējs, fotoaparāts, medikamenti u. c. lietas. Pa labi no ceļa atrod krūmos maskētu prettanku lielgabalu.

Ejot tālāk pa maz lietoto meža ceļu, arvienu vairāk atklājas karalauka skats: pamesti pajūgi, muklājā iestīguši zirgi. Visapkārt mētājas apģērbu gabali, dažādi saimniecības piederumi, municijas kastes un smago ieroču detaļi. Var redzēt, ka daļa no mantām samesta tuvējā grāvī. No turienes izveik pāris smago ložmetēju lafetes. Stobri noglabāti citur vai varbūt aizvesti līdzi. Krūmos atrod vēl otru prettanku lielgabalu.

Nav tomēr laika ar trofejām vairāk iepazīties. Kādas rotas pirmais vads dodas ātrā tempā uz priekšu, ieturot virzienu vairāk pa labi. Tas tomēr pretestības vairs nesastop, bet noskaidro, ka ložmetēju un patšauteņu lizdas ierīkotas nometnes aizsardzībai no mūsu uzbrukumam pretējā virziena. Tātad banditi mūs gaidījuši pavisam no otras puses (lielā ceļa).

Pamestām trofejām pieblīvētais purva ceļš noved banditu lopu un zirgu aplokā. Mūsu rokās krīt ap 130 zirgu un vairāk kā 60 liellopu. Turpat būdas «ganiem». Šī aploka malā guļ izklāta liela Eiropas politiskā karte ar pazīstamo sarkanās krāsas triepumu pār apgabaliem, kas kādreiz bijusi laimīga un pārtikusi zeme. Tai blakus patafons ar elegantu plašu ieliktni. Tajā atrodam mazu pārsteigumu — plati «Šalc zaļais mežs». Turpat krūmos kā milzīgi pūpēži spīd izgāztie kauto govju kunģi.

Neesam vēl lopu aplokam cauri, kad ķēdē no labā spārna ziņo par banditu nometnes celtnēm. Tās atrodam diezgan mājīgi iekārtotas. Dažas būdas pat ar logiem un citām ērtībām. Jaušams zināms militārs gars: paredzēti atsevišķi nodalījumi virtuvei, lopkautuvei, akai, atkritumu bedrēm. Dzīvojamo būdu pa visām četrām nometnes daļām kopā pietiek vairākiem tūkstošiem cilvēku.

Nometni aizdedzinājuši, griežamies atpakaļ, jo banditu pretestības vairāk nesastopam. Pie tam pāri purvam jāizvāc iegūtie zirgi, lopi un ieroči. Tas nenākas viegli. Vēlā stundā abas rotas nonāk ar trofejām sādžā. Zēni ir nobridušies pa neskaitāmajām dūkstīm līdz apnikumam. Trofejās redzama pat spiestuve ar neiztrūkstošām Lenina un Staļina attēlu klišejām, sienas avīze «Bojevoj ļistok», bibliotēkas fragmenti u. c.

Nākamā dienā ar majoru priekšgalā dodamies atkal nometnes virzienā. Mums nedod miera apstāklis, ka banditi aizbēguši. Ir 26. marts, un drīz metas krēsla. Visā apkārtnē degošie virši un sausā zāle rada ne visai tīkamu ainavu. Mūsu ceļš tomēr ved tikai uz priekšu. Ap bij. mežsarga māju iznāk apšaudīšanās ar atsevišķiem banditiem, kas atrodas purvā.

Kad pilnīgi satumsis, visi ejam garā virknē pa purvaino ceļu. Aiz purva sausā meža uzkalniņā abpus ceļam uzejam stipri nocietinātas ložmetēju lizdas. Aiz kalniņa kādu gabalu atkal purvs. Klāt nakts. Tāpēc mazs liek atvilkties uzkalniņā naktsguļai. Tiek sakurti vairāki ugunskuri, ap kuriem saspiežas ļaudis. Kājas visiem kārtīgi sabristas. Tikai nedaudziem ir mēteļi. Vairums atnākuši svārkos. Pūš stiprs pavasara vējš, uz rīta pusi nesot ari nokrišņus. Kā svina pielietām kājām lēni velkas stundas. Nav arī malkas. Puiši brien slapjajā purvā un lauž nokaltušās priedites. Kad tāda pagale uzmesta ugunij, ķermeni apņem patīkams siltums. Domās tu nonāc dzimtenē, un kāda laime tev liekas mazā istabiņa! Kā kaut kas nekad nesasniedzams un dārgs šķietas mīļas savējo rokas pieskāriens. Vai varbūt tava meitene sapņo par tevi? — Un ugunij apdziestot, kļūst vēsi. Atmodies no dzimtenes sapņa, tu redzi tālumā gaišu blāzmu: banditi atkal dedzina kādu māju. Vējš sviež aukstu metienu seją, tu zīlē, vai drīz jau nebūs rīts?

Gaismā dodamies atpakaļceļā, jo purva pāriešana nedotu vajadzīgos rezultātus. Pārnākuši sādžā, zēni dabū pelnīto atpūtu. Pēc dažām dienām mūsu «līgums» pie majora E. ir izbeidzies. Mums jādodas atkal citās gaitās. Šķiršanās notiek kapsētā pie kāda mūsu līdzbiedra mirstīgām atliekām. Šis Zilā kalna dēls ir kritis. Mūsu draudziba ar majora E. vīriem tātad slacīta asinīm. Tāpēc tā nekad neizbeigsies.

Mēs zinām savus ceļus, mēs cīnīsimies kā brāļi līdz pēdējam vīram. Visdrūmākais nāves rēgs nevar aptumšot mūsu ticību cilvēces laimīgākai nākotnei. Ja vajadzīgs, mēs sadegsim, lai tikai atspīdētu gaišums pār mūsu tautu! Mēs atkal tiksimies jaunās cīņās.

Serž. A. L.

Austrumos, aprīlī.

Ceļā uz banditu nometni

Nedalāma vienība

RAKSTS NO FRONTES

ǂ-PK. Ziemeļfrontes daļā iestājies īsts pavasaris. Kokiem pumpuri pilnīgi nobriedušī, un no noplucinātās, drupām pārklātās zemes lien pirmie zāļu asni. Pēc miglā un drēgnā aukstumā pavadītām dienām šis pavasarīgais saules siltums un dabas krāšņais plaukums piepilda katru sirdi ar ilgām un cerībām, ar ticību nākotnei. Liela cīņa un liels darbs — liela dzīve stāv mums priekšā, un ticību šai cīņā un darbā uzvarēt mūsos stiprina dabas cīņa par jaunu plaukumu, par jaunu auglību. Katrs latviešu karavīrs frontē tagad savā garā redz dzimtenes plaukstošos laukus un mežus, redz dzimtenes ļaudis čakli kustamies gan laukos, gan pilsētās. Un latviešu karavīra seja, dzīvojot ierakumos un bunkuros, ir apņēmības un spara pilna, jo viņš pārī svešu zemju mežiem, pārī ūdeņiem un dubļiem redz savu dzimteni, krāšņo dzimteni, strādīgu un čaklu. Karavīrs ciešāk spiež ieroci savās rokās!

Un dzimtene? Vai tur tēvi un mātes uz mirkli neapstājas savā darbā? Vai dzimtenes meitene uz mirkli neaizmirst piesist steļļu šķietu? Katrs darba daritājs, pilsētā vai laukos, arvien kādu mirkli pakavējas pie tiem, kas par viņiem tur ieročus, kas par viņiem nomodā dienu un nakti. Fronte arvien ir ar dzimteni, un dzimtene ar fronti — šie divi vārdi ir nešķirami.

Ka tas tā tiešām ir, to pieredzējām frontē, kad te veltes latviešu karavīriem pienāca veselām kaudzēm, gan no organizācijām, gan no piederīgiem, gan no zināmiem, gan no nezināmiem labdariem laukos un pilsētās. Tāpat arī skolu jaunatne darījusi daudz, lai arvien būtu ciešā garīgā saskarē ar savas dzimtenes sargiem.

Kādā sestdienā liels dāvanu vezums lēni virzījās uz frontes pusi. Artileristu vienības virsseržants sekoja vezumam, lai neviens sainītis nepazustu, jo tie bija tik gaidīti. «Pienākušas dāvanas no dzimtenes.» Šai zīņai bija gandrīz burvības spēks. Drīz jau aiz vezuma stāvēja gara rinda pelēko tēlu, kas dienas gaismā un tuvumā tomēr visi bija smaidīgi un bezbēdīgi latviešu zēni.

Sākās sainīšu izdalīšana. Daudziem tie pienākuši no piederīgiem, dažiem no organizācijām, bet sevišķi daudz no zināmiem vai nezināmiem tautiešiem. Kar. Antons Pintans atver savu velti. Tur ielikta zīmīte, uz kuras rakstīts: «Mūsu mīļās dzimtenes sargiem sirsnīgus sveicienus sūta Sēmes-Birzules pamatskolas saime.» Kapr. Lindes sainītim pievienoti labi novēlējumi. Tos sūta kāda Aina, uzdodama savu adresi. Kar. Raipals lepns bez mēra. Viņam sainī sviests, speķis, biskvīti un saišķis smaržīgas lauku tabakas ar smēķējamo papīru. Sainīša sūtītājs ir kāds vecāks lauku vīrs, kas gaida atbildi, piemetinādams, ka reiz pats esot bijis karavīrs un tēvijas sargs.

Svētku veltes nonākušas īstās rokās. Neviens latviešu karavīrs nav aizmirsts, par ko arī viņi neaizmirsīs dzimtenē palikušos. Šodien dzimteni frontes karavīri un leģionāri apveltī vairāk kā jebkad ar pateicīgām domām, labiem novēlējumiem un apņēmīgiem solījumiem — visu par dzimteni!

ǂ-Kara zīņotājs

Jānis Bucenieks

DZIMTENE un fronte

Leģionārs Pēteris Leja

Kad nākšu mājās

Dievs to vien zina, kad nākšu es mājās —
Brāzmaini varbūt tad putenis trauks,
Varbūt no gājuma gurums būs kājās, —
Sirds tik kā dzeguze vasaru sauks.

Viss varbūt kailāks par izdegu liksies,
Svešajās smiltīs kad zābaki grims,
Tikai ar tēvu kad rokas mums tiksies,
Skanīgas gaviles dvēselē dzīms.

Šķitīs tad diena tā pati, kas senāk,
Smaidot kad māte steigs vārtus man vērt.
Padzīts būs naidnieks, lai atpakaļ nenāk,
Varēs pēc arkla man rokas tad tvert.

Zem laipnās liepas

No šī kalna, kas caur mežiem slienas,
Sūtu jums es, draugi, labasdienas
Un ar spožu rasas pavedienu
Sviežu simtu dzegužkūkojienu!

Un tas ir no mūsu Bikerkalna, kas gan nav tik augsts, ka koku virsotnes atstātu pakāļē, tomēr tālu spīdina košo rudzu lauka zaļumu, un tā apkārtnē birzis skan dzeguzes zvans.

Es pati ar jums jau pazīstamo tintes pudeliti sēdu Bikerkalna pakāļē uz bērza soliņa zem Laipnās liepas. Draudzības akmeņi atstāju vecajā vietā, Laipno liepu atradu jaunajā. Liekas, zem viņas glāsta man būs skaista vasara. Vēl gan viņas slaidie zari glabā tikko jūtamu zaļumu, bet kad es iedomāju to laiku, kad saplauks medainie ziedi, tad man vairs nav grūti nest smagos nēsus ar kartupeļiem no pagraba virtuvē vitēšanai.

Spilgti zaļais Bikerkalns un spožā viļņa Niedritis mani sveicina katru rītu, kad ar miegainām acīm un tukšu piena kannu dodos uz kūti. Aizezeres jau man kluvušas tuvas. Rasiņa vietā par draugu ir Raitis, kas arī pašlaik guļ pie soliņa zemē. Un šis mājas ļaudis! Tiem visiem ir daudz no Laipnās liepas pieglaudības.

Ir silta pievakare pēc ražiga pērkona lietus. Brinišķīgs svaigums un tīrums visapkārt. Liekas, ka bērzi šūpo zaļu gaismu, nevis lapas. Palejā saules gaismu atmirdzina purenes. Lapas vēl valgas no lietus.

Latviešu karavīr, pavasaris Tevi sveicina ar Skalbes «Dzimtenes» vārdiem:

«Uz visām lapām zelta sirdis zvilo,
Tās tevi piemin vēl un mīlo!»

1943. g. maijā. *Vasaraudze*

Tici uzvarai!

Pašreiz dzimtenē zied ābeles un ceriņi, cenzdamies pārspēt vieni otrus ziedu krāšņumā. Drīz ziedlapas līdzīgi sniegpūkām nolidos zemē un dažus mēnešus vēlāk viņu vietā skatīsim sulīgus auglus. Šo sveicienu sūtītāja citīgi kopj ābeles, lai rudenī ievāktu bagātu ražu. Arī Tev es aizsūtīšu to nogaršot. Kožot kādā sārtvaldzītē, tad atceries meiteni, kura gaida Tevi mājās pārnākot.

Cīnies, esmu ar Tevi. Tici uzvarai, un Tu uzvarēsi! Tu noteikti uzvarēsi, jo vienu cietoksni jau esi ieņēmis — to, kas apkārt manai sirdij. Tā tas ir... un ābeles birstošie ziedi kā dzimtenes sveiciens pieder Tev.

Lielupiete Rija

Cīruļa dziesma

Cīrulis, mazais pelēkais debesu dziedonis, ir viens no pirmajiem gājputniem, kas atnes pavasari. Viņa dziesma, kā sidraba zvaniņi ieskanas pāri aprīļa šalcošajiem palu ūdeņiem un plūst dzidra un tīra. Tajā šūpojas dabas atmošanās sauciens, kaut arī bieži tam pāri sagriežas pēdējās sniega vērpetes, kas jesauktas par cīruļu puteņiem.

Cīruļa dziesma ir tā, kas sauc celties ganus un arājus. Tā ir viņu dziesma, ko dzirdot ganiņš ar nepacietību gaida dienu, kad varēs lopus laist laukā, un arājs, cilādams arklu, vēro, kā žūst zeme un tīrumi metas rūzgani.

Un kad arāja roka jau tur arklu, dzīdama pirmās vagas, augstu augstu gaisā iedziedas cīrulis. Iedziedas savu treļļu brīnišķajās variācijās, kas saviļņo gaisu no viena apvāršņa malas līdz otrai. Tad saka, ka cīrulis sveicina arāju, Dieva kalpu. Viņš sveicina mūžīgās zemes stipro kopēju un dzied viņa darbam himnu tik patētiskos toņos, kādus nespēj izvilināt neviens komponists. Ne par velti arājs, pirmo reizi cīruli dzirdot, bijīgi noņem cepuri un pacel skatu uz augšu. Viņš ilgi klausās mazajā debesu dziedonī, sekodams tam tik ilgi, līdz pamazām tas dziedādams pazūd mākoņu velvēs.

Laudis cīruli iesaukuši par ceļa malas gulētāju. Tie stāsta, ka tas bieži nedzirdot pienācēja soļus un uzspurdzot augšā tikai tad, kad nejaušs gājējs akli grasās tam uzmīt virsū. Varbūt... Cīrulis bieži aizmirstas sapņos, tāpat kā cilvēki, un šos sapņus ieliek savā dziesmā. Vai esat redzējuši, kā cīrulis ceļas augšup? Nē? Ceļoties to šūpo kāda melodija. Tā ieskanas nejauši, tāpat kā lapa nodreb bez vēja pūsmas, kā zied puķe, kā spīd saules stars. Jo augstāk viņš kāpj, jo drošāka ceļas dziesma. Arvien drošāka un drošāka, līdz sasniegts augstums, no kura tas kluss nolaižas atkal lejup. Cīrulis dzied Dievam vistuvāk, un tas ir viņa prieks, pēc kura tas sapņodams guļ ceļa malā.

J. T.

Dzimšanas dienas svinības bunkurā

VĒSTULE MEITENEI NO FRONTES

Kad, likās, bija pagājusi vesela mūžība, kopš saņēmu Tavu vēstuli, beidzot manā bunkurā atkal «ielidoja» balta aploksne ar Tavu daiļo rokrakstu. Kaut arī mums še, ziemeļu lielpilsētas pievārtes kurmjiem, atliek maz laika tādai izdarībai kā vēstuļu rakstīšanai, tomēr dažādu notikumu un pārmaiņu mūsu dzīvē šajā laikā sakrājies tik daudz, ka Tev, izstāstīdams tikai niecīgu daļu, paspēju izdedzināt trīs «ploškas» un sadauzīt mūsu pēdējo petroleja lampiņu.

Stāstot Tev par savu privāto dzīvi (nebrīnies, mums arī tāda še ir), palielīšos, ka nupat tiku lielā godā. Kā katram vienkāršam mirstīgam cilvēkam, arī man bija reizi gadā jāsvēti sava dzimšanas diena. Šoreiz tā iekrita tieši pēc boļševiku lieluzbrukuma. Domāts, darīts. «Šī diena noteikti jāatzīmē,» bija vienbalsīgs cīņas biedru spriedums.

Lai jaunajā notikumā ieietu saposies kā Belovežas gāršas pāvs, saņēmu laipnu priekšniecības atļauju izmantot pirti un citas labierīcības. Protams, viss bija jādara ātri, lai laikā varētu apcirpt arī savus rugājus uz galvas un zem deguna, un uzskrullēt trijos līkumos savas Vilibalda Drosmiņa šnites ūsas.

Pēc tādas uzcīrināšanās ierazdamies bunkurā, piebāzies pudelēm un apkrāvies sainīšiem, apaļš kā mūsu sādžas miesnieks, no pārsteiguma gandrīz vai nodauziju pieri pie zemajiem griestiem. Bunkurs «Hercogs Jēkabs» bija izpušķots pūpolu zariem un krāsaina papīra lentēm. Mans krēsls apvīts zaļumiem un uz galda nolikti vairāki sainīši un vēstules. Nu man zēnu rīcība bija pavisam skaidra. Ar pēdējo rezerves maizes kukuli padusē atkal steidzos uz kaimiņu bunkuriem, lai vēl papildinātu savas «baterijas».

Kad vēl šis tas tika apspriests, kārtots un draugu starpā beidzās noslēpumainā sačukstēšanās, sākās «oficiāla» daļa. To arī frontē mēdz ievadīt ar gudru runāšanu un glāzīšu saskandināšanu. Vēl nebijām pagurušī īsti iesildīties, kad piecēlās mans labākais draugs Saša un aicināja arī pārējos cīņas biedrus darīt to pašu. Vēlīgi un reizē viltīgi smaidīdams, viņš pasniedza man glītu sainīti, norādīdams uz maniem nopelniem cīņas laukā, kā arī privātā dzīvē cūku ēdināšanā un šņepu medībās. Aizrādīdams vēl gari un plaši uz šo un to, viņš paziņoja, ka es no šīs dienas skaitoties herzogs ar visiem vapeņiem un zīmogiem. Pierādījums manam godinājumam esot pasniegtais sainītis. Trīcošiem pirkstiem, tāpat kā meitene sava sirdsdrauga vēstuli, es plēsu vaļā sainīša pārvalku. Tajā tiešām atradās nez' no kurienes izrauts spiedogs ar iegravētu kroni un burtiem J. M.

Kad iepriekšējo nakti biju skaļi runājis un lielījies saviem cīņas biedriem par hercogiem, hercogienēm un nezin ko vēl, man otrā dienā pie puspudeles labā «Greifen Krone» bija visu priekšā jānoskaidro, ko lai iesāku ar spiedogiem. Kad es par to jautāju Sašam, tas bija spiests paskaidrot, ka zīmogs man turpmāk jālietojot pie visiem neoficiāliem dokumentiem un papīriem, sevišķi pie vēstulēm neuzticīgām brūtēm. Mistiskie burti J. M. nozīmējot Jēkabs Melnais. Kad es aizbildinājos, ka mani tā neviens nav nokristījis, izrādījās, ka to draugi izdarījuši paši uz savu roku, jo neesot vecajā zīmogā varējuši pārveidot burtus. Par Jēkabu es esot nosaukts tāpēc, ka komandējot «Hercoga Jēkaba» fortu (šoreiz tikai bunkuru), bet par Melno tāpēc, ka Staļina zemes saulītē esot iededzis kā zulusu cilts piederīgais.

Beidzot tā lieta bija skaidra, bet puiši vēl norādīja, ka nākošā uzbrukuma trieciena viņi ieņemšot kolhozu ar visiem iedzīvotājiem un nodošot to manā žēlīgā pārvaldīšanā... Tad zīmogs derēšot arī oficiāliem dokumentiem. To dzirdot, man uznāca tīri salkanas pārdomas, kādu gan karavīram nedrīkst būt. Sak, žēl, ka Tu neesi šeit, jo tad Tu varētu kļūt hercogiene... Bet tagad man jaunajā godā jādzīvo vienam.

Serž. G.

Austrumos, maijā.

Leģionāls pajūgs ar radio uztvērēju

DV uzn.

KULTŪRAS un mākslas dzīve

Kad pirms 60 gadiem, Pēterpils konservātorijā studēdams mūziku un to beigdams ar brīvmākslinieka gradu un kļūdams turpat par mācības spēku, latviešu mūzikas laukā sāka darboties tagadējais Latvijas konservātorijas rektors prof. Jāzeps Vītols, šis lauks vēl bija pilnīgā atmatā. Kaut gan mūsu mūzikas druvā jau darbojās pirmie līdumnieki, taču tās kultūru vajadzēja pacelt eiropiskā līmenī, un tas nu bija jādara Jāzepam Vītolam. Blakus Jurjānu Andrejam rūpēdamies par tautas melodiju vākšanu un apstrādāšanu, Vītols raksta pirmās mūsu kora un solo dziesmas, komponē darbus atsevišķiem instrumentiem un orkestrim, šai darbā ielikdams visu sirdi un talantu. No šī laika pagājis 50 gadu, un Jāzeps Vītols jau sasniedzis 80 gadu vecumu, bet vēl arvien viņš modri stāv latviešu mūzikas gādnieka un sarga postenī, devis un dodams savai tautai neskaitāmus skaņdarbus un izaudzinādams daudzus jaunus skaņražus un izcilus meistarus izpildītājā mūzikā. Godinot sirmo jubilāru īpašā svinīgā sanāksmē, Rīgā, 22. maijā pulcējās vācu un latviešu vadītāju iestāžu pārstāvji un mākslas un kultūras darbinieki. Gavilnieku un viņa mūža darbu cildināja vesela virkne runātāju, kuru ievadīja izglītības un kultūras ģeneráldirektors prof. M. Prīmanis, paziņodams arī, ka gavilnieks ievēlēts par universitātes goda biedru. Latvijas ģeneráldirektora apsveikumu un labākos novēlējumus nodeva viņa pārstāvis oberstudiendirektors Adolfijs, Rīgas pilsētas novada komisāra uzdevumā pilsētas velti pasniedza skolu padomnieks Tīdemans, bet iekšlietu ģeneráldirektors O. Dankers — tautas velti. Prof. J. Vītolu vēl sveica pārējo augstāko mācības iestāžu rektori, nododami adreses un veltes, kā arī daudzi latviešu un citu tautu mūzikas un kultūras darbinieki. Svinīgo sanāksmi kuplināja «Dziesmuvaras» koris, nodziedot «Gaismas pili» un «Karogu», kuras, blakus citām Vītola kora dziesmām, kļuvušas par mūsu tautas dārgumiem. Pateikdamies godinātājiem, gavilnieks, savu mūža darbu raksturodams, norādīja, ka tas bijis variācija par temu — tēvija, Latvija, un aicināja jauno mūziku saimi raženam un pilnīgam darbam.

*

40 gadu ir cilvēka pusmūžs, bet ja tajā viņš jau paveicis darbu, kas to ierindo nemirstīgo vidū, tad pie šī posma jāapstājas visiem, kam dārga mūsu nemirstība. Šoreiz tāds četrdesmitgadnieks ir dzejnieks Jānis Medenis, kas šo dzīves posmu atzīmēs savā pusē — Praulienā, 31. maijā. Šo dzejnieku viņa uzdevumam iesvaidījušas Latvijas brīvības cīņas, kurās viņš piedalījies, būdams 16 gadu vecs jauneklis, lai viņš kļūtu par savas tautas varoņgara un likteņa dziesminieku. Ar titānisku spēku rakstītajos dzejoļos Medenis iemūžinājis latviešu cīnītājus, sākot ar senajiem Latgales kareivjiem un beidzot ar pulkveža Kalpaka varoņiem. Viņa balādes un teiksmas par latviešu strēlniekiem, blakus latviskās gadskārtas dziesmām, viņa paša metros sacerētām, ir spožākie un vienreizīgākie mūsu dzejas paraugi. Medeņa dzejā atmodies tautas gars un no viņa dvēseles bezdibeņiem, E. Virzas vārdiem runājot, šaujas ārā tautas pagātnes tēli, lai turpinātu darboties dzīvajo vidū. Lai latviešu varoņgars un Dievs, kura priekšā zemojies dzejnieks, to paaugstina un stiprina, ka viņš nākamajos 40 gados paspētu pateikt visu, ko viņam ausīs iečukst šis Dievs un viņa karavīru nepārskatāmais pulks, kas izcīnījis un piepildījis mūsu garīgo zemi.

E. R.

Sagatavošanās cīņai

LATVIEŠU ᛋᛋ LEĢIONA GRUPA CEĻĀ UZ SEVIŠĶU APMĀCIBAS NOMETNI VĀCIJĀ

Dodamies uz apmācibas vietu kaut kur Vācijā, latviešu jaunie leģionāri izmanto iespēju pa ceļam iepazīties ar Berlines un tās apkārtnes ievērojamākām vietām. Uzņēmumā latviešu ᛋᛋ leģiona viri atstāj Berlines apakšzemes dzelzceļa staciju «Reichssportfeld», lai dotos aplūkot olimpisko stadionu

Apskate jaunos latviešu karavīrus novedusi arī Potsdamā, kur ik uz soļa dveš pretim Fridricha Lielā nemirstīgās kareiviskās tradicijas. Lielā Prūsijas karaļa Fridricha II piemineklā priekšā stāvot, domas klīst atpakaļ uz dzimteni, jo arī tai bijis jāpārdzīvo daudz tikpat bargu un sāru dienu, kā kādreiz jaunajai Prūsijai

Pēc garas staigāšanas radušās slāpes jādzesē pašā Berlines centrā. Glāze alus garšo tikpat labi komandas vadītājam, kā viņa puišiem

Tūliņ pēc ierašanās nometnē — Dienvidvācijā, sākas rosīga apmācība. Virsleitnanta un instruktora vērīgajai acij nepaiet garām ne mazākais sīkums apmācībā ar šauteni

Brašā soļi no apmācibas vietas uz mītni

PK kara zīnotāja Vīsnievska uzņēm

Brīvajā laikā interesanti ir iepazīties ar tuvējo pilsētiņu. Jaunie leģionāri jau paguvuši noslēgt pazīšanos, un meitenes savos īpatnējos tautas tērpos ir laipnas pavadones

Rudolfs Presbers

Sarkangalvīte un mednieks

Mazais Maksis: — Tēt, vai tu pazini Sarkangalvīti? Es domāju, vai tu esi viņu redzējis?

Tēvs: — Es?... Nē.

Maksis: — Bet ir ļaudis, kas Sarkangalvīti pazinuši? Vai ne?

Tēvs: — Protams. Stāstot par Sarkangalvīti, viņas vecmāmiņu un mednieku, es taču tev teicu: «Un ja viņi vēl nav miruši, tad tie dzīvo vēl šodien.»

Maksis: — Skaidrs, ka viņi vēl nav miruši, jo tad taču par to būtu lasāms laikrakstos. Vai tas noticis sen, tas gadījums ar Sarkangalvīti un ļauno vilku?

Tēvs: — Jā, ļoti sen.

Maksis: — Un cik veca tolaik bija Sarkangalvītes vecmāmiņa?

Tēvs: — Ak, tā bija veca sieviete. Droši septiņdesmit gadu.

Maksis: — Jā, bet ja nu tas ir tik sen un ja jau tolaik vecmāmiņai bija septiņdesmit gadu, tad tagad viņai vajadzētu būt divi simti gadu vecai vai vēl vecākai!

Tēvs: — Droši vien, dēls, vecmāmiņa tagad būtu apmēram tik veca, bet viņa jau sen mirusi.

Maksis: — Tātad tomēr mirusi? Bet tu taču man nupat teici... Un kur tad viņa apbedīta, tā Sarkangalvītes vecmāmiņa?

Tēvs: — To, dēls, es nezinu.

Maksis: — Un tad jau viņai noteikti uzcelts skaists piemineklis?

Tēvs: — Piemineklis? Nē. Kādēļ tad piemineklis?

Maksis: — Bet viņa taču ir tik ievērojama, slavena.

Tēvs: — Ievērojama... slavena... tā nu gluži nevarētu sacīt.

Maksis: — Kas tad īstenībā ir «ievērojams»?

Tēvs: — Ievērojams ir krietns cilvēks, kuru visi pazīst.

Maksis: — Bet Sarkangalvītes vecmāmiņa taču bija krietns cilvēks, vai ne? Un visi ļaudis taču viņu pazina un vēl tagad pazīst!

Tēvs: — Hm. Jā, tad jau viņai būs gan uzcelts piemineklis. Bet zini, dēls man taču nav iespējams pazīt visus pieminekļus.

Maksis: — Protams, nē. — Toties Sarkangalvītei nav pieminekļa, jo viņa vēl dzīvo, vai ne?

Tēvs: — Ak Dievs... Es domāju, ka jā.

Maksis: — Un droši vien viņa apprecējās ar to mednieku?

Tēvs: — Kādēļ tu tā domā?

Maksis: — Nu, viņai taču vajadzēja būt medniekam pateicīgai, ka viņš izglāba viņu. Un mednieks taču nebūtu viņu glābis, ja viņš Sarkangalvīti nemīlētu.

Tēvs: — Šeit tev, dēls, tiešām taisnība: viņi tiešām būs apprecējušies.

Maksis: — Un no ļaunā vilka ādas viņi būs likuši pagatavot paklājiņu gultas priekšā?

Tēvs: — Varbūt. Atmiņai.

Maksis: — Un paklājiņš — tas pieder viņiem abiem, vai ne?

Tēvs: — Noteikti, — vilka āda pieder abiem.

Mazais Maksis, brītiņu pārdomājis: — Tēt, saki man: kam paliks vilka āda, kad Sarkangalvīte un mednieks kādreiz šķirsies?

No vācu val. tulk. R. Ā.

Mūžīgi jaunais Ačuks

Daudzu slavenu vīru karjēra sākusies ar uzkāpšanu zirgā. Lai atceramies tikai Skobeļevu un Aleksandru Lielo, kas savaldīja mežonīgo Bucefalu, pagriezdams to pret sauli. Arī Ačuks, iziedams no Rubenes pagasta pasaulē, sēstas pirmajā viņam piedāvātajā zirgā un kļūst huzārs. Bet garas kājas un taisns mugurkauls vien cilvēku par huzāru nepataisa. Vajaga arī milzīgu ūsu. Tāpēc Ačuka otrā nodarbošanās ir ūsu audzēšana, kurai seko trešā — un tā ir kaušanās. Ačukam ir maiga dvēsele un mīksta sirds, tāpēc pasaules karā Karpatos, šaudamies ienaidnieka rindās, viņš aizver acis un cērt ar pīķi pa labi un kreisi, pēc dobjās, ābola krišanai līdzīgās dunēšanas skaitīdams galvas, kuras rumpim atskaldījis viņa ierocis.

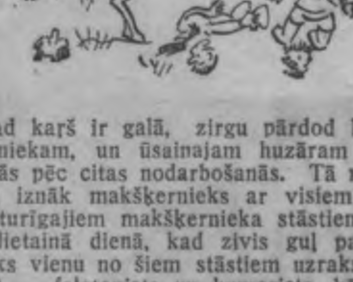

Kad karš ir galā, zirgu pārdod kādam zemniekam, un ūsainajam huzāram jāapskatās pēc citas nodarbošanās. Tā no huzāra iznāk makšķernieks ar visiem tam raksturīgajiem makšķernieka stāstiem. Kādā lietainā dienā, kad zivis guļ pacerēs, Ačuks vienu no šiem stāstiem uzraksta un kļūst — feļetonists un humorists, kādu to redzam vēl šobrīd, kad svinam viņa 50. dzimšanas dienu. Nākamā viņa nodarbošanās būs romānu rakstīšana, jo gaviļnieks savās asinīs ir gargabalnieks. Vasarās viņš no Rubenes uz Rīgu brauc ar divriteni, izdzerdams pa ceļam sausas visas akas, un cik reižu nav izmežģījis roku, makšķerēdams vairākas diennaktis no vietas.

Ka Ačuks būtu rubenieša Livonijas Indriķa radinieks vai pēctecis, vēl līdz šim nav izdevies noskaidrot, bet ka viņš ir ķeizara Aleksandra 3. gvardes mūzikanta krustdēls, to bez kristību zīmes pierāda arī tas, ka Ačuka vājība ir pūšana, kaut gan krusttēva pūsto «jasnaja basu» viņš nekad nav redzējis. Otra gaviļnieka vājība ir pāniskas bailes no pērkona, kuru dzirdot viņš lien zem gultas vai meklē grāvi, ja negaiss pārsteidz klajā laukā. Taču pāri šīm vājībām stāv viņa augstā pienākuma apziņa, ko spoži ilustrē šis fakts:

Kādu vakaru «Svaros», kur Ačuks bija redaktors, pietrūkst papirosu. «Es aizskriešu līdz kioskam,» nosaka Ačuks un atgriežas... pēc 3 mēnešiem, kad viņš «Svarus», bet «Svari» viņu jau apraudājuši par mirušu.

Tā vienīgā reize, kad Ačuks raudājis. Arī dusmīgs viņš bijis tikai vienu vienīgu reizi. Tas notika netālu no Rubenes ceļa uz Rīgu, kad es netīšām sasitu padzēriena pudeli, ko bijām paņēmuši līdzi, lai nebūtu tik bieži jāapmeklē akas. Ačuks, nevarēdams ciest stikla drumslas, iebrēcās un pazuda mežā. Kad viņš no tā iznāca, es biju jau Rīgā.

Ačuka blakus nodarbošanās ir dzejošana un dziedāšana. Kas gan nebūs jūsmojis par viņa laikmetīgajiem dzejoļiem «Vecajā Sikspārnī», zem kuriem stāvēja viņa dzejnieka vārds — Jānis Briesmīgais, un par viņa balsi, kad tas uzrauj «Dievs dod Jancīšam» vai kupleju par žīdu Joski!

Cik sava talanta radītu jocīgu tēlu viņš nav palaidis pa šiem gadiem pasaulē, un cik man nav nācies tos parādīt pa savai modei. Taču Jozefiņš vēl arvien ir tikpat jauns un mīlīgs, un Pomerancis uzņēmīgs. Vai viņos būtu iemiesota paša autora jaunība?

Ernests Rirdāns

Neplēs ūsas!

Nu ir traki! Josif, tevim vēlu,
Nesāc tikai ūsas plēst un kaukt,
Visā drīzumā lai liktens liek pie dēla
Tevim aizrestotā lopu vāģī braukt.

Tiešām neplēs savas ūsu slotas,
Kaut gan slikti, ka tās lejup šļūk,
Retojas kad tavu gvardu rotas,
Politruki kad kā žurkas mūk.

Ūsas neplēs! Kad tev kājas cilpos
Pāri stepei turp, kur kalni slīj,
Vējš tad tajās «čekas himnu» svilpos,
Un tu aizmirsdamies pūtīsi: «Reiz bij...»

Tikai, veci, nedomā, ka ilgi
Bēgļa skrējiens ļauts tev būs, nudien,
Pirms tu aizskriesi, kur Urāli slīj zilgi,
Konstatēsi: ātrāk «štuki» skrien.

Nerauj klapus izmisuma slāžām
Vaļā, Josif, atskanēs kad: bunkt!
Vienā mirklī tavam bendes mūžam
Pielikts būs tā sen jau pelnīts punkts!

Neskumšu! — kaut gan es tevim vēlu, —
Nesāc tikai ūsas plēst un kaukt, —
Visā drīzumā lai liktens liek pie dēla
Tevim aizrestotā lopu vāģī braukt.

Taucipu Vilis

KO FRONTĒ DZIED:

Par dzimteni

Par dzimteni dziesma skan lepni un braši,
Par dzimteni tauta tik sirsnīgi dzied,
Par dzimtenes brīvību, steigdamies aši,
Trauc latviešu kareivji asinis liet.

Tur lielnieku bandas tie sitīs un vajās
Un Maskavas kremlī tie putekļos graus!
Nav sarkanai zvaigznei lemts debesīs šajās
Vairs celties, kad viņi uz peklī to raus.

Un atkal skan dziesma tik lepni un braši,
Par varoņiem tauta tik sirsnīgi dzied,
Par dzimtenes brīvību, steigdamies aši,
Trauc latviešu kareivji asinis liet.

Kar. Ž. Pūstnieks

Austrumos, maijā.

Šis un tas no VISAS PASAULES

Korejas sievietēm agrāk bija jādzīvo stipri vientuļīga dzīve, jo tās drīkstēja iziet ielās vienīgi noteiktās vakara stundās. Pa to laiku tad savukārt vīrieši ielās nedrīkstēja rādīties, bet sevišķi neatliekamos gadījumos tiem bija jāietinas segās un jāskrien skriešus.

•

Vienā no Drezdenes muzejiem redzamas 48 lieliskas ķīniešu porcelāna vāzes, kuras 1717. gadā ieguvis karalis Augusts Stiprais no Prūsijas karaļa Fridricha Vilhelma I, dodot tam pretim no savas puses divpadsmit savu garāko gvardistu.

•

Visas pasaules okeāni un jūras satur caurmērā 35 gramus sāls katrā kilogramā ūdens. Ja visu šo sāli iegūtu un pārklātu ar to zemes virspusi, tad sāls kārta pārsegtu visu zemi 50 metru biezā slānī.

•

Kādā Velsā iznākošā angļu avīzē parādījās versija, it kā maršals Timošenko nebūtu vis krievs, bet gan anglis. Proti — pirms dažiem gadu desmitiem uz Krieviju izceļojis kāds Velsas kalnracis, vārdā Timoteis Dženkins. Strādājot Krievijas kalnraktuvēs, viņš apprecējis krievieti un palicis Krievijā uz pastāvīgu dzīvi. Viņa vārdu ļaudis pārkrievojuši un, atbilstoši savai mēlei, pārvērtuši par Timošenko. Vai nu šajā lietā ir kāds grauds patiesības, vai arī nē — raksturīgi vismaz ir tas, ka Anglijā ar šādām lietām nodarbojas.

•

Mandžūrijā izmēģinājumu kārtā ar krustošanu izaudzēta vistu suga, kuras pārsniedz pat vislielākās līdz šim pazīstamās vistas. Šīs sugas gailis sasniedz 5 kg svaru, vista ap 4,5 kg. Olas sver caurmērā 100 gramu, bet sasniedz arī 140 gramu svaru, kas atbilst divu normālu vistu olu svaram. Nelaime tikai tā, ka šīs jaunās sugas vistas gadā neizdēj vairāk par 100 olu.

•

Daudzi cilvēki apgalvo, ka viņi pēc savām kaulu sāpēm pilnīgi droši spējot paredzēt laika pārmaiņas. Šī parādība noskaidrota zinātniski. Tādi «laika pareģi» pa lielākai tiesai ir cilvēki ar vecām rētām, iekaisumiem vai kaulu lūzumiem. Daļa viņu miesas audu ir bojāti un tādēļ nespēj normāli reaģēt uz mitruma pārmaiņām. Audu šķiedru izstiepšanās spēja slimajās vietās ir mazāka vai pat pilnīgi zudusi. Tādēļ, mainoties mitruma saturam gaisā, šīs ķermeņa vietas sāp.

•

Tā sauktais termometra putns, kas dzīvo Austrālijā un kura zinātniskais vārds ir Lipoa ocellata, pats nepūlas ar savu olu izperēšanu, bet izbūvē smilšu ligzdu, izmantojot sausas lapas. Kolīdz ligzdas lapas no lietus pietiekami satrūdējušas, termometra putns ligzdā iedēj olas, un tās izperē siltums, kas rodas, lapām pūstot. Lai ligzdā visu laiku uzturētu vēlamo temperātūru, putns lietus laikā ligzdu aizsedz ar žagariem un zaļām lapām, bet saulainā laikā atstāj vaļēju.

•

Cilvēka galvas mats caurmērā spēj nest 160 gramu svaru. Tumši mati ir resnāki un arī stiprāki par gaišiem.

GUDRO NU!

TRIS LOPI PIE SILES

Ormanim Kleberim stallī zirgs un siena krājums, kas zirgam pietiek 6 mēnešiem. Bet Kleberis prāto izdevīgi nopirkt arī teļu un kazu. Teļam šī siena krājuma pietiktu 9 mēnešiem, bet kaza varētu iztikt 12 mēnešus. Nu Kleberim liela gudrošana, cik ilgam laikam siens pietiks, ja pie siles būs visi trīs lopiņi. Vai varat palīdzēt Kleberim to izgudrot?

PIECI BRĀĻI

Tēvam pieci dēli: Mārtiņš, Ansis, Ole, Jānis un Kārlis. Jānis ir lielāks par Mārtiņu, bet mazāks par Ansi: Ole lielāks par Mārtiņu, Kārlis mazāks nekā Ansis, bet lielāks par Jāni, un Ole mazāks nekā Jānis. Kā sauc tēva dēlus pēc auguma?

VIŅI NEREDZĒJA VIENS OTRU

Tieši 10 metru garā un tikpat platā biroja telpā pie rakstāmgalda sēž virsgrāmatvedis Kociņš. No savas vietas viņš var ērti pārredzēt visu plašo telpu. 4 metru attālumā no viņa pie gluži tāda pat rakstāmgalda sēž apakšgrāmatveža vietnieka palīgs Pulkītis, kas arī no savas vietas var pārredzēt visu istabu. Nekādi plaukti, nedz skapji, nedz citi šķēršļi netraucē skatu, bet virsgrāmatvedis Kociņš tomēr nevar redzēt sava vietnieka palīgu Pulkīti, par ko, protams, ļoti neapmierināts un liek vietu sadalījumu pārkārtot tā, lai viņš katrā laikā varētu ērti kontrolēt sava padotā darbu. Kas par nelaimi, ka Kociņš nevar Pulkīti redzēt, kā viņi sēž?

KĀ AR ĢEOGRAFIJU?

Pasaules ceļotājs Trimmers draugu pulkā stāsta, ka viņš pēc Ugunszemes apceļošanas nonācis pašā attālākajā Dienvidamerikas dienvidu stūrī un sadomājis doties uz Afrikas pašu dienvidu galu, bet tā, lai pēc iespējas maz būtu jābrauc pa ūdeņiem. Izvēlējies šinī ziņā izdevīgāko ceļu, viņš sācis ceļojumu un nonācis līdz Labās cerības ragam Afrikas lejasgalā, pie tam gandrīz visu ceļu veikdams pa sauszemi vien un pa jūru nenobraukdams ne simts kilometru. Draugi drusku brīnās par šādu ceļojumu, bet pēc kartēm izpēta, ka Trimmeram taisnība gan. Kā ir ar jūsu ģeogrāfijas zināšanām, — vai varat iedomāties, kā ceļoja Trimmers?

ŪDENSKRĀNS TEK!

Kaut gan Klumzaks piekodinājis savai sievai taupīt gāzi, elektrību un arī ūdeni, viņai tomēr bieži aizmirstas izslēgt radio vai lieku spuldzi, nogriezt mazāku gāzi, bet it īpaši — kārtīgi aizgriezt ūdenskrānu. Kad vīrs viņai to pārmet, Klumzaka kundze mēdz atbildēt: «Cik nu tur tā ūdens var izplūst! Neesi taču tāds pedants!» Bet reiz vīrs viņai tomēr izrēķina priekšā, ka, sekundē izplūst no krāna diviem pilieniem ūdens, pa visu māju, kurā 20 dzīvokļu ar virtuvēm un vannas istabām, ik diennakti velti aiztek prāvs daudzums ūdens. Cik liels apmēram šis ūdens daudzums ir pēc jūsu vērtējuma vai aprēķina?

DESMIT JAUTĀJUMU

1. Vai Eiropā paaug rīss?
2. Kā sauc vistālāk ziemeļos esošo pilsētu pasaulē?
3. Kā jau pa gabalu zināt, uz kuru pusi veras durvis?
4. Vai saules temperātūra ir visaugstākā, kādu cilvēks pazīst?
5. Kopš kura laika Ēģipti sev pakļāva angļi?
6. Kas jūrnieku valodā 'r mezgls?
7. Kas ir lielākā Amerikas valsts?
8. Kurā laikā dzīvoja Rembrants?
9. Vai kaķis tiešām vienmēr krīt uz kājām?
10. Kas ir psichoterapija?

ATJAUTĪGAIS MIĶELIS

Guntim krustmāte atnesus' gabalu šokolādes, un Guntis to pagalmā ņemās pa gabalam notiesāt. Miķelim skatoties siekalas satek mutē, un viņš prāto, kā varētu tikt pie kāda gabala no drauga šokolādes, kurš pats nemaz nedomā no tās kādu gabaliņu piedāvāt. «Vai tu, Gunt, vari tā izdarīt, lai, stāvot ar muguru pret vēju, vējš tev pūstu sejā?» vaicā Miķelis. Guntis padomā un saka: «Tas taču vienkārši nav iespējams.» Bet Miķelis apņemas pierādīt, ka tas ir gan iespējams: «T'kai tad tev jādod man puse no savas šokolādes.» Guntis ir ar mieru.

Vai Miķelis tika pie šokolādes, un ja tika, tad kādā veidā?

ATRISINĀJUMI

Tris lopi pie siles. Trim skaitļiem — 6, 9 un 18 jāatrod vismazākais kopējais dalāmais, tas ir vismazākais skaitlis, kas bez atlikuma dalās ar 6, 9 un 18. Tāds skaitlis ir 72. Iedomāsimies visu siena krājumu sadalītu 72 daļās. Tad zirgs vienā mēnesī apēdīs 72:6=12 daļas, teļš — 72:9=8 daļas, bet kaza apēdīs 72:18=4 daļas. Visi trīs lopi tātad mēnesī apēdīs 12 plus 8 plus 4=24 daļas siena. Visas 72 daļas siena sadalot pa 24 daļām mēnesī, iznāk, ka siena pietiks 3 mēnešiem.

Pieci brāļi. Brāļi pēc kārtas, sākot ar lielāko, saucas: Ansis, Kārlis, Jānis, Ole un Mārtiņš.

Viņi neredzēja viens otru. Šoreiz jūs minot iekritāt uz vienkāršu triku — Pulkītis sēdēja vienu stāvu zemāk par Kociņu!

Kā ar ģeografiju? Pasaules ceļotājs Trimmers vispirms no Ugunszemes devās pa tikai 3 km plato Magelana jūras šaurumu pāri uz īsto Dienvidamerikas kontinentu, cauri tam un Vidusamerikai uz Ziemeļameriku un arvien tālāk uz ziemeļiem līdz Alaskai. Tad Trimmeram bija jāšķērso 92 km platais Beringa jūras šaurums, lai nokļūtu Āzijā. Šķērsojis vēl visu Āziju, viņš pāri Suecas kanālim devās uz Afriku un tad tālāk lejā līdz Labās cerības ragam. Tā viņam kopā nebija jāveic pa ūdensceļu daudz vairāk par 95 km, jo Suecas kanālis ir tikai ap 100 metru plats.

Ūdenskrāns tek! Klumzakam bija taisnība, jo diennakti pa vienu krānu, skaitot 2 pilienus sekundē, lieki aiztek 2×60×60×24=172.800 pilienu. Pieņemot piliena caurmēru 5 milimetri, viena piliena tilpums ir apaļi 65 kubikmilimetri. Tas dienā dod 11.200.000 kubikmilimetru, resp. pāri par 11 litriem. 20 dzīvokļos normāli ir 40 ūdens krānu, tātad nama kopīgais ūdens zudums vienā diennaktī sasniegs apmēram 450 litru. Diezgan daudz, vai nē?

Desmit jautājumu. 1. Jā, rīsu lielos daudzumos kultivē Itālijā un pēdējā laikā arī Ungārijā. — 2. Vistālāk ziemeļos atrodas Hamerfesta Norvēģijā. — 3. Jāpaskatās, vai ir redzamas durvju viras: durvis allaž veras uz to pusi, kur redzamas viras. — 4. Nē, saules temperātūra ir ap 6000 gradu, bet zinātnieki mākslīgi sasnieguši temperātūras pat līdz 20.000 gradiem. — 5. Kopš 1882. gada. — 6. Mezgls ir garuma mērs, vienlīdzīgs 1 jūras jūdzei resp. 1852 metriem. — 7. Lielākā valsts Amerikā nav vis Savienotās Valstis, kuru platība, ieskaitot Alasku, ir 9,54 milj. kv. km, bet gan Kanada ar 9,66 milj. kv. km. Trešajā vietā seko Brazīlija, kas aizņem 8,5 milj. kv. km. 8. Lielais Holandiešu gleznotājs Rembrants dzīvoja no 1606. līdz 1669. gadam. — 9. Jā, zinātniski izpētīts un ar filmu uzņēmumiem neapšaubāmi konstatēts, ka kaķis krītot ar īpatnējām kāju un ķermeņa kustībām vienmēr prot pagriezties tā, lai nokristu uz kājām. — 10. Psichoterapija ir ārstniecības veids, kurā ārsts valsirdīgās sarunās slimnieku izpēta un atrod slimības garīgos, psichiskos cēloņus. Daudzām kaitēm ir gluži dvēseliski cēloņi, kurus pats slimais nemaz neapzinās, dažreiz to ietekmē sen aizmirsti bērnu dienu piedzīvojumi. Ārsts — psichoterapeuts, atradis apslēptos psichiskos slimības cēloņus, izskaidro tos slimniekam un viņu psichiski ietekmē vajadzīgajā virzienā.

Atjautīgais Miķelis. Miķelis nostājās ar muguru pret vēju, tad noliecās uz priekšu un cauri kājstarpai pagrieza seju pret vēju. Tad viņš atkal atliecās taisns un — apēda derībās iegūto šokolādi.

Kareiviskais sveiciens ar kreiso roku

Mēs nemaz nevaram kareivisko sveicienu iedomāties citādu, kā tikai ar labo roku, bet apmēram pirms 120 gadiem krievi mēģinājuši noteikt sveicināšanu ar kreiso roku. Par to Maskavas gubernātora archīvā savā laikā atrasta sekojošā pavēle:

«Viņa Ķeizariskās Augstības galvenā štāba inspekcijas departaments. 10. augustā 1826. gadā.

Maskavas kara ģenerālgubernātora kungam.

Viņa Majestātei Kungam un Ķeizaram labpaticies pavēlēt: lai zemāko klašu ierēdņi, kuri valkā karavīru tērpu, satiekot Viņa Augstību vai citas augsti titulējamas personas, tāpat savu tiešo priekšniecību un augstākās klases ierēdņus, tos sveicinātu nevis ar cepures noņemšanu, kā tas notika līdz šim, bet gan, kareiviski pieliekot kreiso roku pie galvas segas. V. B.

Skotu starpā

Nellija stāsta draudzenei:

— Man šķiet, ka Maks grib mani precēt, viņš vindien teica, ka vislabāk es izskatoties pavisam vienkāršos un lētos tērpos.

Arī reklāma

Pazīstamais amerikāņu etiķa karalis, firmas «Kočrens un Ko.» īpašnieks, reiz izsludināja konkursu labākam reklāmas plakātam. Prēmiju saņēma evaņģeliska satura plakāts, kurā bija zīmēts Jēzus Kristus Golgātas kalnā pie krusta. Plakātā kāds kareivis uz durkļa pasniedza Jēzum etiķī mērcētu sūkli. Jēzus no viņa novēršas, sacīdams:

— Tas nav «Kočrena un Ko.» etiķis!..

Tik tālu jeņķi aizgājuši ar savu reklāmu.

V. B.

Mūzas un revija

Teātris gatavoja lielu revīju. Direktors pats ieradās uz pirmo kostīmu mēģinājumu.

«Kas tad tās par meičām?» viņš apjautājās, norādīdams uz mazu pulciņu gaisīgi ietērptu jaunavu.

«Tās būs deviņas mūzas,» paskaidroja režisors.

«Ko? Tikai deviņas? Mēs gatavojam lielu revīju, un jūs paredzat tikai deviņas mūzas. Vismaz piecdesmit, nē — simts mūzu mums vajaga.»

Tramvajā

Konduktors, biļeti pārdodams, aizdomīgi pablenza uz Kārlīti.

«Viņam vēl tikai pieci gadi,» steidzās paskaidrot māte.

Kad konduktors bija jau vagona otrā galā, Kārlītim ienāca prātā paskaidrojumu drošības dēļ papildināt, un viņš sauca:

«Un mātei ir tikai trīsdesmit astoņi.»

Ansis Šanse frontē

J. Dreslera zīmējumi un teksts

XV. Skaņu viļņos

Suns ar absolūto dzirdi
«Blūmizeram» līdzi kauc.
Rodas skaņas, kas caur sirdi
Kā uz koka asim brauc!

Skursteņi kad vējš sāk gaudot,
Koncerts ir tik aizgrābjošs,
Ka to klausīties var raudot
Arī vīrs, kas drošs...

Staļins saviem «ērģelniekiem»
Atkal licis spēli sākt...
Vajaga pēc «spēles» priekiem
«Urrākorim» drīzi nākt...

Šanses kungs pēc cīņām grūtām
Raidījumu kāri tver:
Domās, pacilātām jūtām,
«Dzimteni» viņš Rīgā dzer...

Vilibalda Drosmiņa gūsteknis

Ar virves galu bildes zīmējis E. Rirdāns

Aizvējā pie bunkura dižkareivis Vilibalds Drosmiņš saulojās un, mušas dzenādams, mācīja rotas audžudēlam Žanim Neaizmirstulītei skaisto latviešu valodu.

«Ar krievu valodu vien tu tālāk par Biribeidzānu netiec, un tur arī runā tikai žīdiski, bet ja tu pratīsi latviski, tad tev paveras tālas perspektīvas līdz pat Nīcai un Kolkas ragam, tāpēc mācies lasīt latviski! Sauc burtus! Nolādētā!»

Žanis nesapraśanā skatījās kādā sadriskātā grāmatā un atkārtoja: «Nolādētā!»

«Tāda burta nav!»

«Bet, ģāģenka, tu pats nupat teici.»

«To es teicu tai mušai, kas man līda degunā. Paga', es tevi pamācīšu tāpat kā mani mācīja vecāmāte: zē—ī—zi, elle—o—lo, zilo, enne—ī—ese—nis, zilonis!«

Žanis skaitīja līdzi, bet Drosmiņš turpināja: enne—ā—nā, cē—ā—ca, nāca, tē—ū—tu, vē—ā—kā—vāk, tuvāk. Tiš, maita! Kuš, tas zīmējās uz mušu. Turpini!»

Žanim sāka līt sviedri. Zēns nekā vairs

nevarēja saprast, kas zīmējas uz ziloni un kas uz mušu. Viņš lūdzās:

«Piekiks šoģien, ģāģeņka, par daudz grūta valoda.»

«Laid vien vaļā zēnu,» iebilda arī pienākušais kaprālis Dritvaikociņš. «Valodas profesoru mums pašiem diezgan, bet gramatiku tik un tā tikai viens pats prot. Vai tad nu gribi, lai šis atradenis būtu otrs?»

«Labs ir, Žani, pietiks! Nepārpūlē savas gara spējas. Un es arī, tevi mācīdams, varu aklo zarnu dabūt.»

Zēns aizlaidās, bet kaprālis paplikšināja zemi, nolaidies gulus pie Drosmiņa sāniem, un domīgi teica:

«Zemīte krietni apžuvusi... Un garlaicīgi arī sāk mesties...»

«Jā, būtu kauču vai zobs sācis sāpēt vai miežagrauds piemeties,» apstiprināja Drosmiņš.

«Kas tur par labumu?»

«Taču kāds laika kavēklis! Man pašam tagad visas zeķes salāpītas, pogas piešūtas, pat zobus šorīt notīrīju, bet vaļas vēl tiku tikām. Būs gandrīz jāsāk mācīties par jaunu mazais vienreizviens.»

«To gan nedari: nepārpūlē savas gara spējas!» pasmējās kaprālis.

«Bet ja nu tiešām garlaicība māc nost! Tu zini, ka tā nokauj cilvēka veselo garu kā ar abpusēji neasu tuteni. Tā ielien dvēseles tumšākajās spraugās un niez tur kā kašķa bacilis baltajā Angoras kaķa spalvā. Tā skrāpē sirds kambaru durvis...»

«Nerunā dzejiski, Vilibald, nerunā, citādi es sākšu raudāt!»

«Aha, Dritvaikociņ, sirdsapziņa tevi sāk mocīt, ko? Tu esi mans priekšnieks, bet ļauj manam talantam sarūsēt kā pazaudētam nazītim. Tūlīt apjoz savus gurnus un ej pie virsseržanta, lai sarīko kādu jampadraci, citādi jūs pat par abiem nespēsit atbildēt nākamajām paaudzēm par veltīgi nosistu laiku!»

«Vai zini, būs jāiet gan, jo zeme tiešām ir apžuvusi! Var jau staigāt bez kāju nospiedumiem.»

Bet kamēr kaprālis vēl jozās, virsseržants jau pats nāca kā saukts.

«Smalks uzdevums, zēni!» viņš teica.

Drosmiņš palēcās stāvus gaisā tāpat bez krekla.

«Kas ir, vai jārauj pušu fronte?»

«Apmierinies, tik traki uzreiz nevar!»

«Tā gan ir,» Drosmiņš nomierinājās. «Ja es pārraušu, kur tad jūs tos galus liksit?»

«Redzi, lai to un vēl šo to noskaidrotu, steidzami vajadzīgs kāds svaigs gūsteknis.»

«Ko, tikai viens? Nu, tad ej tu, Dritvaikociņ, man nav vērts iesākt!»

«Kas te ir kaprālis, es vai tu?»

«Kuš, zēni, kuš! Nesāciet nu nieka gūstekņa dēļ plēsties. Es jau, Drosmiņ, nemaz neesmu teicis, ka vajadzīgs tikai viens. Ņem, ja pagadās, kaut veselu brigādi!»

«Tā jau pavisam cita valoda. Labi, es piedalos.»

«Tad nu vakarā paložņājiet un sameklējiet kādu biedriņu!»

Virsseržants aizgāja, bet abi draugi sabāza degunus kopā un sāka noslēpumaini apspriesties. Sākumā pat trīs soļu attālumā nekā nevarēja dzirdēt no viņu sarunas, tad jau izlidoja tādi saukļi kā «ķēma rausis» un «plānā galdiņa urbējs». Beidzot Drosmiņš pilnā balsī pasludināja apspriedes oficiālo komunikē:

«Ej tu ellē mālus mīcīt ar savu taktisko plānu! Labam izlūkam vajadzīgs deguns pret vēju un pieci pirksti, nevis plāns!»

«Tādā gadījumā es tevi neņemu savā grupā!»

«Iesāli savu grupu! Par to te nemaz nebija runa. Vecais mums abiem pateica, ka vajadzīgs gūsteknis, un es iešu to paņemt.»

«Tas tev nolikts kantīnē uz plaukta?»

«Nē, dziesmu grāmatā aiz vāka, kopā ar sakaltušu jasmīna ziedu!»

Abi draugi izšķīrās un ļoti noslēpumaini sāka posties nakts gaitās. Kaprālis apbruņojās no galvas līdz papēžiem, bet Drosmiņš gāja pie tuvākās būvgrupas aizņemties pagaru virvi. Kad viņu gribēja iztaujāt, viņš paskaidroja:

«Man pavāram jānokauj cālis, bet tas nejauki spārdās!»

Tumsā abi izlūki izlīda no ierakumiem katrs savā vietā, vienam otru neredzot. Drosmiņš veikliem zaķa lēcieniem pārcilpoja nevienam nepiederošās zemes pirmo posmu un tad nogūlās, lai tālāk rāptos uz vēdera. Viņa nolūks bija uzost kādu ienaidnieka vientuļu posteni. Viņš gluži kristīgi sprieda, ka tā uzreiz sagūstīt veselu brigādi, kā bija lielījies, nebūtu pareizi attiecībā pret draugu Dritvaikociņu, kas taču tomēr dienesta pakāpē vecāks.

«Lai viņš ņem brigādi, — vai man žēl!» Drosmiņš murmināja.

Tai brīdī tālumā uzliesmoja gaismas raķete. Tās vājajā blāzmā dižkareivis iesāņus pamanīja kādu baļķa galu un nolēma izmantot to aizsegam. Viņš uzmanīgi rāpās tuvāk, bet kad jau bija ar galvu piedūries baļķim, tas, pretēji visiem dabas likumiem, uzvēlās Drosmiņam virsū un iešņācās:

«Stoi!»

«Nu redz', ka deguns ir labāks par plānu!» Drosmiņš nodomāja un, saķēris baļķi aiz zābakiem, pārmeta kūleni. Stoi saucējs nu bija apakšā, bet dižkareivis tam virsū.

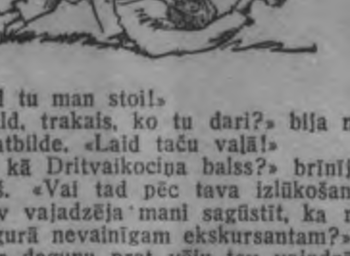

«Tagad tu man stoi!»

«Vilibald, trakais, ko tu dari?» bija negaidīta atbilde. «Laid taču vaļā!»

«Tāda kā Dritvaikociņa balss?» brīnījās Drosmiņš. «Vai tad pēc tava izlūkošanas plāna tev vajadzēja mani sagūstīt, ka rāpies mugurā nevainīgam ekskursantam?»

«Un ar degunu pret vēju tev vajadzēja man līst virsū?»

«Turpmāk turēsimies viens otra ēnā!»

«Še pieci!»

Draugi rāpās tuvāk ienaidnieka pozicijām.

«Dzeloņstiepļu žogs!» pavēstīja Drosmiņš.

«Man ir dzirkles, laid mani!»

«Man ir korķu viļķis, es varētu izraut stabus, bet manis dēļ — griez vien!»

Kaprālis izgrieza eju, bet dižkareivis pa to ielīda, piekodinādams:

«Tev ir mašīnpistole, tu mani segsi ar spēcīgu viesuļuguni, ja būs vajadzīgs!»

Drosmiņš kā ēna pierāpās pie satiksmes ejas malas un gaidīja. Šur tur ietarkšējās pa īsai patšautenes kārtai. Pa retam kaut kur uzliesmoja gaismas raķete. Drosmiņš gaidīja, turēdams rokā virvi. Un tad pavērās bunkura durvis, un satiksmes ejā parādījās pelēks stāvs. Kad tas pievirzījās vajadzīgajā tuvumā, gaisā nošņāca virve, un Drosmiņš sāka vilkt kaut ko ļoti ķepurīgu. Nebija neviena kliedziena, jo cilpa bija gadījusies boļševikam taisni ap kaklu.

«Te viņš ir!« pēc brītiņa Drosmiņš ziņoja Dritvaikociņam. «Kad tik nu nebūtu aizžņaudzis dziesmu pavisam.»

Abi draugi vilka gūstekni, cik ātri vien varēdami, uz savu pusi. Kad bija jau laimīgi pusceļā, Drosmiņš teica:

«Pagaidi, varbūt viņam nenāktu par ļaunu mākslīgā elpošana? Es nesaprotu, kādēļ viņš nekliedz un nepretojas!»

Viņi sāka cilāt gūstekņa rokas kā slīkonim, un pēc laika tiešām atskanēja bēdīgs kliedziens.

«Viss kārtībā! Kurlmēms viņš nav.»

Komandiera bunkurā Dritvaikociņš piegrūda draugam un pačukstēja:

«Kaunies, Vilibald, tu taču esi meitu mednieks!»

Tā bija: Drosmiņš bija sagūstījis plintnieci.

«Tpi, to kaunu!» vēlāk viņš spļaudījās. «Ja rotnieks būtu ļāvis, nudien būtu vedis apmainīt pret kādu vīrieša cilvēku. Viņai varbūt bija satikšanās ar politruku norunāta vai kas, bet es tāds neskuvies tumsā izjaucu visu grafiku!»

Kārlis Krūmājs

Mēs smejamies

Pēterītis ierodas skolā ar nokavēšanos un atvainojas skolotājam šādiem vārdiem:

«Mans tēvs liek jūs sveicināt un lai jūs atvainotot, bet stārķis pagājušo nakti man atnesis brālīti.»

«Nu, labi, labi,» saka skolotājs. «Bet tad jau stārķis būs iekodis tavai mājei kājā, un viņa guļ uz gultas?»

«Nē, skolotāja kungs,» paskaidro Pēterītis, «mātei nav vaļas gulēt uz gultas, tāpēc mana vecākā māsa viņas vietā nolikās gultā.»

•

Dižkareivim Buntem ļoti patika Marija:

«Kļūstiet mana sieva, Marijas jaunkundz!»

«Tad paprasiet vispirms savam virsseržantam!»

«Kā? Virsseržantam?... Kāda tad tam daļa?»

«Nu, viņš taču ir mans tēvs!»

•

Kareivis Tinte, privātā dzīvē provizors, jau pašā dienesta sākumā prasa atvaļinājumu.

«Atvaļinājumu, — kas tad tas?» norūc virsseržants. «Jūs taču esat mācīts cilvēks, droši vien esat lasījuši Homera Trojas karu — vai tur maz kādā vietā pieminēts atvaļinājums? Un šis karš pie tam ilga veselus desmit gadus!»

•

«Kas zina, kas ir mūmijas?» jautā skolotājs.

«Iemarinēti karaļi», prātīgi atbild mazā Mārīte.

•

«Oskar, vai neiesim uz kino?»

«Uz kino? Kādēļ? Ejam taču labāk manā dzīvoklī. Tur mēs arī varam aptumšot logus, izdzēst elektrību un turklāt justies pavisam netraucēti!»

•

Lielo trumpotāju Strumpīti krogā pie kāršu galda ķer trieka. Strumpīša draugu — pārējo trumpmaņu pulks uzdod Godiķīim paziņot šo vēsti labi saudzīgi Strumpīša atraitnei. Bet — cik vien saudzīgi iespējams!

Godiķis ierodas pie Strumpīša kundzes un teic:

«Klausieties, Strumpīša kundze, jūsu vīrs sēž krogā, dzer kā kamielis, nospēlē uz kārtīm savu naudu un turklāt knakstās ar apkalpotāju!»

Strumpīša kundze sašutusi un nikna kā fūrija, vēl daudz niknāka nekā parasti:

«Kaut velns parautu to veco žūpu! Kaut viņu trieka ķertu!»

Nu kundzes valodā mānīgi iesprūk Godiķis, priecīgs, ka tik labi var veikt savu delikāto uzdevumu:

«Ir jau darīts, kundze, ir jau darīts!»

•

Ārsts pacientu rūpīgi pārbaudījis un krata savu mīcīto galvu: «Ziniet, ja jūs vēl ilgi turpināsat tā dzīvot, tad jūs vis ilgi vairs nedzīvosat!»

•

«Patiesi, Glodenes kundze, man liels brīnums, ka jūsu vīrs atmetis smēķēšanu. Lai to izdarītu, taču vajadzīgs ārkārtīgs gribas spēks.»

«Jā, ārsta kungs, un man tāds arī ir.»

•

«Zini, Pēter, es pazīstu cilvēku, kas ar vienu roku spēj noturēt lēni ejošu vilcienu.»

«Nu, nu, nevajaga jau liet čugunu!»

«Kas par čugunu? Tas ir lokomotīves vadītājs.»

•

«Vai tu, tēt, esi dusmīgs par to, ka Ēriks vakar vakarā drusku ilgāk uzkavējās pie manis?»

«Mm, mm, vispārīgi nē, bet kāpēc gan viņam promejot jāpievāc mana rīta avīze?»

•

Jaunā un skaistā Grunduļa kundze jau vairāk nekā gadu ir atraitnes kārtā. Visus radu un draudzeņu mēģinājumus viņu apprecināt Grunduļa kundze noraidījusi, no visiem bildinājumiem pratusi izvairīties.

«Kādēļ lai es precos, es tiešām nesaprotu?» paskaidro daiļā kundze, «man taču ir suns un kaķis.»

«Bet suns un kaķis taču nevar atvietot vīru!» draugi apstrīd.

«Turklāt vēl ļoti labi atvieto,» izskaidro kundze, «suns visu dienu rūc, un kaķis caurām naktīm dzīvo ārpus mājas.»

ANDRĒJS IRBE

Uz rīta pusi

Ikkatrs dzimtenes koks var dziedāt dziesmu par tautas likteņiem gadu ritumā. Un koki dzied... Klausieties, kā šalc dzimtenes meži, kā san birztalas, un jūs dzirdēsit teikas par maziem un lieliem, kas dzīvoja un mira, lai tautas mūža ceļš ritētu saulei un gaismai pretim.

Mežs. Pilns drūma baiguma un noslēpumainām šalkām tas slaidā lokā izliecas uz abām pusēm, ietverdams māju puduļus. Augstu paceļas egļu slaidās galotnes, kā tiekdamās debesu dzidrumā. Putnu dziesmās trīc pazares, un ogu mētras kā zaļa sega izplēšas zem vareno koku zariem.

Alnis sēd uz celma. Viņš redz — sīka skudriņa nes egļu skuju, svarīgu būvkoku savai celtnei. Lēni tā virzas uz priekšu, bet ceļa mērķim aizvien tuvāk.

Šautene guļ Aļņa rokās. Šis aukstais nāves ierocis ir kļuvis viņa krietnākais draugs, slēpts un glabāts no atdošanas. Un tagad, mežā, tas ir vienīgais, kam viņš uzticas. Tas nerunā lieki, bet runās tad, kad vajadzēs, un runās asi un bargi.

Alnis sēd un domā. Viņā bargā dienā aizveda viņa tuviniekus. Veiklība viņu pašu glāba, bet cik ilgi viņam būs lemts mežā nodzīvot, to viņš nezina. Un tomēr krūtīs kvēlo ar spēku grūž zarus. Arī Alnis sāk smaidīt:

«Kas tad nu, vai nav par strauju?»

Viņa pieliecās cieši, cieši klāt Aļņa sejai. Viņš jūt viņas elpu savos matos. Lija čukst:

«Atbrīvošans stunda situsi!»

Prieka vilnis sagrābj Alni. Viņš nejautā, kas noticis, viss ir tik sengaidīts un saprotams. Ak, līksme, līksme — brīvība! Un Alnis apkampj Liju un noskūpsta to — tieši uz lūpām. Tā izraujas no viņa roku tvēriena.

«Esi mierīgs, trakais!» viņa elsojot runā. «Vēl jau paies laiciņš. Bet cik nu vairs, tad — brīvi, brīvi!

Tad pēkšņi Lijas jautrais skatiens nozūd:

«Organizējot kara tribunālus. Es vairs nevarēšu šurp nākt. Spiegi pilnas malas.»

«Bet kas īsti noticis?» beidzot vaicā Alnis. «Es jau vēl nekā skaidri nezinu.»

«Šorīt vācu karaspēks pārgājis Padomijas robežu.»

Aļņa sirds pukst līksmē, bet līdzi aužas sēras pēc aizvestajiem tuviniekiem. Tiem nebūs lemts redzēt brīvības saules lēktu Latvijā.

— — — —

Ir novakars. Saule tuvojas rietam

kāda ziņa: naids ilgi nevaldīs! Asiņu tvaiki nosmacēs tos, kas liek šīm asinīm līt!

Šalc koki. Smagi dvašo mitrā meža zeme. Paldies jums, zaļie meži, par labo mājokli, kad citur valda asiņu pirts tveice. Jūsu vēsums dod spēku, jūsu zaļums liek ticēt — atbrīvošana nāks!

Klusi iečabas sūnas, brīkš lūztošs zariņš. No domām iztraucēts, Alnis strauji paceļ galvu. Nekā nav. Bet tad atkal čab soļi, bet šos soļus Alnis pazīst. Tur nāk drošā meitene Lija. Jau veselu nedēļu tā paslepus piegādā Alnim uzturu. Ak, cik garšīgs ir šis mīļu roku gatavots ēdiens! Cik jauki smaržo silta, tikko cepta maize! Un vēl tagad, meža vientulībā...

Tur jau viņa nāk. Kāds mīļums plūst no šīs būtnes!

«Sveiks, Alni!»

Viņš sirsnīgi satver tās mīļo roku. Attinas sainītis, un sūnās izripo svaiga maize.

«Paldies, mīļā nesēja!»

«Alni, varbūt tu drīz varēsi nākt laukā no meža,» meitenes acis iemirdzas. «Runā, ka sākšoties karš.»

«Tā!» nu arī Alnim sirds pukst straujāk. Brīve! Cik jauki tas skan! Viņš kož rupjo maizi, no kuras strāvo zemes spēks. Viņš būs atkal cilvēks, dzīvos dzīvo vidū! Alnis uzlūko Liju.

«Kas šodien par dienu?»

«Sestdiena,» smaids pārlido Lijas seju.

«Esi pat dienu skaitu aizmirsis, mežulis mans!»

Sestdiena! Cik jauki agrāk bija sestdienu vakari, kad pirtiņa kūpēja, vēji norima un rietumos sārtojas mākoņu strēles. Nu taču tā atkal būs, — drīz, drīz. Un roka satver Lijas pirkstus: «Sestdiena, Lija... Sestdiena!»

— — — —

Otrā dienā Lija nāk kā parasts. Viņas seja smaida, acīs mirdz cerība un prieks. Jautrais sveiciens skan gandrīz par skaļu. Nākot viņa un zeltī koku galotnes. Alnis un Lija kāpj kalnā, kas paceļas pāri koku galotnēm. Sāņus pastumti, nolīgojas koku zari, kājas grimst sūnās. Zilais debesu jums ir pilns zeltainas saules gaismas. Abiem sirdis pukst viegli, viegli.

Kalnam visapkārt tālu plešas egļu un priežu druva. Tālumā svinīgā mierā dus Aļņa un Lijas māju puduļi. Viņi ir viena līduma bērni, sen tēvu tēvi šeit nolīstā mežā iekopuši viņu druvas. Kā tās varēja atņemt?

Pašā kalngalā augsta egle kā spītēdama ceļ savu zaļumu debesīs. Tā saredz tālu pāri meža zaļajam lokam. Lija klusēdama izņem uz krūtīm paslēptu vīstokli un atraisa to. Zālē izritinājas sarkanbaltsarkans karogs... Ilgi tas glabāts un slēpts no nodevīgām acīm, tagad tam atkal būs pacelties slavā un godā. Ātri Alnis to piestiprina kārts galā, tad rāpjas eglē.

Beidzot karogs lepni paceļas pāri mežam, pāri kalnam, pāri visai latvju zemei, aicinādams un saukdams.

Viegls vējiņš planda karogu, bet zem egles stāv divi cilvēki, kuru sirdīs ir mīla pret dzimteni.

«Uz redzēšanos!» viņš saka atvadoties.

— — — —

Sabrukums!

Bēgļu rindas traucas projām no latvju zemes. Šosejas, ceļi pilni; bēgļi traucas kājām un braukšus. Projām, projām!

Bet sarkanbaltsarkanais karogs lepni pland kalna galā, augstajā eglē.

Alnis jau uzdrošinās aiziet līdz meža malai un pa zaru spraugām vēro bēgļus. Apvaldīts prieks strāvo viņā.

Bet... kas tas?!

Ass, izmisuma pilns kliedziens atskan no druvu puses. Alnis redz, ka čekistu pulciņš zilsarkanās cepurēs vajā kādu meiteni. Viņa bēg... Tās baltais stāvs ātri traucas uz priekšu...

Tā ir Lija, kas bēg..!

Šausmas pārņem Alni un bezgalīgs žēlums.

Viņš metas pa grāvi uz čekistu pusi. Šausmīgi ausīs griežas Lijas izmisuma kliedzieni. Ātrāk, ātrāk! Šauteni cieši sažņaudzis saujā, Alnis krūmu aizsegā ātri tuvojas. Nu vairs tikai nepilni simts metru, bet aizsegs beidzas. Alnis nometas guļus un satver stingri šauteni. Viņš redz — milzīga auguma čekists sagrābis Liju aiz rokām. Turpat vēl četri citi.

Alnis liek šauteni pie pleca: «Runā nu, mans dārgais draugs! Klusēšanas laiks beidzies!»

Trach, trach! noskan divi šāvieni. Lodes svilpodamas pārskrien klajumu, un čekista stāvs nogāžas. Lija mirkli sastingst, tad iekliedzas un skrien uz meža pusi. Čekisti metas pakaļ. Trach! atkal viens guļ zālē. Roka ciešāk sažņaudz šuteni.

Skrej, manu meiten, skrej! Tu būsi glābta! Trach! Tagad nekļūdīties! Vēl viena lode... Trach Atkal viens noveļas... Nu steigšus pielādēt!

Čekists metas uz Aļņa pusi. Viņš redz, ka no otras puses skrien vēl vesels pulciņš, to vidū daži privātā tērpā. Šautene pielādēta, bet priekšējie jau klāt. Alnis izšauj, vienreiz, otrreiz... Lodes neķer!.. Pāri aizšalc čekistu ložu krusa. Lija, vai esi glābta? Un nu kājām vaļu! Alnis vēl pāris reižu izšauj; daži krīt. Nu viņš skrien: gar seju sitas krūmu zari; saule lēc, liela un mirdzoša, staru apņemta. Tuvāk nāk mežs. Bet ap Alni spindz lodes.

Ass sirsenis iedzeļ kājā, tā notirpst. Nekas, jāiztur! Zābakā plūst asinis. Bet mežs jau tepat. Ak, atkal viens sirsenis, un taisni mugurā... Kas tas? Cinis... zeme griežas... Lija... tu brīva?

Alnis smagi noveļas pār cini. Vēl pāri sīc lodes, tad apklust. Pusnemaņā Alnis jūt: smaržo zāle, saule kāpj augstāk, pār muguru tek silts strautiņš, un viņam top tik labi...

Tad noskan soļi un rupja roka parauj Alni sēdus. Kāds kaut ko bļauj. Alnis galīgi nezaudē samaņu, tikai kāja un mugura nejauki sāp. Viņu nostāda pie balta bērza.

Cik jauki smaržo bērza lapiņas. Jā, cik sen, kad bija Līgo svētki. Visa dzīve aizslīd garām, laime un nelaime, cerību uzplaukums un... gals...

Alnim tuvojas daži privātie. Tie runā latviski. Pret savu gribu Alnis izdveš:

«Palīdziet!»

Rupji smiekli ir atbilde. Kāds grūž dūri pie sejas.

Alni, saņemies! Viņš izstiepjas taisns. Rokas tam sasietas uz muguras, mugura mitra no asinīm. Viņš ir piesiets pie bērza. Savācis pēdējos spēkus, Alnis sauc:

«Jūs, nodevēji! Asinis atriebsies... Ticiet man, dzīvi jūs no šejienes... neaiziesiet!...»

Tad Aļņa spēki ir galā. Viņš gurst, piemiedz acis... Cik jauka šorīt saule!...

Kā miegā viņš dzird augstu gaisā kaut ko zuzam. Zuzēšana pieņemas skaļumā. Alnis vēl dzird kādu sakām: «Eto naša». Tad nosprakš šāviens, un Alnis sabrūk dzimtenes zālē. Pār viņu kā svētu gaismu lej baltais koks — bērzs.

Nav vēl šāviena atbalsis izskanējušas, kad gaisā kaut kas iešņācas, it kā milzu pātaga kristu pār nodevējiem un apspiedējiem. Seko pērkonīgs sprādziens, otrs, trešais, vēl... un vēl. Krievi metas kur kurais, zilsarkanās cepures ieveļas grāvī.

Uzbrukums vērsts pret gājiena kolonnu pāri uz šosejas, bet viena bumba sprāgst tepat mežmalā... Vīri vairs neceļas... Kad dūmu un putekļu mākonis, rīta vējiņa dzīts, sāk izklīst, Alnis guļ kluss, izdzisušām acīm, pievērsies debesīm, kur izgaist lidaparātu dziesma. Viņš raugās debesīs, kur mirdz jauna saule, brīves ilgu piepildījums. Alnis guļ uz tās zemes, kuru viņš tā mīlēja, Un klusi pār viņu smaržo baltais bērzs...

— — — —

Pašā kalna galotnē, cieši piespiedusies varenās egles stumbram, stāv meitene. Viņas skats lēni klīst pār zaļo galotņu drūzmu. Tālumā dun, tur izšķiras nākotnes likteņi. Lijas ausis dzird, ka vasaras vēji sanot pārlido kalnu, brīdi aizķerdamies egles zaļajos zaros, un asaras birst no Lijas zilajām acīm. Meitene tās neslauka un asaras iesūcas zemē, kas tā jau ir asiņu un asaru piesūkusies. Viņa zina, vairs tai Alni neredzēt. Krūtīs tāds tukšums... Grības raudāt. Ak, asaras nelīdz vairs... Viņi cerēja uz laimīgu dzīvi, bet...

Bet rietumu vējš, nesdams līdzi kaujas dunoņu un atbrīvotās tautas līksmi, klusi čukst: «Viens ir miris, bet miljoni dzīvos...» Un pāri visiem mežam, druvām, upes zilajiem līčiem un birztalu saulainajam zaļumam augstu zilajā plašumā, saules staru vīts, plīvo sarkanbaltsarkanais karogs.

Teodors Tomsons

Raganu kalna balāde

Diena diena, ļauna diena, kas to
sauca?
Posta krauklis pāri skrēja, nāvi
krauca.

Sniegi sniga, putināja.
Ļauna vara pāri spēku sirot nāca,
Jaušot baigu jodu nakti, meži krāca,
Div bāliņi karā jāja.
Vizinies vizinies, saule, vizinies
Raganu kalnā!

Grūtu dienu, vaidu nakti negulēju,
Dziļu naidu, melnu naidu sirdī sēju.
Melna čūska miltus mala,
Gudras zintis Laimu sauca,
nesasauca,
Apkārt kalnu, pāri purvu vilki
kauca,
Tumšā grima debess mala.
Vizinies vizinies, saule, vizinies
Raganu kalnā!

Agru rītu zīle nesa vēsti nauju,
Šķinda šķēpi, gura vīri grūtu kauju,
Sniegi sniga, putināja.
Diena diena, ļauna diena, kas to
sauca?
Posta krauklis pāri skrēja, gaisos
krauca —
Varoņi tur nāvē gāja.
Vizinies vizinies, saule, vizinies
Raganu kalnā!

Modās kaujai zvaigžņu pulki, miglu
trauca,
Kara bungas, kara taures cīņā
sauca.
Melna čūska ilgi mala.
Sirdi slēdza akmenēi kara auka,
Treju nakšu puteņos tur uz lauka.
Cēlās zeltā debess mala.
Vizinies vizinies, saule, vizinies
Raganu kalnā!

Marta Zariņa

Aizvestajam draugam

Plūkt ar tevi ziedus līču pļavā
Vēlētos tik vienu reizi vēl,
Dzirdēt lakstīgalas dziesmu gravā,
Vērot saulrietā, kā magoņdārzs
man kvēl.

Gāju putni aizgāja un nāca,
Dzimtenē tak atgriezties ir prieks!
Bet neviens tie tevi nepanāca,
Mīļais, tālais, klusais ceļinieks.

Tagad tikai vējos lieku sveikas,
Kas no vakariem uz rītiem iet, —
Tie tev stāstīs dzimtās zemes
teikas,
Teiks, ka tavas zemes druvas zied.

A. Krūka

TRAKĀ JAKTS

Bija gan tas traks gadījums, kāds var atgadīties tikai tumšā rudens naktī, kad ārā kauc auksts vējš un reti krusas graudi kā skrotis grab ēkas pakšos, dragā vēl dažas atlikušās ābeļu lapas un sit negantu rakstu loga rūtīs. Katrā ziņā — traka jakts tā bija.

Istaba bija gaiša, silta un kairīgas smaržas pilna — no visa tā, kas ņirbināja acis, skatoties uz klāto galdu. Galds vai lūza no visādu labumu smaguma, ko apteksne devīgu roku bija sanesusi no pagraba un klēts. Tā bija mājastēva vēlēšanās. Vai tā būtu vēlējusies arī mājasmāte, itin droši nevarēja apgalvot, jo tāds simtprocentīgs galds, cik līdz šim pieredzēts, top uzrīkots tikai sevišķi svinīgos godos, bet viesi bija gluži gadījuma ļaudis. Tie bija motoristi, kas brīvā laikā braukā pa pasauli kā kuģinieki pa jūru, no ostas uz ostu, teiksim no Rīgas uz Raunu, vai no Raunas uz Kandavu, brīžiem iegriežoties mierīgākos ūdeņos atpūsties. Cik reižu arī šai mājai nebija garām braukts! Laists ka šoseja kūp, kamēr aptrūkst benzīna. Šeit pat tuvākā patērētāju biedrībā mašīnas atkal pielietas un atkal braukts nez' kurp, bet šinī namā pat neiedomājuši iegriezties.

Šoreiz nu viņi tomēr bija te. Namamātes nebija mājās, bet vīrieši dažkārt mēdz būt neapdomīgi. Tāds, droši vien, bija arī namatēvs, un kaut arī mielasta dēļ gods kam gods, tomēr par vieglprātību šis dzires svešiem cilvēkiem, namamātei promesot, gan varēja nosaukt. Viss tas — pārdota auto dēļ. Ieinteresētajām pusēm darījums šķita izdevīgs, bet pārējie, saimnieka kaimiņš un es, bijām priecīgi līdz ar viņiem. Priekiem, likās, nebūs beigu, un mēs vienmēr atsākām no gala; kā teikt, — nodzēš krustus no sienas un sāk vilkt no jauna, bet tad...

Patiesībā viss notikums nu tikai iesākās — ar tālruņa zvanu no kaimiņu mājām, pāris kilometru attālumā: pagalmā ieklīduši laupītāji un novērojot māju jau ilgāku laiku. Elektriskā spuldze pagalmā tos laikam atbaidot, bet viens stāvot postenī, droši vien, gaidīdams izdevīgu brīdi, lai varētu ielauzties namā. Pašas sievietes vien esot mājās un tādēļ galīgi izbijušās.

«Nu tikai steidzīgi! Vienu šeit jau nesen nosita. Kas brauks līdzi?»

«Jā, kas te ko vaicāt? Tikai namatēvam jāpaliek un jādežūrē, jo viņš ir ārsts, un katrs savā vietā. No mums, laupītāju medniekiem, pats nadzīgākais bija pats mazākais — auto pārdevējs. Ātri viņš piepildīja mēteļa kabatas ar tukšām alus pudelēm un, cieši sakampis rokā mašīnas bīdatslēgu, jau metās ārā nakts melnumā. Tur pie sienas gaidīja kaimiņa motocikls. Ar vienu kājas spērienu kaimiņš iedarbināja mašīnu, ieleca seglos un drāzās lejup no pagalma uzkalniņa uz ceļa. Tur motocikls iestiga dubļos. Blakus vāgi ievēlās nadzīgais, bet es atgriezos uz nama kāpnēm, jo trīs tik sliktā ceļā bijām par daudz.

Ceļš bija tāds, ka šķita — tikai pa gaisu vēl kur varēja tikt un tad arī vienīgi vētras virzienā. Tomēr lauciniekiem pienākas atzinība kā veikliem braucējiem, kas bez bailēm palaiž pa šauru taciņu tikai dažas collas no stāvas kraujas. To pašu apliecināja šis brauciens ar motociklu pa dubļu jūru. Tas nekas, ka mašīna noslāpa un gaisma nodzisa. Jau nākošajā mirklī motors atkal rūca, un mēs, palikušie, tā rūcienā klausījāmies, kamēr vien vēja brāzmas skaņas nonesa līdz mums.

Atgriezāmies istabā. Mūs gaidīja galds, bet — katrai lietai savs laiks, sava kārta. Tagad tā bija laupītājiem. Mēs novietojāmies pie tālruņa, sākām gaidīt un minēt: ja mašīna izturēs un neieslīdēs grāvī, tad brauciens ilgs tik un tik ilgi; bet ja ceļā gadīsies klizma, ko tad? Un ja nu arī būs aizbraukuši galā, — kas tad? Tā mēs gaidījām, un mūs māca neziņa un nogurums, jo, liekas, bijām pārpūlējušies. Tomēr turējāmies godam, jo mūsu šīvakara biedri taču cīnījās ar laupītājiem...!

Beidzot!... Tālruņa zvans mūs pierāva kājās!

Ārsts gribēja zināt, vai kāds ievainots, viņš bija sagatavojis visu vajadzīgo. Bet klausulē atbildēja ar nepārtrauktiem smiekliem. Nekā nesapratām, bet biedri nekā vairāk nestāstīja, teikdamies tūlīt atgriezties pie mums.

Kad ievadījām istabā abus varoņus, kas tagad paši izskatījās pēc dubļainiem laupītājiem, tie vēl nebeidza smieties. No dziļajām mēteļu kabatām atkal parādījās pirmīt līdzņemtās alus pudeles un bīdatslēga. Pudeles bija veselas, un atslēga arī nebija asiņaina. Kā redzams, šos ieročus nav bijusi vajadzība darbā laist...

«Tā nu gluži nebija,» bramanīgi atbildēja laupītāju ķērēji, bet vairāk arī nekā neizdibinājām, kamēr tie nebija pienācīgi stiprinājušies pēc savām nakts gaitām. Tās, redzams, bija prasījušas patiešām varenu piepūli, jo visu, kas tiem bija priekšā, tie notiesāja ar tīri neticamu ēstgribu.

Kaimiņam pirmam pietika. Nolicis dakšiņu, viņš patētiski izsaucās:

«Lai dzīvo mīla!»

Mēs saskandinājām. Otrs varonis turpināja ēst, un kaimiņš netraucēts sāka:

«Tas ir elles ceļš tur ārā... Mūsu motors slāpa ik pēc desmit metriem. Braucām kā pa sviestu un slidinājāmies no viena grāvja uz otru. Mašīnu stūmām un nesām. Ar dubļiem aplipām paši un motocikls. Beidzot tas viss bija salīpis kopā vienā kamolā, un mums jau likās, ka no šī kamola ārā netiksim un līdz rītam sakaltīsim viengabala bumbā. Bet beidzot kaut kā tikām galā ar mašīnu. Kad bijām izstaipījuši vējā sastingušos locekļus, spriedām: eka tagad trīs šņabjus!

«Prozit!» it kā šo vietu gaidīdams, atsaucās otrs, paēdušais dēkas dalībnieks.

«Prozit!» mēs atsaucāmies un iedzērām pa vienai.

«Nu tikai būs!» rokas berzēdams, intriģēja kaimiņa līdzgaitnieks un izdzēra otro.

«Un bija arī,» turpināja kaimiņš. «Pametuši mašīnu ceļa malā, devāmies uz manām mājām. Māju ugunis jau varēja saskatīt. Kājas grima zemē, ejot pāri arumiem, un krusa nežēlīgi kapāja ausis un deguna galu. Bet mēs gājām glābt mājiniekus — sievietes un bērnus. Mums bija teikts, ka laupītāji glūnot aiz kūts, tātad mājā vajadzēja iekļūt no pretējās puses, caur dārzu. Tā arī izdarījām, un kamēr spuldze spoži apgaismoja pagalmu, pa ēnaino pusi aizkļuvām līdz virtuves durvīm un ielīdām namā. «Šņabi!» bija mūsu pirmais vārds, kuru izdvesām sastingušām lūpām.

«Kur ir laupītāji?» bija nākošais jautājums.

«Tur,» sievieši mūs pieveda pie kāda loga. No tumšās telpas labi varēja saredzēt kūts paksi. Tiešām, tur kāds stāvēja...

«Atļaujiet, — techniska piezīme: prozit!» iebilda biedrs.

«Prozit!» — Un tad es izņēmu no galda revolveru. Sievieši to nebija uzdrošinājušies lietot. — Lai iet vēl viens!»

Kaimiņš patlaban bija autoritāte, un mēs «pirms kaujas» iedzērām vēl vienu.

«Pie pavarda atsildījušies, sakārtojāmies cīņai, un, sievu nopūtu pavadīti, devāmies laukā. Ārā arvien vēl auroja vējš, un uz mājas šindeļu jumta kratījās krusa. Ar lielu līkumu, gar klēti un riju, no pavēja puses tuvojāmies kūts paksim. Mēs nācām no tumsas puses, un bandītiem vajadzēja atrasties mums priekšā, pie mājas.

Neskatoties uz brīža baismīgumu, mēs nemirkām uztraukuma sviedros. Gluži pretēji, mēs sākām stingt. Likās, vējš ar ballēm nebija mērojams, dzi garajām minūtēm, kamēr nekustīgi vērojām kūts melno siluetu. Tad pagājām mazliet sāņus un aiz žagaru kaudzes ieraudzijām kādu stāvam... Bandīts nekustējās, un mēs tāpat. Cik viņu? Kā lai zina. Jānogaida.»

«Brrr!» it kā briesmīgā salā nopurinājās stāstītāja biedrs un klusēdams pielēja sev glāzi.

«Bandīts turpināja stāvēt nekustēdamies, bet mēs neizturējām. Ātri apspriedām kara plānu un, gar žogu zagdamies, pielīdām kūtij klāt. Noskaidrojās, ka mums darīšana tikai ar vienu bandītu — to, kas stāv aiz žagariem. Tātad droši uz priekšu! Tomēr, tik droši nemaz nebija, jo sastingušie locekļi kautiņam nemaz nebija iekustināmi, un šaujamais arī vārgi turējās pusdzīvajā saujā.»

«Es saņēmu abās rokās atslēgu,» stāstā iejaucās otrs un ievilkās plecos, it kā gatavodamies vēzienam.

«Mēs svešajam piegājām gluži klāt. Tas, šķiet, bija pārvērties lāstekā, jo nelikās mūs manām. Tad es taisīju lielu lēcienu un nākošajā mirklī atrados viņa priekšā, izšāvu gaisā un uzsaucu: rokas augšā! Mans «karabiedrs» bija man blakus, un kad bandīts pacēla tikai vienu roku, bet otru paturēja kabatā, biedrs atvēzējās...»

«...un v-vilka v-vienreiz pa galvu!» mēli mežģīdams, iesaucās piemin ētais, arvien vēl plecos ievilcies.

«Nekā neievilka! Es sitienu atturēju: cilvēka seja man likās pazīstama. — Otru roku! — komandēju, jo tā vien likās, ka tanī satverts šaujamais. Izgrūdis nesaprotamu skaņu, vīrs pūlējās izvilkt roku no kabatas. Neizlaizdams no labās bīdatslēgu, mans līdzcīnītājs ar kreiso atbrīvoja vīra roku, kas bija kā sapinusies, kā ieķērusies kabatā. Rokā nebija ieroča un kabatā arī ne.

Sākām pratināt: Kur redzēts, kas tāds par vīru? Vasils, p-puisis tur Aiz-zup-iešos...»

Aizupiešos tiešām biju redzējis tādu puisi. Tas tagad pārsalis vairs savu vārdu nespēja izrunāt.

«Ko šeit meklē?»

«M-marriju, viņai bija jānāk ārā...»

Šeit kaimiņš atvilka elpu:

«Ak, svētā mīla! Jau visu pievakari Vasils te bija kvernējis, sasalis ragā un gaidījis, kad viņa Dulcineja pirms gulēt iešanas iznāks, lai varētu no viņa atvadīties, jo rīt agri tas braucot prom uz savu pusi. Puisis ne jaustin nejauta, ka taisni viņa dēļ Marija šovakar ne par ko nebija ārā dabūjama. Tad nu liku sievai sataisīt abiem uz izbīlēm un atvadīšanos krietnu groku.»

«Tā tas nu bija, un tagad sāksim no jauna!» nobeidza otrs «bandīta» tvarstītājs un izvilkās no saviem pleciem.

«Jā, kas viss nevar notikt tādā vētrainā naktī? Cik trūka, ka viena puiša būtu mazāk, bet viena līka vairāk.»

«Prozit, lai dzīvo motors un mīla!»

«Lai dzīvo Vasils un Marija! Prozit!»

Toreizējo varoņu pēdās

Piemiņas svinību rīkotāju uzdevumā vainagu pie pieminekļa noliek dir. A. Bērziņš
DV uzņ.

Līdz ar pastāvīgo gādību par mūsu tagadējiem frontes karavīriem un viņu piederīgiem arī agrāko pretboļševisma cīnītāju piemiņas godināšana spilgti apliecina latviešu tautas ciešo vienību stāvēt par savas zemes nākotni, vēršoties pret draudīgo austrumu varu. Spilgts apliecinājums tam bija svētdien Slokā notikušās varoņu piemiņas svinības, kur, pulcēdamies ap nesalaužamā cīnītāja kapteiņa Zolta un viņa varonīgo vīru pieminekli, bijušo kauju vietā, latviešu tautas pārstāvji un leģionāru vadītāji svinīgi solījās kļūt lielās liktencīņas dalībnieki un ieročus vai darba rīkus nenolikt, iekāms boļševisms nav galīgi satriekts.

Svētku noskaņa Slokā valdīja jau agrā priekšpusdienā. Goda viesus — Latviešu ϟϟ leģiona ģenerālinspektoru ģen. R. Bangerski, viņa štāba priekšnieku pulkv. A. Plensneru, leģiona pulku komandierus pulkv. V. Skaistlauku un pulkv. V. Janumu, iekšlietu ģenerāldirektora ģen. O. Dankera pārstāvi, viņa pirmo palīgu pltn. P. Pommeru un citus sagaidīja svētku organizācijas komitēja ar tās priekšsēdētāju Baltijas cellulozas fabrikas direktoru A. Bērziņu priekšgalā. Pēcpusdienā viesi kopā ar Slokas jaunātni un organizācijas dalībniekiem devās gājienā uz kapt. Zolta un viņa līdzcīnītāju kauju un nāves vietu Kaugurciema kāpās.

Ģen. O. Dankera apsveikuma rakstu nolasīja pulkv. A. Plensners. Tanī iekšlietu ģenerāldirektors atgādina, ka tagad ir vietā atmiņā atsaukt dienas, kad ausa mūsu brīvības rīts un visus, kas, sevi ziedojot, lika piepildīties tautas ilgām un cerībām. Kapteiņa Zolta un viņa varonīgo vīru cēlā piemērā mums jāsmeļas spēki un apņemšanās, lai vairs nekad neietu bojā svētais mantojums, ko viņi, aizejot aizsaulē, mums atstājuši.

Svinīgajā svētbrīdī, ko pie pieminekļa vadīja mūsu karavīru māc. A. Liepiņš, dziedāja arī vīru koris K. Medņa vadībā un spēlēja Rīgas apriņķa policijas tauru orķestris dirig. pltn. J. Rābes vadībā. Noliekot pieminekļa pakājē vainagu, ģen. R. Bangerskis teica: «Gadu simteņi un cilvēku paaudzes aiziet nebūtībā, bet latviešu varoņu darbi tautai paliks mūžu mūžos. Kapt. Zoltu viņa bij. rotas cīnītāju vārdā godināja un no kara invalidiem piemiņas vainagu nolika Rūd. Jaunzems, piemiņas dienas organizācijas komitejas vārdā — dir. A. Bērziņš, bet no LJO un Cēsu pulka skolnieku rotas — kapt. A. Mateass. Svinību dalībnieku vidū bija arī kapteiņa Zolta meitas Tāla un Maiņa, kā arī dēla — tagadējā leģionāra — Pētera līgava.

Pievakarē cellulozas fabrikas lielajā zālē notika svētku koncerts, kurā latviešu komponistu darbus atskaņoja L. Garuta, H. Lūse, M. Brechmane-Štengele, A. Kaktiņš, vīru koris «Dziedonis» un Rīgas ap. policijas tauru orķestris. Koncertā bija klāt arī Latviešu ϟϟ divīzijas komandieris — ϟϟ brigādes vadītājs ģenerālmajors grāfs fon Piklers-Burghauzs ar sava štāba priekšnieku šturmbannfīreru Knēbeli un citiem vācu bruņoto spēku virsniekiem.

«Neviena vara pasaulē nav nesusi sev līdzi tik daudz asiņu, lāstu un asaru, kā lieliniecisms, kas, kamēr vien tas austrumos pastāvēs, apdraudēs visas Eiropas tautas, bet pirmā kārtā tās, kas dzīvo padomijas kaimiņos,» klausītājiem uzsvēra piemiņas svinību protektors ģen. R. Bangerskis. Starp šīm visvairāk apdraudētām tautām esam arī mēs, latvieši.» Atgādinājis toreizējo kauju smagumu pret lieliniekiem, kad kapt. Zoltam ar saviem vīriem atlika varoņu uzvara vai nāve durkļu cīņā, ģenerālinspektors turpināja: «Mums jādara viss, lai šo kritušo varoņu upuri iegūtu savu pilnīgo nozīmīgumu, lai no jauna iesāktā cīņa vainagotos ar lieliniecisma pilnīgu satriekšanu un mūsu tautas atbrīvošanu no šīm briesmām uz visiem laikiem. Šim uzdevumam cīnījušies un cīnās mūsu brīvprātīgo bataljoni, šim uzdevumam tagad noorganizējas un ar daļu savu vīru jau dodas kaujās Latviešu ϟϟ leģions. Lielā cīņa, kas norit austrumos, ik dienas rada jaunus varoņus. Daudzu latvju cīnītāju krūtis jau grezno augstākā militārā godzīme — Dzelzskrusts. Daudzi ar savām dzīvībām jau apliecinājuši, cik dārga viņiem bijusi sava zeme un tauta».

Sveicot kapt. Zolta piemiņas dienas svinību protektoru, dir. A. Bērziņš Slokas, Ķemeru, Rīgas jūrmalas pilsētas un Salas pagasta iedzīvotāju vārdā nodeva ģen. R. Bangerskim atceres adresi.

B. V.

Frontes teātris Jelgavā

Turpinot savas turnejas pie latviešu frontes cīnītājiem, organizācijas komitejas frontes teātris aizvadītajā nedēļā ieradās ϟϟ lazaretē Jelgavā, lai iepriecinātu ievainotos ar deju, mūziku, dziesmām, humoru.

Dailes teātra aktiere Lija Gailīte ar savu stāstījumu klausītājus domās aizvilināja jūrmalā, bet spānisku temperamentu rampas gaismā rādīja M. Ancāne, sniedzot spāņu dejas. Mākslinieciskos priekšnesumos vēl piedalījās vijolnieks V. Kozlovskis, ksilofonists Kalnājs, dziedone L. Rameika un pianists Eižens Freimanis.

Dažas dienas vēlāk teātris sniedza priekšnesumus latviešu leģionam zenītnieku baterijas apmācību noslēgumā. Šeit priekšnesumu izpildītāju starpā bija arī karavīru iecienītā «Tēvija».

Latvieša un vīra godam

DV arch.

Atceroties Jāni Pilāpu, nāk prātā neliela auguma vīrs, pāri pusmūžam, ar atklātu un godīgu latvieša seju. Viņš savā darbā bija kustīgs kā ūdenszāle, un te viņu varēja sastapt Rēzeknē, kur viņš darbojās par inspektoru skolotāju institūtā, te atkal Rīgā, kur to saistīja amata pienākumi Rakstu un mākslas kamerā, paidagoģisku jautājumu kārtošana Izglītības ministrijā un valodniecības lietas filologu sapulcēs.

Filoloģija bija viņa sirdslieta. Neskatoties uz sirmajiem matiem un garo gadu rindu, viņš ar jaunekļa entuziasmu turpināja tālāk izglītību, beigdams Latvijas universitātes fililoģijas un filozofijas fakultāti. Iedzimtās metodiķa dāvanas un valodas intuicija tam paškīra ceļu turpmākajā darbā. Viņa spējas un zināšanas atrada atsaucīgu atbalsi arī Izglītības ministrijā, kur to aicināja piedalīties skolu grāmatu vērtēšanas komisijas sēdēs. Rakstu un mākslas kameras tautas gara mantu vākšanas sekcija, kur tas strādāja līdzi, pamudināja jo plašās aprindās interesi par folkloru, un Pilāpa nopelns tas, ka no pazušanas tika paglābts vesels žūksnis tautas gara mantu variantu, ko savā laikā nodeva Latviešu folkloras krātuvei. Tie pa lielākai daļai bija varianti no Latgales, kurā atradās arī Latgales dziesmusvētku dalībnieku savāktais un dižais tautas dziesmu krājums.

J. Pilāps, boļševikiem iebrūkot mūsu zemē, tūlīt saprata, ka sadarbība ar austrumu despotiem būs ļoti grūta. To apliecināja tās pirmās padomju karaspēka kolonnas, kas, virzīdamās cauri Rēzeknei uz Rīgu, neiztika bez incidentiem ar turienes iedzīvotājiem. Ļaužu prātus kūdīja žīdu bari, kas, uzgavilēdami ienākušajiem sarkanarmiešiem, sāka jaukt kārtību visās vietās un lietās.

Kā Pilāpa nojauta bijusi pareiza, to rādīja tālākie notikumi. Kā uz burvja mājiena, sākot darbu čekai un izpildu komitejām, tūlīt sajuta vajāšanu sabiedrībā plaši pazīstamas personas no inteliģences un gara darbinieku aprindām. Tika noplēsti un netīrām kājām samīdīti visi tie simboli, kas bija mūsu patstāvības gadu svētums un liecināja par cīņām pret boļševismu. Šim ordām līdzi nāca daudz briesmīgāks terrors nekā 1919. gadā.

Liktenim labpaticies, ka abus boļševiku iebrukumus mūsu zemē pieredzēja Pilāps. Pirmajā reizē to skatām kā dūšīgu virsnieku ar ieroci rokā cīnoties pret bargo varu. Viņa nelokāmais latviešu vīra gars daudzajās kaujās ir apbrīnojams. Tas līdzi aizrauj arī padotos. Sveikā iziedams cauri kara ugunīm, viņš skata miegā savu dzimteni, zinādams tikai vienu, ka tai jākalpo ar visiem spēkiem, par visu vairāk pasaulē. Jākalpo un jātur nomods, lai neatgrieztos vairs tā diena, kad austrumu sirotāji lauztos atpakaļ.

Un tomēr tā pienāca. Pienāca tā, kā nebija gaidīts. Pilāpa rokās vairs neredzēja ieroci. Tas bija nolikts. Aiztecējušie gadi tam bija novilkuši cīnītāja tērpu un uzmetuši uz pleciem zinātnes kalpa mantiju. Tomēr viņa sirdī dega naids tikpat kvēls kā agrāk, uzlūkojot ienīsto ienaidnieku. Bet — lomas bija mainītas. Nācās tikai izturēt.

J. Pilāpu no inspektora amata atbrīvoja jau 1940. g. vasarā. Nāca rudens, sākās jauns skolu mācības gads, bet nākotnes izredžu nekādu. Kā slogs gūlās uz pleciem rūpes par ģimeni. Ko darīt? Kur ņemt atbalstu?

Kādu dienu Pilāps dodas uz Rīgu izrunāties par šīm lietām izglītības komisāriātā pie jaunajām vadītājām personām. To saņem bijušais skolēns no Jelgavas skolotāju institūta laikiem, tagad tautas komisāra vietnieks Jansons. Pēdējais, apzinādamies savu pārākumu, strupi atcērt — neesmu vēl aizmirsis, ka jūs Jelgavas laikos plēsāt no sienām uzlīmētās boļševiku proklamācijas. Tātad tik tālu gan! Audience ir īsa. Beidzot, kā nabaga žēlastību dodams, Jansons atļauj Pilāpam darboties Rēzeknes komercskolā, piešķirdams tam nenozīmīgu skolotāja vietu.

Tā pienāk 1941. gada jūnija beigas. Daugavpils un Rīga jau kritusi vācu rokās, un Rēzekni kapā neganta bumbu krusa. Ar izmisušiem spēkiem boļševiki turās vēl pretī, bet tas vairs nelīdz. Partijas dižvīri jau atstājuši pilsētu. Tur palikušie militārie spēki, kas sedza atkāpšanās ceļu un komplektējās no čekistiem un milīčiem, terrorizē civīliedzīvotājus. Tie izdod veselu virkni drakonisku noteikumu, kas paredz nāves sodu katram, uz kuru krīt pat vismazākās aizdomas par pretkomūnistisku nostāju. Apšaudīšanās laikā nedrīkst atvērt logus, nedrīkst rādīties uz ielas, nedrīkst...

Lūk, šādā reizē J. Pilāps ar ģimeni dodas uz netālu esošajām lauku mājām pie kāda sava drauga. Aizkļūšana laimējas, bet pats baigais, ko vēl neapjauš neviens, ir priekšā. Mājās naktī ielaužas milīči un vaicā pēc bij. apriņķa veterinārārsta Jūrmalieša. Tas ir turpat. Dabūdami to rokā, milīči tūdaļ aiztur arī pārējos vīriešus, noprasīdami: Vai kāds nav bij. Latvijas armijas virsnieks? Atsaucas Pilāps, kā drošs vīrs, kam nav ko slēpties. To tūdaļ arestē un par viņa tālākajām gaitām nav ziņu.

Vācu karaspēkam atbrīvojot Rēzekni, turienes čekas nodaļā atrok masu kapus. Kādā to stūrī, nedziļi ierušināti zemē, dus vairāki desmiti mocekļu upuri. Viņu starpā uzzīmē arī Jāni Pilāpu. Neģēļi tomēr viņa uzticību tēvuzemei bija likuši samaksāt ar dzīvību.

A. O.

No skolas sola — lauku sētā

Beidzot pārvarēta ziemeļvēja skarbā elpa, un pavasaris gatavojas aiziet, dodot vietu siltajai saules lutekļei — vasarai. Gan vēl brīžiem nokrīt pa vēsai, stindzinošai lietus lāsei, bet raugoties vizmojošos mākoņu pulkos, var droši sacīt — drīz pļavās ziedēs gundegas un pīpenes, un vēsie, veldzējošie upes un ezera viļņi aicinās dienvidū lauku ļaudis noskalot pirmā darba cēliena sviedrus.

Latviešu zemnieka sēta šogad būs pilna jaunu ļaužu. Skaļāk atkal ieskanēsies smiekli un dziesmas. Studējošā un skolu jaunatne turpmākajos mēnešos aizmirsīs biezās, gudrās mācību grāmatas, ķīmijas formulas un logaritmu tabulas, bet to vietā stāsies baltais grābeklis, spožā izkapts un koka slaucene. Šovasar palīdzēt laukiem dodas visi — gan mazie ganiņi, izpalīgi, gan jau pilntiesīgi puiši un meitas. Roku rokā darītais darbs sokas — to zina visi, tāpēc jau priekšlaikus var sacīt, ka rudenī neviens tīrums nepaliks laikā neuzarts, un klētis — šīs mūsu bagātības krātuves — būs pilnas smagiem zelta graudiem.

Sevišķa vērība pašreiz tiek veltīta mūsu frontinieku ģimenēm. Nevien tas, ka šo ģimeņu galvas stājušies tēvuzemes aizstāvju rindās, nostāda tās augstāk par pārējiem dzimtenē palicējiem. Izcili priekšzīmīga ir arī karavīru sievu un bērnu nostāja. Un tagad, kad lauki aicina, kad totālais karš prasa visu roku iesaistīšanos darbā, latvju karavīru jaunās atvases, ne mirkli nešauboties, dodas ārpus skanošās pilsētas lauku rāmajā klusumā.

Netālu no Sudrabkalniņa, ziedošo ābeļu ietverta, stāv māja, kur dzīvo virsleitnanta Maisiņa ģimene. Jau labu gabalu no mājas skan čalas, kas liecina par bērnu pulku. Un tiešām, lielajā dārzā starp ziedošajām tulpēm kā mazi zvirbulēni sastājušies meiteņi un zēni, lai atvadītos no rotaļu biedriem, kas dodas talkā uz laukiem. Aizbraucējas ir virsleitnanta abas meitas — 14 g. v. Liesma un tās jaunākā māsiņa Rasma.

«Kaut gan skaisti būtu palikt ziedu pilnajā dārzā, tomēr pienākums jāpilda,» saka gādīgā māte, vēlreiz noglāstīdama savas mīlules. Liesmai šoruden atvērsies ģimnazijas durvis, bet Rasmai vēl svešs skolas sols. Lielā māsa tādēļ bieži, klavieres spēlējot vai rakstot tētim vēstuli, sastop apbrīnas pilnos māšeles skatus, kas liecina, ka arī mazā gribētu labprāt būt tikpat gudra kā Liesma. Pagaidām gan vēl jāsamierinājas ar lelles Birutas audzināšanu un rotaļām dārzā. Taču ceriņi un tulpes būs arī laukos, bez tam vēl gaidīt gaida mežs, birztalas un pļavas — tā domā Liesma un Rasma. Tādēļ viņas priecīgas, ka pienācis laiks doties projām. Mazliet gan žēl atstāt māmiņu vienu, bet Vidzeme jau nav diezcik tālu, tā kā varbūt pat pēc pāris nedēļām vilciens turp atvizinās arī māti.

Liesma un Rasma atvadās... DV uzņ.

Turpat Pārdaugavā, gan pavisam citā galā, dzīvo latviešu leģionāra Grotusa māsa Ieva. Arī šais mājās ieejot, skats atduras pret lielām, militārā kārtībā sarindotām ceļa somām, jo pēdējās klases ģimnaziste Ieva gatavojas iekļauties strādājošo pulkā laukos. Dūšīgā meiča jau labu laiku līdztekus skolai mācās baleta studijā un augu dienu mājās vingrinās klasisko deju soļi un akrobatikā. Tagad nu pienācis laiks baleta soļus pārmīt pret soļiem tīrumā un pļavā, bet Ieva neskumst: «Vasarā centīšos labi daudz palīdzēt lauku sētā, lai rudenī varētu bez sirdsapziņas pārmetumiem turpināt iemīļotās gaitas skolā un baleta studijā.»

Tā ar savu apņēmību un darba rosmi karavīru dēli un meitas, māsas un brāļi šovasar rāda priekšzīmi jaunatnei, lai līdzētu tur, kur darba rokas visvajadzīgākās. Līdz ar viņiem laukos dosies arī visi citi pilsētu jaunieši, lai mācītos mīlēt un strādāt darbu, kas uztur mūsu tautu un viņas cīnītājus.

Dz. Kociņa

Virsleitnants Visvaldis Juraids

Visu nākamo nedēļu pēc tam, kad šis staltais latviešu virsnieks parādījās redakcijā, manas darba biedrenes atkārtoti apjautājās, kad viņš atkal atnākšot un vai to jau neesot «apķīlājusi» kāda dzimtenes meitene. Tiešām jāpiekrīt, ka nenāksies viegli sameklēt meiču, kas, sastopot stalto un simpatisko ϟϟ formā tērpušos virsleitnantu, varēs palikt vienaldzīga. Un ja tomēr tāda atrastos, tad viņu toties pārvarētu tikai 28 g. vecā, bet jau cīņās rūdītā virsnieka koši skanīgais baritons. To viņš ieguvis pirmos jaunekļa gados Liepājā pie operdziedātāja Gulbja, veidojot un noslīpējot šūpulī līdzdoto skaisto un skanīgo balsi. Viņa kursa biedri no karaskolas laikiem atceras tā gaitas nevien Marsa, bet arī Erosa frontē. Tāds dievu mīlulis ir virsleitnants Visvaldis Juraids.

Pasekojot viņa pēdējo gadu dienesta gaitām, kļūst skaidrs, ka viņš dzimis karavīrs. Vai citādi liktenis būtu iespēlējis viņa rokās vienību, ko neapstrīdami varam dēvēt par kaujas nopelniem bagātāko latviešu rotu. Ne mazāk par 15 viņa vienības vīru apbalvoti ar vācu armijas augstāko varonības zīmi — Dzelzskrustu, to starpā arī pats komandieris.

Varonīgā cīnītāja dzimta sakņojas Aprikos. Pirmo reizi šīs zemes sauli viņš ieraudzījis 1915. gada rudenī. Bēgļu laikos kopā ar vecākiem tam nācies mērot tālus ceļus uz Krieviju. Pēc atgriešanās dzīvojis Liepājā. Juzdams sevišķu interesi par techniskām lietām, iestājies turienes technikumā un pēc elektrotechniskās nodaļas beigšanas strādājis Liepājas radiofonā, piedaloties arī tā pārbūvē un modernizēšanā. Obligātā karadienesta laikā no savas vienības piekomandēts Sakaru bataljonam, kur beidzis instruktoru rotu un virsnieku vietnieku kursus. Iemīļojis karavīru dzīvi, Juraids to nepamet arī vēlāk un iestājas karaskolā, ko kā četrpadsmitais beidz īsi pirms boļševiku ienākšanas un uzņemas vada komandiera pienākumus Smagās artilerijas pulkā. Austrumu karagājienam sākoties, smagā automašīnā kopā ar vairākiem saviem karavīriem izbēdzis no boļševiku territoriālā korpusa Gulbenes nometnes un uzsācis partizāna gaitas. Kopā ar Straupes aizsargiem un citiem mežos sabēgušiem lauksaimniekiem vajājis aizkavējušos un noklīdušos boļševiku pulciņus. Bijis pirmais Lielstraupes komandants. Pēc tam iestājies jaunformējamās latviešu pašaizsardzības vienībās un kopā ar pirmo latviešu kaujas bataljonu izbraucis uz austrumu karalauku. Frontē sabijis vairāk par pusotra gada. Bijis vada komandiera un citos amatos kapt. Mateasa rotā, bet 1943. g. sākumā šīs vienības komandieris.

Visvalda Juraida kareivisko sniegumu vislabāk raksturo tam piešķirtais Dzelzskrusts, kā arī triecienozīme, drošības medaļa un Austrumu ziemas kara nozīme. Dzelzskrusts piešķirts par varonību un izcīlu drosmi, vadot prettriecienā rotu pret iebrucējiem boļševikiem š. g. 19. martā, par ko «Daugavas Vanagos» jau sniegts plašāks kaujas attēlojums. 1942. g. 1. novembrī par kaujas nopelniem paaugstināts virsleitnanta dienesta pakāpē.

Karalauka cīņu biedri — virsnieki un citi karavīri vltn. V. Juraidu raksturo kā drošsirdīgu, bet uzmanīgu komandieri, kas velti nerisķē ar padoto dzīvībām, nevietā neradot pretiniekam labas izredzes. Cik noteikts un izturēts pienākumus pildot, tikpat draudzīgs un saderīgs ar padotajiem viņš ir brīžos ārpus dienesta. Labprāt ar puišiem pasēd pie kopīga «zolītes» galda, kā arī savu reizi iebauda pa stiprākam malkam, tāpēc iemīļots nevien kā komandieris, bet arī kā kollēga.

Kā nelabojams dziesmu draugs, brīvajos brīžos ar patiku ļauj vaļu savam skanīgajam baritonam. Frontē viņa mīļākās dziesmas: «Šai naktī brīnišķā», «Jau gaviles rimst» un «Rīgas meitām skumjas ir sejas». Taču vislabākais prieks rotas puišiem tad, kad komandieris dzied trio kopā ar ltn. Ancānu un virsserž. Daugavieti.

Nodibinoties leģionam, vlt. Juraidam radusies iespēja atgriezties savā specialitātē — artilerijā vai sakaru dienestā, bet to viņš pagaidām nevar izdarīt, jo grūti šķirties no saviem puišiem, ar kuriem kopīgās kaujās radusies visciešākā draudzība, kas nav tik viegli aizmirstama. Patlaban vltn. V. Juraids atgriezies Rīgā, lai sadziedētu š. g. 19. aprīlī frontē gūto ievainojumu, izveseļotu sašauto roku. Tā drīz būs vesela — tad steigšus atpakaļ pie saviem puišiem.

K. Z.

DV uzņ.

Moderni ieroči latviešu vīriem

Līdz ar sava ϟϟ leģiona nodibināšanu, pieaugot ieroču nesēju skaitam, latviešiem dota iespēja radīt gandrīz visas modernā kara ieroču šķiras. To izveidošana notiek līdztekus leģiona pulku un citu vienību formēšanai, pirmā kārtā šiem uzdevumiem izraugot bijušo technisko vienību virsniekus un instruktorus, kā arī technisko skolu un universitātes audzēkņus un iestāžu darbiniekus, kuru līdzšinējās speciālās zināšanas atbilst šo jauno ieroču šķiru prasībām.

Taču modernie kara ieroči, kas nodoti mūsu karavīru rokās, ir samērā komplicēti, kāpēc prasa arī ļoti rūpīgu un sīku technisku un taktisku apmācību, lai, stājoties pretim ienaidniekam, ar tiem varētu gūt vislabākās sekmes. Tāpēc jo svarīgs ir to karavīru uzdevums, kuriem ar šiem augstvērtīgiem ieročiem vajadzēs apmācīt jaunos leģionārus, lai viņi prastu ar tiem pareizi apieties, pazītu to īpašības, prastu apkarot visas iespējamās kļūmes un labi zinātu šo ieroču pilnīgas izmantošanas iespējas.

Vieni no pirmajiem apmācības sāka artilerijas ieroču virsnieki un instruktori — pretgaisa aizsardzības un tanku apkarošanas vīri. Pirmo apmācības notiek kādā plašā kā karaspēka nometnē. Pēc lietpratēju atzinuma apmācību vieta, kas atrodas starp jūru un nelielu ezeru, ir ideāli piemērota īpatnējo nodarbību veikšanai. Šie latviešu virsnieki un instruktori vairāk par piecām nedēļām smēlušies īpašās zināšanas no vācu lietpratējiem, lai varētu apmācīt mūsu leģionārus, kā apieties ar dažādiem, to starpā arī vismodernākiem zenītlielgabaliem. Līdztekus teorētiskām apmācībām, visas jaunieģūtās zināšanas pamatīgi pārbaudītas praksē, atkārtoti paveicot visdažādākos vingrinājumus.

Apmācību kursa nobeiguma dienā 20. maijā pie leģionāriem ieradās latviešu ϟϟ divīzijas komandieris — brigādes vadītājs ϟϟ ģenerālmajors grāfs von Piklers-Burghauss, lai iepazītos ar kursantu sekmēm. Šinī demonstrējumu skatē bija klāt arī leģiona ģenerālinspektora štāba priekšnieks pulkv. A. Plensners. Beidzoties teorētiskām paraugapmācībām, pie zenītlielgabala un pie smilšu kastes nākamie leģionāru apmācītāji rādīja savu māku apieties ar zenītlielgabalu, tuvojoties ienaidnieka lidmašīnām, kā arī pretinieka tanku apkarošanā. Viss notika tā, kā īstenībā, vienīgi pagaidām ieroču stobri vēl klusēja. Droši, skaidri un skaņi skanēja pavēles, kurām sekoja noteikts un paļāvības pilns izpildījums. Bez vilcināšanās apkalpe mainīja stobrus un novērsa kļūmes. Tikpat droši un atzīstami apķērīgi, kā arī skaidri, paskaidrojumus un atbildes deva latviešu karavīri. Ja arī dažubrīd domu izteikšanai aptrūka pa vācu vārdam, tad, redzot praktiskās izdarības, pārbaudītāji no pusvārda vien redzēja, ka mūsu puiši savu lietu prot.

Nodemonstrējot apmācībās gūto, kursanti rādīja arī, kā zenītlielgabala vads sargā pret ienaidnieka gaisa uzbrukumiem un tankiem tiltus un pārejas upēm, kā arī rādīja, kā nodrošināt stratēģiski svarīgās vietas, ja galvenie spēki jau traucas uz priekšu, bet iespējama sastapšanās ar pretinieka aizkavējušamies vienībām. Saņēmuši pavēli rādīt piesavinātās spējas lidmašīnu uzbrukuma atvairīšanā, puiši dažos mirkļos bija nokopuši līdzšinējo cīņu vietu un, skandinādami latviskas dziesmas, braši soļi devās uz jauno nometni. Šeit ieroči vairs neklusēja, bet nepārtrauktā virknē izspļaudami spīdošo municiju, vērsās pret gaisa mērķiem — īpašiem baloniem, ko trosā vilka lidmašīna. Šis uzdevums arī veikts ar teicamām sekmēm.

Paraugmācību skatei beidzoties, kursu dalībniekus uzrunāja ģenerālmajors grāfs von Piklers - Burghauss, izteicot pelnītu atzinību par krietnām sekmēm mācībās un uzaicināja latviešu virsniekus un instruktorus nodot iegūtās zināšanas un prasmi latviešu leģionāriem, kā arī visu to izmantot pašiem kauju gaitās frontē.

F. N.

CĪŅAS BALKĀNU ZIEMAS BARGUMĀ

Pirmo latviešu kaŗa korespondentu gaitas

2.

Jānis Sietiņsons, krievu — turku kara savvaļnieks, ar avīžniecību jau nodarbojies agrāk, sacerēdams lauksaimnieciskus rakstus, bet kara rakstus sācis rakstīt serbu — turku karā, atrazdamies 24. krievu divīzijā kā artilerists. Jānis Sietiņsons dzimis Sietiņos pie Valmieras, kur beidzis turienes apriņķa skolu. 1872. g. iestājies Gorku zemkopības institūtā un tā kursu beidzis ar labām sekmēm. Šai laikā S. iepazīstas ar daudziem citiem tautiešiem, starp tiem arī ar Brīvzemnieku, kas jau toreiz nodarbojās ar rakstniecību. Viņu ierosināts, S. apņemas ziedot visus spēkus savai tautai. «Baltijas Vēstneša» pirmajos gada gājumos atrodami daudzi viņa raksti par zemkopību un tautsaimniecību. Izceļoties serbu — turku karam, J. Sietiņsons 1877. g. iestājas kā savvaļnieks kara dienestā un piedalās daudzinātā kaujā pie Šipkas. No kara lauka viņš atgriežas tikai 1879. g., virsnieka pakāpē. Pēc kara drošsirdīgais karavīrs un tautas darbinieks rosīgi darbojas Valmieras latviešu biedrības dibināšanā, ir pirmais tās priekšnieks un goda biedrs. S. miris 1905. g. 4. augustā, Kurskas guberņā, kur bijis muižas pārvaldnieks.

Atšķirībā no Skolmeistara, S. savos tēlojumos nesniedz lasītājiem tik daudz kauju norišu, bet galvenā kārtā raksta par cīņu ar bargajiem dabas apstākļiem Balkānu kalnos un karavīru dzīvi ierakumos. Sietiņsons nododas arī dabas tēlojumiem, rakstīdams: «...Kazanlikā, kas kādas 15 verstes no Šipkas tālu, tikai maz kas no Muchameda apsolītās paradīzes jaukumiem un svētības, taču tur ir varen jauki, kā to arī vācu feldmaršals Moltke liecina: «Vai paradīze gan var jaukāka būt?»

Traucoties uz kaujas joslām ar smagajiem lielgabaliem, kurus velk Vidzemes zirgi, S. dabū pacelties Balkānu kalnu grēdās — uz Kazanliku — Sv. Nikolaja klosteri. Šī klostera tuvumā atrodās ievērojamās krievu pozicijas, kurās tie bija atturējuši turku Suleimaņa savienošanos ar Ofmanu pašā Plevnas frontē. No šī klostera S. rakstījis savas korespondences «Baltijas Zemkopim» u. c. laikrakstiem, stāstīdams tēvuzemei par viņas varonīgo dēlu cīņām. 1878. g. 25. oktobra «Baltijas Zemkopja» pielikumā iespiests J. S. raksts «Iz manas zaldāta dzīves», kurā teikts: «...Ja es ņemtu visu to aprakstīt, kas beigtā asiņainā karā man bija jāpiedzīvo, tad mana vēstule, mīļo «Zemkopi»,par daudz rūmes paģērētu, vairāk nekā īsteni vajadzīgs, jo laikrakstos jau ir daudz ziņots par Turciju, par viņas briesmīgiem kalniem un klintīm, kas daudzreiz pār manu galvu it kā līdinājās...» Briesmu pilns ir S. brauciens uz Sv. Nikolaja klosteri kalnos: «Jo augstāk mēs paceļamies, jo nejaukāks metās klimats un jo grūtāki vilkāmies uz priekšu. Iesākumā nāca smalks lietus, pēcāk pievienojās sniegs un vispēdīgi pirmais pārmainījās ar stipru vēju. Ceļš arvienu metās dubļaināks un nelīdzenāks, tā kā tikai pie iejūgtajiem zirgiem vēl kādus sešus iejūdzot, ar 30 cilvēku spēku savam mērķim spējām tuvoties. Ap pulksten 9 vakarā, kad pie Nikolaja nonācām, sniegs ar vēju šņāca un krāca tik nežēlīgi, ka pats savu balsi nevarēju dzirdēt, un pēdīgi, kad vēl piebiedrojās migla, tad nevarējām ne soļa uz priekšu kļūt. Viens lielgabals tikko neiegāzās bezdibenī, jo ceļš še nereti iet pa augstām klintīm, tā ka mēs, lai gan zinādami kara likuma bardzību, minētās pavēles izpildīšanu atlikām uz rītu. Visu šo nakti mēs pavadījām apakš kailas debess, drēbes bija slapjas, zābakos ūdens, sniegs nāca un vējš gaudoja kā agrāki, tikai tiem vēl piebiedrojās neciešams aukstums. Dievs zin, ka jau šo nakti, ienaidnieku vēl neredzējuši, pavisām vēl nenosalām; domāju būt pārliecinājies, ka daudzi no mums šinī naktī nožēloja, ka māte tos dzemdējusi, bet nevar noliegt, ka netrūka arī tādu, kas ar sakostiem zobiem un drebošiem locekļiem svēti cieta visas šīs mokas... Ienaidnieka klusu ciešana mums deva vaļu apskatīt no sv. Nikolaja ierādītos korteļus; bet ak vai — bedre izcirsta kaut kur klintī jeb ar kāda veca lapsas ala ar ūdeni un dubļiem, tādas bija Nikolaja labākās viesnīcas, jo mūsu priekšgājēji, še siltā laikā stāvēdami, nebija par ziemas korteļiem rūpējušies; tādēļ drīz lielgabalu un flinšu rūkšanas vietā atskanēja cirvju, lāpstu un lemešu troksnis, caur ko mums artileristiem radās zemē mazas mājiņas, varbūt tādas, kādās mīt āpši, tikai ar to izšķiršanu, ka šiem nav krāsnis un tie tomēr nesalst, bet mums bija un mēs tomēr apsalām, lai gan pavisam nenosalām, kā tas bija ar 24. divīzijas kājniekiem, kas kā svēti raksti māca, par nākošo dienu nedomādami, par sevi nebija neko rūpējušies. Daudzi no viņiem — es negribu teikt cik — pavisam nosala; man pašam no rīta, savu poziciju aplūkojot, nereti sastapās nosalis kājnieku zaldāts...»

No bargā sala cietis arī J. S. Viņš apsaldējis kājas un veselību zaudējis uz visu mūžu. S. notēlo bēdīgo krievu armijas netikumu — slinkumu, kura sekas bijušas drausmīgas. Laikā neierīkojot kārtīgas blindažas, ziemās apsaluši daudzi kareivji. Tā, piem., sv. Nikolaja klosterī karavīri viens otru saukuši par Nikolaja eņģeļiem, un par šo traģēdiju S. raksta: «... spārnus, ko līdz šim neviens nevar izgudrot, mums dāvināja uz Nikolaja pati daba; sasalušās drēbes no elpas jeb ar krāsns siltumu izkusušas, ārā izejot vējš pēc savas patikšanas izplatīja un sals tās tad pēc savas vizes sasaldēja stīvas, tā kā vējš šādu paštaisītu eņģeli uz Nikolaja spices nesa, uz kurieni vien gribēja...»

Vai tad tikai mūsu vīriem nācies cīnīties ar bargajiem dabas apstākļiem? Nē! S. stāsta par kaujām ar turkiem, kur viņš ar lielgabaliem šāvis baltu uguni. «...Mūsu pozicijas gandrīz pavisam bija aplenktas no turkiem, tādēļ arī, kad iesākās kanonāde (šaušana ar lielgabaliem), mēs atradāmies šķērsugunī. Granātas, bumbas, šrapneles un citas šām līdzīgas nāves nesējas skrēja kā vārnas — tik ātri kā zibins — nē, tas būs par daudz ātri... Mums nebija pavēles turkiem ar joni gāzties virsū, turpretī Reņfs-pašā, kas pēcāk komandierēja Šipkas armiju, vairākas reizes mēģināja mums uzbrukt, bet katru reiz ar lielu skādi pie cilvēkiem un lietām kļuva atsists atpakaļ, uzbrukšanu atmeta, bet par to nu atkal turku lielgabali bieži jo bieži dimdināja Balkānus un arī viņu kājnieku lodes katru dienu no rīta līdz vakaram kā bites pavasarī dziedāja ap mūsu galvām.»

DV arch.

Vēstulē Brīvzemniekam S. raksta: «Mūsu divīzija tika uz Balkāniem grūti piemeklēta, maz viņai atlika veselu zaldātu, vairāki tūkstoši apsaldēja rokas un kājas, vairāki simti palika uz visu mūžu par kropļiem, un 3—4 simti nosala pavisam...» Tādi bija apstākļi, kādos latviešu savvaļnieki cīnījās serbu un krievu armijā, kur pastāvīgi cīnītāju dzīvības gan apdraudēja ienaidnieks, gan bargā kalnu daba. Šo grūtību pārvarēšanā, pēc korespondenta domām, daudz spēka karavīriem sniedzis dzimtenes laikraksts. Pašam rakstītājam, kad visi spēki jau zuduši, «Baltijas Zemkopis» devis cerības dzirksteli paciest un dzīvot.

J. Sietiņsona un arī citu karavīru-korespondentu piesūtītos kara aprakstus allaž izmantojuši laikraksti, paļaudamies pilnīgi uz sniegto ziņu pareizību. Interesanta sagadīšanās, ka J. Sietiņsonu pēc kara «Baltijas Zemkopis» aicina par savu galveno redaktoru. No šī goda S. tomēr karā sabojātās veselības dēļ atteicies.

O. A.

Sengaidīti viesi

Kopš neilga laika nodibinātais Aleksandra Kundrāta frontes teātris maija sākumā, par spīti visām satiksmes grūtībām, devās savā pirmajā frontes turnejā. A. Kundrātu frontes zēni jau pazīst kā pirmo Latviešu frontes teātra dibinātāju un vadītāju, un viņa ieskats bija, ka grūtības, kādas ceļojumā jāpārvar teātra māksliniekiem, nav nekas, salīdzinot ar tām, ko pārvar puiši frontē.

Liels pārsteigums kādā piefrontes pilsētiņā bija tur vācu armijas rindās esošajiem latviešu izpalīgiem un daudzajām žēlsirdīgajām māsām, kad tālu no dzimtenes tos aplidoja vēsts, ka AK frontes teātris dod slēgtu izrādi saviem tautiešiem.

Nelielo, Latvijas karogiem greznoto teātra zāli jau laikus pirms izrādes pildīja latviešu valodas skaņas. Un tad, latvju maršam atskanot, vērās priekškars, teātra vadītāja teiktie dzimtenes sveicieni dziļi atbalsojās tautiešu sirdīs, un Lilijas Štolces dziedātās dziesmiņas par arāju un zaļo bērzu birztaliņu brīdi pārcēla klausītājus mīļajā tēvzemē. Sirsnīgi aplausi sveica Rīgas operas solistes Martas Alberingas temperamentīgās spāņu dejas. Teātra orķestris atskaņoja brašas melodijas, un par jautrību rūpējās mākslinieks E. Keišs, kas minūtes laikā darināja gan karavīru, gan māsu šar- kā darināja gan karavīru, gan māsu šaržus. Programma, līdz, atvadu vārdiem izskanot, zāli pāršalca kopīgi dziedātā populārā frontes dziesmiņa: «Paliec sveiks, mans mazais draugs!» Pēc izrādes teātra dalībnieki kopā ar tālumā esošajiem tautiešiem vēl dažas stundas pakavējās azaidā, kurā netrūka ne latvju dziesmu, nedz mūzikas.

Nākamajā dienā teātris deva īpašu izrādi kādā piefrontes lazaretē, kur kara brūces dziedē latviešu ϟϟ leģionāri. «Paldies, apciemojiet atkal mūs drīz,» bija ievainoto frontinieku aicinājums teātra saimei, kura atvadījās, lai dotos tuvāk frontei.

Dižkar. E. P.